

DOCUMENTOS

I

LA COLECCION DEL MS. DE NOVARA

El inventario de los tesoros canónicos de la época visigótica que han llegado hasta nosotros puede resumirse así brevemente:

- a) la gran Colección Canónica Hispana cronológica.
- b) el Epítome Hispánico.
- c) unos fragmentos canónicos del siglo VI.
- d) la Hispana Sistemática en sus tres formas: Excerpta, Texto íntegro de los cánones y Tabulae.
- e) la Colección del ms. de Novara.

De estas cinco colecciones ha sido lógicamente la Hispana Cronológica la que por su importancia y transcendencia ha centrado sobre sí casi exclusivamente el interés de la ciencia histórico-canónica y merecido desde 1808 los honores de una edición¹.

En 1962 tuvimos ocasión de estudiar y editar el texto del Epítome Hispánico² y poco después de hacer lo mismo con los fragmentos canónicos del siglo VI³. Y continuando el camino emprendido queremos ahora ofrecer el texto crítico de la Colección del ms. de Novara precedido de un breve estudio y análisis de la misma.

I. HISTORIOGRAFÍA DE LA COLECCIÓN DE NOVARA

La Colección del ms. de Novara puede decirse que sólo ha sido estudiada por un único autor, Friedrich von Maassen, que la dedicó cuatro páginas 717-721, en su obra fundamental, ya casi centenaria, pues data de 1870, "Geschichte der Quellen und der Literatur des canonischen Rechts im Abendlande bis zum Ausgange des Mittelalters".

1. GONZÁLEZ, F. A., *Collectio Canonum Ecclesiae Hispaniae*, Matriti 1808-1821, 680 col., 196 p.; reeditada en Migne P. L. 84.

2. *El Epítome Hispánico. Una colección canónica española del siglo VI!*. Estudio y texto crítico, Comillas 1962, 236 p.

3. *Fragmentos canónicos del siglo VI*, en *Hispania Sacra* 15 (1962), 389-399.

Con anterioridad a Maassen ni siquiera los hermanos Ballerini⁴ repararon en ella a pesar de hallarse en Italia los seis códices que de la misma se han conservado.

Únicamente Mansi utilizó uno de estos códices, el 124 de la Biblioteca Capitulare de Lucca, para su "Ad Concilia Veneto-Labbeana Supplementum"⁵ dando cuenta de él en la Introducción con las siguientes palabras: "Tertius Codex Burchardianam Collectionem cum appendice variorum Conciliorum offert scriptam saeculo XII. Inde in mea volumina derivantur decreta quaedam inedita Nicolai papae I. Zachariae papae; integra epistola ad Petrum Ticinensem; epistola alia Pontificis cuiusdam Romani, quem ego Alexandrum II. dixerim; canon Concilii Toletani; additamenta ad Concilium Placentinum sub Urbano II. papa, et alia permulta"⁶. Ni una palabra que individualice como colección particular a la contenida en ese manuscrito de Lucca 124; su atención se dirige hacia otras piezas canónicas del mismo manuscrito, extrañas a nuestra colección.

Más tarde en la "Sacrorum Conciliorum nova et amplissima collectio..." (1759-1769) el mismo Mansi incluía en la introducción la descripción del código Luccano⁷ y reiteraba en su magna obra el texto de varios concilios total o parcialmente tomándolos de nuestra colección⁸, pero sin prestarla tampoco ninguna atención en cuanto tal colección.

Por el mismo tiempo Francisco Antonio Zacharias dedicaba unas líneas a la descripción del mismo código de Lucca 124 en su "Viaje Literario por Italia"⁹ sin penetrar tampoco en el conocimiento de la más tarde llamada colección de Novara; únicamente rectificaba la fecha atribuida por Mansi al manuscrito retrasándola un siglo y fechado aquél en el siglo XI.

El descubrimiento y primera descripción interna de la colección novarense es debido a Maassen en su *Bibliotheca latina juris ca-*

4. *De antiquis tum editis tum ineditis collectionibus et collectoribus canonum ad Gratianum usque*, en *Sancti Leonis Magni Romani Pontificis Opera*, III, Venetiis 1757, p. I-CCCXX; en Migne P. L., 56, II-354.

5. Lucae 1748.

6. o. c., p. VIII.

7. "Quartus ex eo penu prolatus est integer Burchardi codex saeculo XII, scriptus, signatus num. 124 et in libros XX distinctus, quot revera Burchardus dedit. Rara quaedam mihi codex iste suffecit quae huius codicis scriptor in fine librorum aliunde petita adjecit, sed et appendicem adjunxit quam a Burchardiana lucubratione interjecto paginarum quarumdam vacuarum instersitio diligenter sujunxit. Additio ista continet...", 2, p. XV.

8. Concilio de Arles 314, Mansi 6, 453; Agde 506, Mansi 8, 319; Tarragona 516, Mansi 8, 541; Lérida 546, Mansi 8, 609; IV Toledo 633, Mansi 10, 611.

9. *Iter litterarium per Italiam ab a. 1753 ad a. 1757*, Venetiis 1762, p. 14

*nonici manuscripta*¹⁰ al reseñar el código LXXXIV (54), s. IX, de la Biblioteca capitular de Novara. Al mismo tiempo completaría Maassen su descubrimiento con la noticia de otros cinco códigos de la mencionada colección: Luc. 124, Nov. XV, XXX, Bri B. II. 13., MODOEC. h. 3. 151¹¹ de los cuales describiría los tres primeros¹².

Cuatro años más tarde al recapitular Maassen en su magna obra los resultados de sus investigaciones canónicas designará a esta colección según el más antiguo de los códigos que la contienen, Novara LXXXIV(54), s. IX, como *Colección del ms. de Novara*; nosotros siguiendo a Maassen pero simplificando su denominación la llamaremos de ahora en adelante *Colección de Novara*.

Dedicará a ella Maassen, como hemos indicado, cuatro páginas densas y pletóricas de datos totalmente originales: enumeración y datación de los seis manuscritos de la Colección, pormenorizada descripción de su contenido y determinación de su origen español a pesar de que todos sus códigos proceden del Norte de Italia. Todavía señalará Maassen la comunidad de fuentes entre la Colección de Novara y el Epítome Hispánico, su independencia frente a la Hispana y el hecho de haber aportado gran parte del material canónico a la gran colección de fines del s. IX, a la "Anselmo dedicata". No dejará de apuntar tampoco como los suplementos de la Dionisio-Hadriana en los cod. Sangerm. Harlay 386 y Bodl. 893 proceden de la Colección de Novara y por fin tratará de explicar con una ingeniosa hipótesis por qué la numeración ordenada de las diversas piezas conciliares que componen la Colección arranca en el número 84¹³.

Después de este estudio de Maassen durante todo un siglo ningún investigador ha vuelto a ocuparse de la Colección de Novara; y todas las noticias o menciones que la dedican los diversos historiadores, juristas o canonistas dependen única y exclusivamente de las cuatro páginas de Maassen.

En 1888 el benedictino Amelli publicó en el primer volumen del *Spicilegium Casinense* el contenido íntegro del código Novara XXX(66) imprimiéndose así por primera vez el texto completo

10. *Sitzungsberichte des Philosophisch-historischen Classe des kaiserlichen Akademie der Wissenschaften* 53 (1866) 385-387.

11. o. c., p. 385, nota 3.

12. o. c., p. 379-380 y 387-391.

13. *Geschichte der Quellen*, p. 717-721.

13 bis. *Spicilegium Casinense complectens Analecta Sacra et Profana e codd. casinensibus aliarumque bibliothecarum collecta atque edita cura et studio Archicoenobii montis Casini*, Montis Casini 1888, CXIV-466. La Colección de Novara se halla en las páginas 255-326, y las noticias sobre la misma en LXXXI-LXXXIV.

de nuestra colección, pero según un único manuscrito de la misma y no de los más valiosos, pues como veremos a continuación el códice utilizado por el editor es copia inmediata y directa del Novara LXXXIV. La edición casinense va acompañada de la descripción y algunas notas eruditas sobre el manuscrito cuyo texto se imprime, pero en lo que se refiere a la Colección de Novara no añade nada a Maassen e incluso refleja cierta desorientación y desconocimiento de la naturaleza de la "sylloge" de Novara.

2. TRANSMISIÓN MANUSCRITA

Seis son, como hemos indicado, los manuscritos por los que la Colección ha llegado hasta nosotros, todos del Norte de Italia y correspondientes al período comprendido entre los siglos IX-XII; de los seis hemos podido obtener esmeradas reproducciones fotográficas sobre las cuales hemos realizado nuestro trabajo.

N = Novara Bib. Capitular LXXXIV (olim 2), f. 2r-78r, s. VIII-IX.

L = Lucca Bib. Capitular 124, f. 173r-191r, s. XI.

B = Brescia Bib. Capitular B.II.13, f. 177v-214r, s. X.

M = Monza Bib. Capitular h. 3 151., sin foliación, s. X.

N₂ = Novara Bib. Capitular XXX (olim 66), f. 233r-265v, s. X, (es copia de Novara LXXXIV).

N₃ = Novara Bib. Capitular XV (olim 30), sin foliar, s. XII, (es copia de Novara XXX).

El manuscrito más antiguo de los seis y que ha dado nombre a la Colección es el Novara LXXXIV (olim 2); consta de 82 folios numerados recientemente a lápiz, Maassen los halló todavía sin foliar y como sin foliar los cita todavía Munier¹⁴. Comienza con la Colección de Novara, f. 2r, que alcanza hasta el f. 78r; en los últimos folios, 78r-82v se añade un suplemento, el apócrifo "Constitutum Silvestri" que no forma parte de la Colección puesto que lo ignoran los códices de Lucca, Brescia y Monza. Dos son los amanuenses que copiaron el manuscrito; la mayor parte corresponde a una magnífica letra minúscula precarolina, muy caligráfica, pero los folios 40v-51v denotan otra mano mucho más tosca y más torpe con un cierto "ictus" que nos recuerda una semiuncial muy evolucionada y tardía.

El códice de Lucca escrito ya en perfecta minúscula carolina, : dos columnas, de una única mano, al menos los folios que contie-

14. *Concilia Galliae*, en *Corpus Christianorum, Series latina* 148, Turnholti 1963, p. 35, 76, 94.

nen la Colección de Novara, f. 173r-191r, fue fechado por Mansi en el siglo XII y con mayor acierto por Zacharias en el siglo XI. Consta de 197 folios cuyo contenido fundamental es el Decreto de Burchardo que alcanza hasta el f. 167v; diversas piezas canónicas de pequeña extensión llenan los folios 168r-170v, siguen en blanco dos folios, el 171 y 172, marcando así aun externamente el brusco tránsito a la Colección de Novara (173r-191r). Cierra el manuscrito otra serie de pequeñas piezas canónicas, especialmente Decretales Pontificias (191r-197r), algunas de ellas añadidas ya en el siglo XII y que fueron publicadas por Mansi.

También en los códices de Brescia y Monza la Colección de Novara ocupa tan sólo una pequeña parte de los folios manuscritos; ambos códices coinciden fundamentalmente en su contenido y en ambos nuestra Colección aparece a continuación de las Falsas Decretales en su forma A2¹⁵ delatando así aun a simple vista su comunidad de origen.

El ms. Brescia B.II.13, actualmente depositado en el Palacio Episcopal, está escrito a doble columna en minúscula carolina datable en el siglo X; la colección de Novara aparece transcrita por un único amanuense entre los folios 177v-214r.

El ms. de Monza h. 3. 15. en una minúscula carolina algo más avanzada, a doble columna, pertenece probablemente al mismo siglo X; carece de foliación y la Colección de Novara ocupa 23 folios completos recto y verso escritos por un único amanuense.

El segundo manuscrito de Novara que contiene nuestra Colección es el n.º XXX (olim 66); se trata de un códice misceláneo canónico donde un copista del siglo X ha reunido multitud de piezas canónicas inconexas¹⁶. Omitiendo otras muchas piezas de menor extensión destacan en el códice novarense por el orden en que se encuentran en el ms. dos series de actas referentes al Concilio de Calcedonia y a la doctrina de Eutiquio, el epítome de la Concordia Canonum de Cresconio, la Hadriana, la Colección de Novara (f. 233r-265v), el Constitutum Silvestri, algunas capitulares y el Concilio de Milán del 863^{16 bis}.

Ante esta miscelánea canónica con la que se entremezclan fragmentos de índole local novaresa, como el epitafio de Esteban de Novara y de su padre, y observando que a la Colección de Novara

15. Cfr. HINSCHIUS, P., *Decretales Pseudoisidorianae*, Leipzig 1863, p. XLI-LII.

16. Para una descripción más pormenorizada del contenido del manuscrito, cfr. MAASSEN, *Bib. lat. juris canonici manuscripta*, en *Sitzb. d. phil.-hist. Cl.*, Wien, 53 (1866), 387-391.

16 bis. Según Amelli, el ms. fue transcrito entre los años 951-985 en ambiente teutón "probabilius in Germania exaratum fuisse". *Spicilegium Casinense*, p. XXVII; nosotros, en cambio, le creemos de origen novarés.

sigue inmediatamente el *Constitutum Silvestri* como en el ms. Novara LXXXIV la primera hipótesis que se presenta es que estamos ante un códice escrito en la misma Novara copiando el contenido canónico de otros códices más antiguos de la misma biblioteca capitular de Novara y entre ellos el n.º LXXXIV, transcrito íntegramente.

En efecto el cotejo textual entre ambos códices novarenses LXXXIV y XXX confirma plenamente la anterior hipótesis: aparte de la total coincidencia textual y hasta de ornamentación en determinadas mayúsculas, cierta laguna del Novara XXX (olim 66) en las firmas de Agde encuentra su explicación en haberse saltado el amanuense una línea en su modelo Novara LXXXIV.

Todavía es más evidente el carácter de copia del tercer manuscrito de Novara, el XV (olim 30): su contenido también misceláneo coincide enteramente con la segunda mitad del Novara XXX (olim 66). Escrito en minúscula carolina ya gotizante de principios del siglo XII, a doble columna y todavía sin foliar, se distinguen en él dos manos; la primera transcribe fielmente sin omitir nada la segunda parte del Novara XXX, desde la Hadriana inclusive hasta el final; el segundo amanuense también del siglo XII añade un largo fragmento del Decreto de Burchardo.

La Colección de Novara del ms. n.º XV se halla en la primera parte del mismo transcrita del Novara n.º XXX, en 15 folios, que han sufrido una alteración en su orden al ser encuadernados en el actual volumen. El orden restaurado numerándolos a partir de aquél donde comienza la Colección sería: f. 1-11, 16, 17, 12, 13 acabando en el 13r; en los folios 13r-13v, 14r sigue el *Constitutum Silvestri*, y en los f. 14r, 14v y 15 se copian ya capitulares carolingias.

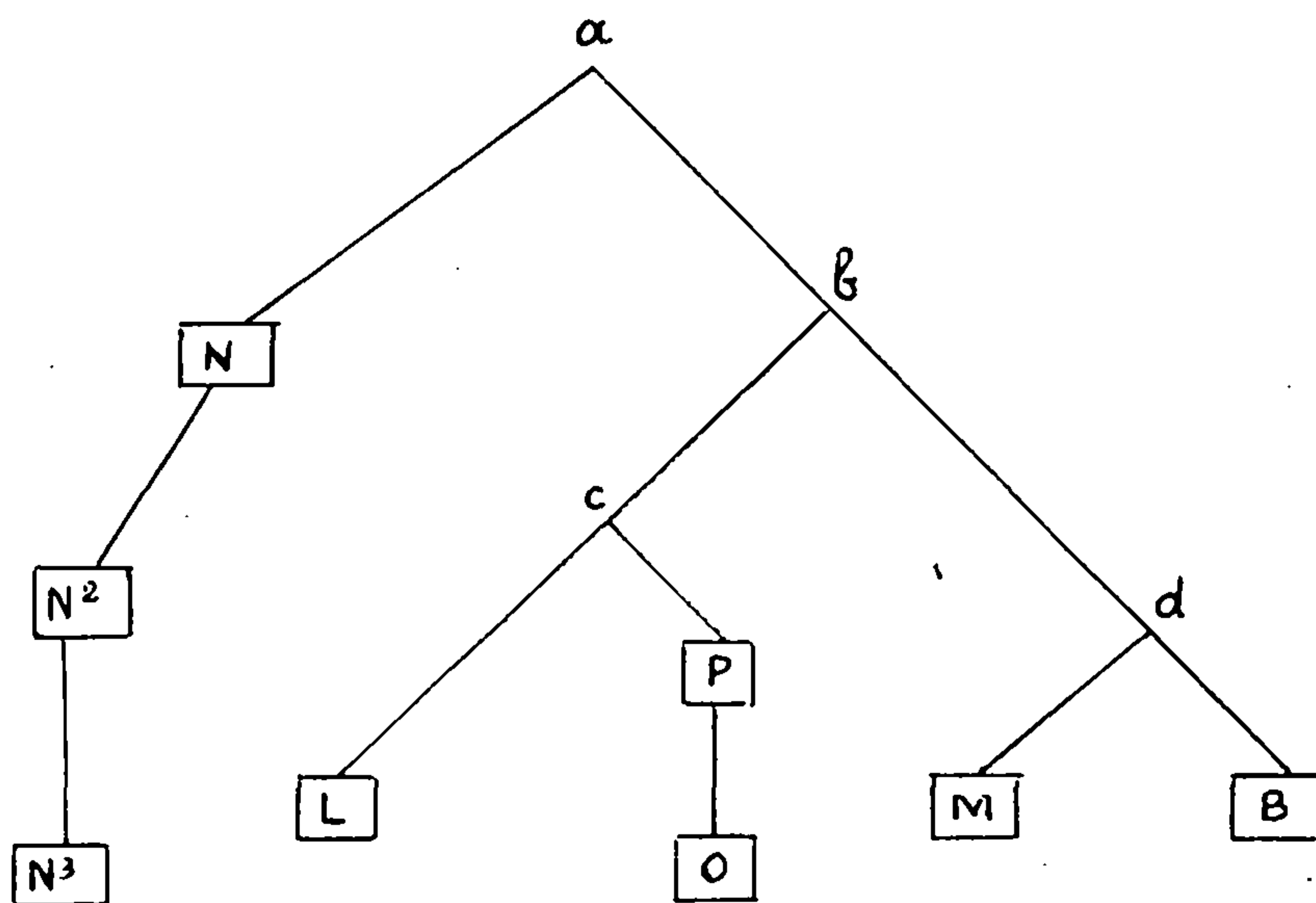
Al tratar de la transmisión de la Colección de Novara no podemos pasar por alto otros dos códices que han tomado de ella cuatro concilios: Arlés 314, Orange 442, Agde 506, IV Toledo 633, incorporándolos en forma de apéndice a algunos ejemplares de la Hadriana. Estos códices son:

- P = París B. N. lat. 12.448 (olim Saint Germain, Harlay 386) f. 124v-131v, s. X.
 O. = Oxford, Bodleian Library 893 (ms. Laud. Misc. 421) f. 123v-139v, s. X (es copia de París 12.448).

Para descubrir el lazo de parentesco que une a estos dos códices basta un breve cotejo; el texto del manuscrito París 12.448 ha sido retocado y corregido por otra mano posterior, a veces conjeturalmente. Pues bien, todos estos retoques y correcciones han sido incorporados y forman parte del cuerpo principal del texto en el códice Bodleian 893, patentizando así su procedencia directa del manuscrito parisino.

Tras esta sumaria descripción de los ocho códices que total o parcialmente nos ofrecen la Colección de Novara queda abierto el camino para trazar el "stemma" de los mismos.

El examen cuidadoso y la colación minuciosa de cada una de las variantes ha dado por resultado el siguiente árbol genealógico que encuentra su apoyo y justificación en el aparato crítico que acompaña al texto de la Colección:

Eliminando, pues, los tres códices cuyos arquetipos han llegado hasta nosotros, el texto crítico habrá que formarlo a base, pues, de los cinco manuscritos siguientes:

N = Novara LXXXIV (olim 2), s. VIII-IX.

L = Lucca 124, s. XI.

B = Brescia B. II. 13, s. X.

M = Monza h. 3. 151, s. X.

P = París 12.448 (Saint Germain, Harlay 386) s. X.

Realizado el cotejo total de los cinco manuscritos y redactado el aparato crítico las conclusiones ciertas a que hemos llegado acerca del valor y de las características internas del texto de cada uno de los códices y anillos perdidos en la transmisión son las siguientes:

El código N, aunque ofrece el texto gramaticalmente más in-

correcto es al mismo tiempo el que reproduce más fielmente las lecturas del arquetipo *a*, de donde arrancan los nueve códices actuales de la colección. La mayor parte de las incorrecciones de N se encontraban ya en *a* como la patentiza la frecuente coincidencia en las mismas de Novara y Lucca.

Estas incorrecciones fueron retocadas y el texto conjeturalmente reconstruido a veces con acierto por el amanuense de P, o de su modelo; la misma operación, pero con mayor amplitud, libertad e imaginación realizó un arquetipo *d*, común origen de Monza y Brescia peinando sin vacilaciones el texto hasta presentarlo correcto desde el ángulo gramatical.

En nuestra edición hemos tratado ante todo de reconstruir el texto más exacto y más conforme al arquetipo *a* que representa el origen remoto de todos los códices de la Colección de Novara, pues aunque ese texto, corrompido a veces, no sea el primitivo y original redactado por los padres conciliares, sí que es el recibido y aceptado en la Colección de Novara, al menos con los datos que han llegado hasta nosotros.

Por eso hemos conservado esas incorrecciones; siempre, si coincidían en ellas N y L; la mayor parte de las veces, aunque fueran exclusivas de N, si L, M, B no coincidían en la corrección; y a veces también aunque L, M, B opusieran un texto concorde y correcto, si la supuesta corrección se presentaba como obvia y casi obligada, y la incorrección era del mismo estilo y género que otras muchas del arquetipo *a*.

Estas incorrecciones consisten la mayor parte de las veces en el uso indebido de los casos nominales de la declinación abusando reiteradamente del acusativo o nominativo; también es frecuente la omisión en los mismos de las letras finales como *m* o *s* o su adición indebida, así como la sustitución del plural por el singular o viceversa; no es raro tampoco el empleo incorrecto de *-us* por *-os* y viceversa.

Hay otra serie de errores e incorrecciones en N que tienen un claro y manifiesto origen paleográfico y que están reflejando con claridad meridiana un arquetipo en letra visigótica, v. g, el empleo de *pro* en lugar de *per*, o la no rara sustitución de *a* por *u* y viceversa.

El código *P* ha sido corregido en muchísimos pasajes por otra mano posterior; sus correcciones tienen un carácter conjetural. Por su carácter tardío hemos prescindido de ellas en el aparato crítico recogiendo en éste, únicamente las lecturas primitivas de *P*.

Monza y Brescia siguen fielmente a su arquetipo común hasta el punto que en los 2/3 primeros del texto de Brescia no existe una variante que permita afirmar la no procedencia directa del código B

de M; las frecuentes correcciones conjeturales son comunes a ambos textos por haber sido realizadas en el arquetipo común *d*.

Otra serie de correcciones conjeturales comunes a M y B no son exclusivas de este par de códices, sino comunes a L. P; de origen más antiguo tuvieron lugar a la altura del arquetipo perdido *b*.

3. ANÁLISIS Y DESCRIPCIÓN DE LA COLECCIÓN

El primero en enumerar la serie de Concilios que forman la Colección de Novara, fue Mansi al describir el ms. de Lucca, número 124 el cual aunque acertó a distinguir el principio de la Colección no llegó a deslindar su final continuando sin interrupción visible la descripción de las demás piezas que en ese particular manuscrito siguen a nuestra Colección¹⁷. En cambio, Maassen la deslindará perfectamente y llegará a ofrecernos una descripción pormenorizada de la misma¹⁸.

Antes de analizar cada uno de los Concilios que integran la Colección adelantaremos un índice escueto de los mismos:

- 1.—LXXXIII Concilio de Neocesarea.
- 2.—LXXXV Concilio de Arlés (314).
- 3.—LXXXVI Concilio de Orange (441).
- 4.—LXXXVII Concilio de Riez (439).
- 5.—LXXXVIII Concilio de Agde (506).
- 6.— Concilio de Vaison (442).
- 7.—XC Statuta Ecclesiae Antiqua.

17. Rara quaedam mihi codex iste suffecit, quae huius codicis scriptor in fine librorum aliunde petita adjecit sed et appendicem adjunxit, quam a Burchardiana lucubratione interjecto paginarum quarundam vacuarum interstitio diligenter sujunxit. Additio ista continet Caesarienses Canones ex interpretatione non quidem Dionysii, nec Prisca Latina quae et Isidori appellatur, sed ex utraque mixta. Succedunt canones Arelatensis I. sub Sancto Sylvestro cum additamentis nonnullis, quae in hac nostra editione comparent. Sequuntur Arausicani canones XXX. Quae sit ibi lectio Canonis II ex hac editione petatur; Regienses Canones VIII. Agathenses Canones XLVIII. idem qui in editis est Canon LXXI caeteri intermedii desunt. Subscriptiones etiam hujusce Synodi variant in nonnullis, ut ex hac editione eruditi Lectores intelligent. Carthaginenses Synodi illius, quae in pluribus Codicibus est anni 419. in aliis vero inscribitur Statuta Orientalium, qua de re videndi Ballerini Fratres in Diss. de vetustis Canonum Collectionibus pag. LXXXVIII. Valentini sub Damaso Canones IV. Tarraconenses sub consulatu Petri Canones XIII. Gerundenses sub Agapeto consule Canones X. Toletani sub Amalrico rege Canones V ubi subscriptiones multo plures sunt, quam in editis, et in hanc editionem transferentur, Succedit Synodus Constantinopolitana generalis praecedente Symbolo cum canonibus jam ubique vulgatis. Secundum haec subduntur XVI Canones Toletani sub S. Isidoro Hispalensi numero LXXV. Tum et alii Toletani anni 638 qui editis cohaerent. Post haec fit transitus ad Synodum Romanam sub Eugenio II.

18. *Geschichte der Quellen*, p. 717-718.

8.—	Concilio de Valence (374).
9.—	Concilio de Tarragona (516).
10.—	Concilio de Gerona (517).
11.—	Concilio de Toledo (531).
12.—XCXIII	Concilio de Lérida (546).
13.—XCVI	Concilio de Constantinopla (381).
14.—	Fragmento del Martirologio de las Santas Justa y Rufina.
15.—	Concilio IV, de Toledo (633).
16.—	Concilio VI, de Toledo (638).

El primer problema que se nos ofrece es la anómala numeración de las piezas conciliares que se inaugura en la Colección con el núm. 84. Con razón excluye Maassen la verosimilitud de que al Concilio de Neocesarea pudieran precederle en cualquier Colección 83 piezas canónicas¹⁹; y no contentándose con atribuir a pura casualidad esta numeración que figura en todos los códices formula una ingeniosa hipótesis: "La Colección, como más adelante se indicará, fue redactada con toda seguridad en España. El primer concilio español es el de Elvira. Nada tiene de inverosímil que una Colección conciliar redactada en España comience con el Concilio de Elvira. Del mismo modo tampoco puede extrañar que al Concilio de Neocesarea le precedan los de Nicea y Ancira; antes bien lo insólito resulta encontrar aislado el Concilio de Neocesarea. El Concilio de Elvira cuenta con 81 cánones. Si suponemos que por un descuido la numeración de los cánones de este Concilio fue continuada como numeración de los diversos concilios tendremos exactamente para el Concilio de Neocesarea el número 84"²⁰.

Sejourné prefirió ver en esos 83 capítulos omitidos los "Capitula Martini", pero los capítulos de San Martín de Braga son 84; sobra, pues, un capítulo o tenemos que suponer en estos una numeración equivocada²¹.

Nosotros al tratar hace años del Epítome Hispánico, nos inclinamos más bien por otra hipótesis. Los 83 números omitidos corresponderían a un fragmento canónico, que consta exactamente de 83 capítulos y que por su carácter misceláneo de concilios orientales complementa perfectamente a la Colección de Novara; su mismo origen galicano no está en disonancia con el contenido y las

19. o. c., p. 719.

20. o. c., p. 719.

21. *Le dernier Père de l'Eglise, Saint Isidore de Seville*, París 1929, p. 274.

fuentes de la primera parte de la colección novarensis; se trata de la versión gálica de los concilios orientales fragmentariamente conservada en la Colección sistemática de Saint Germain, y que también circuló por España siendo incluso utilizada por el autor del Epítome Hispánico²². Quizás nunca podamos pasar del terreno conjetural al tratar de precisar el contenido de esos 83 números que precedían a la actual Colección de Novara.

Tal como hoy esta aparece al n.º LXXXIV sigue el epígrafe "Incipit concilium eorum qui in Ancyra et Cesarea expositi sunt et nichenis priores inveniuntur" bajo el que se cobija el Concilio de Neocesarea en la versión Isidoriana en su forma vulgata. Maassen sufrió un error al afirmar "die Canonen von Neocäsarea in der ältesten Recension der isidorischen Version"²³; basta cotejar el canon 5 para comprobar la total discrepancia entre la versión señalada por Maassen y la de la Colección de Novara, así como su coincidencia con la forma Vulgata de la Versión isidoriana²⁴.

El epígrafe que precede a los cánones de Neocesarea es un compendio desacertado del colector novarensis a la vista del título que introduce esos cánones en la versión isidoriana: "Et isti quidem canones secundi sunt eorum qui Ancyra et Caesarea expositi sunt, Nicaenis vero priores inveniuntur"²⁵. Y no sólo resumió mal el título introductorio sino que omitió también el elenco de los obispos asistentes y creyó que estaba transcribiendo los cánones de Ancyra al poner como colofón a los 14 cánones: "Expliciunt canones Ancyromati".

El número LXXXV anuncia al "Concilium Arelatense tempore Marini episcopi actum a CXXIII episcopis qui et papae Silvestro scripserunt". Se trata de los 22 cánones del Concilio I de Arles (314) precedidos de una "comma"²⁶ de la epístola que los Padres del Concilio enviaron al Papa Silvestre.

Siguen seis cánones apócrifos²⁷ que la Colección de Novara es la única en atribuirlos al Concilio de Arlés bajo los números 23-28. Los cinco últimos son otros tantos capítulos de la Epístola de Siricio a los obispos Africanos, un resumen de la cual nos ha sido transmitido en las actas del Concilio de Telepte (418); probablemente el núm. 23 es otro capítulo de la misma epístola que

22. MARTÍNEZ DÍEZ, Gonzalo, *El Epítome Hispánico. Una Colección Canónica española del siglo VII*, Comillas 1962, p. 85-88.

23. *Geschichte der Quellen*, p. 717. Lo mismo afirma en la p. 84.

24. Cfr. MAASSEN, o. c., p. 83.

25. GONZÁLEZ, F. A., *Collectio Canonum*, Madrid 1808, col. 23-24.

26. MUNIER, Ch., *Concilia Galliae*, en *Corpus Christianorum, Series Latina* 148, Turnholti 1963, p. 4-5.

27. Cfr. MUNIER, Ch., o. c., p. 25.

no podemos identificar con seguridad por no haber sido recogido en el compendio de Telepte²⁸.

Las firmas de los obispos y clérigos asistentes al Concilio de Arles han sido omitidas en su mayor parte en la Colección de Novara que sólo recoge los nombres, grado y ciudad de 17 conciliares.

Con el número LXXXVI se anuncian las "Constitutiones Sanctae Synodi habite in territorio arausico VI, id., novemb. Cyro in ecclesia iustinianense"; es el Concilio de Orange del 441²⁹.

El Concilio de Riez (439) es introducido con el núm. LXXXVII bajo la rúbrica: "Constitutiones Sancte Synodi habite apud Regias"³⁰.

Sigue el Concilio de Agde 506, con el núm. LXXXVIII; el párrafo introductorio del Concilio ofrece la redacción más extensa frente a la Hispana que recoge la redacción breve³¹; del mismo modo no figuran para nada en la Colección de Novara las 23 "Sententiae" que la Hispana agrega a los cánones agatenses.

El Concilio de Vaison (442) carece de número de orden en todos los manuscritos; los códices de Novara y Lucca omiten ya en lo sucesivo la numeración de los concilios pero Monza y Brescia la mantienen parcialmente conservando el XC para los Statuta Ecclesiae Antiqua, XCIII para el Concilio de Lérida y XCVI para el de Constantinopla. El Concilio de Vaison no ofrece en nuestra Colección particularidad notable ninguna³².

Un título equivocado: "Incipiunt constitutiones sancte synodi habite Valentia civitate sub die III idus Jul. Gratiano IIII et Equicio coss". cubre los Statuta Ecclesiae Antiqua que se presentan en la misma forma típica de las colecciones itálicas y galicanas³³, sin la reestructuración propia de la Hispana, aunque Novara añade a continuación un subtítulo más acertado: "Quales debeant ordinari sacerdotes secundum statuta ecclesiae antiqua". El error vuelve a repetirse en el explicit: "Explicit statuta synodi apud ecclesiam Valentinam habita die et consule quo supra" inmediatamente antes de la rúbrica que anuncia la pieza siguiente: "Sequitur epistula episcoporum suprascripti Valentini Concilii" y que contiene la epístola sinodal del Concilio de Valencia a los obispos de las Galias comunicándoles los cánones del mismo.

Ya Maassen dio la explicación convincente de esta errónea titulación; el autor de la Colección halló en sus fuentes que los Sta-

28. P. L., 13, 1149-1162.

29. MUNIER, Ch., *Concilia Galliae*, p. 76-93.

30. MUNIER, Ch., o. c., p. 61-75.

31. MUNIER, Ch., o. c., p. 192.

32. MUNIER, Ch., o. c., p. 94-104.

33. MUNIER, Ch., o. c., p. 162-188; *Les Statuta Ecclesiae Antiqua*, París 1960, 266 p.

tuta seguían al Concilio de Valence y no distinguiendo los cánones valentinos de la Epístola sinodal en la que se hallan incluidos creyó que los cánones de Valence eran los Statuta que venían a continuación e invirtió el orden de ambas piezas pero encabezando ambas con el epígrafe del Concilio de Valence³⁴.

Este error hizo gran fortuna en el Medievo pues la Colección "Anselmo dedicata" tomó parte de estos cánones de la Colección de Novara bajo la falsa denominación y los difundió por las demás colecciones canónicas a las que ella a su vez sirvió de fuente.

La Epístola sinodal del Concilio de Valencia que sigue a los Statuta Ecclesiae Antiqua al omitir el c. 3. sólo recoge tres de los cuatro cánones de este Concilio que figuran en la Hispana coincidiendo en esta modalidad con otras colecciones galicanas; carece también de subscripciones episcopales³⁵. Aquí acaba la serie de concilios merovingios para dar paso a los concilios españoles.

El primero de ellos, Tarragona (516) no ofrece ninguna particularidad en su texto; sigue el Concilio de Gerona (517) con diez cánones al igual que los Códices de la Hispana (excepción hecha del Emilianense que interpola otro canon más entre el 9 y el 10), pero con una anomalía en el orden de los mismos: el c. 8 "Si quis vero de laicis..." ocupa el último lugar inmediatamente antes de las firmas.

Ocupa el tercer lugar entre los concilios españoles el II de Toledo (527) fechado por un error del epígrafe en el año V del rey Alarico en vez de Amalarico y con diez obispos suscribiendo las actas en vez de los ochos que firman en la Hispana³⁶.

Precedido por el número XCII (un error por XCV) y bajo el epígrafe: "Synodus habita in conventu Helerdensi ad Basilicam Sancte Eulaliae anno XV regni Domini nostri Thiudi Regis sub die VIII id. augustas" aparece el Concilio de Lérida (546) cuya particularidad más notable respecto del texto de la Hispana es la indicación topográfica del epígrafe: "ad basilicam Sanctae Eulaliae".

El número XCVI cobija el Concilio del Constantinopla (381) bajo la rúbrica: "Incipiunt definitiones fidei vel regule, exposite ab episcopis CL; se presenta primeramente el Symbolo y tras él los cánones de dicho Concilio en la versión isidoriana. Pero la división de los cánones tampoco coincide con la Hispana pues en vez de los seis de esta aquí se numeran ocho al dividir en dos el

34. MAASSEN, F., *Geschichte der Quellen*, p. 388-390.

35. MUNIER, Ch., o. c., p. 35-42.

36. Cfr. *Hacia la edición crítica de la Hispana. Texto crítico del Concilio II de Toledo*, en *Miscelánea Comillas* 41 (1964), 387-397.

1 y el 3 de la Hispana; el núm. 9 precede a los nombres de 19 obispos que se cierran con el "et ceteri CXXXI".

Como si formara parte del Concilio de Constantinopla, ya que va precedido del núm. 10 continuando la numeración de los cánones y de las firmas, puede leerse el siguiente fragmento de un Pasionario referente a las vírgenes sevillanas del siglo III, Justa y Rufina: "X Nam non aliter non damus. Ille vero, qui in forma diaboli latens humeris suis idolum baiulabat, turbulenter ingressus est, ut quecumque vascula in usum escandi habere poterant sanctissimae feminae Iusta et Rufina omnia penitus confringere, et contribularet; ille vero religiose et nobiles femine non damno paupertatis commote sed ad destruendum tante de de foris. Explecit ^{36 b^{is}}. La importancia de este fragmento reside en que sella definitivamente el carácter español de la Colección Novara.

Ya sin número de orden dentro de la Colección al fragmento del Pasionario español siguen otros dos concilios españoles: el IV de Toledo (633) y el VI de Toledo (638) ambos precedidos por sus respectivos índices de rúbricas pero sin que estas se repitan después delante de cada canon. Estos índices iniciales son una peculiaridad exclusiva dentro de la Colección de estos dos Concilios toledanos ya que todas las demás piezas carecen de índices al principio y de rúbricas también delante de cada canon, salvo el Concilio de Riez cuyos cánones van precedidos de una breve rúbrica.

4. LOCALIZACIÓN EN EL ESPACIO Y EN EL TIEMPO

El origen hispánico de la Colección de Novara ya fue firmemente establecido por Maassen³⁷ no sólo por el hecho de que las piezas más modernas de la misma son Concilios españoles; sino también porque estos concilios españoles han llegado a nuestra Colección independientemente de la Hispana que fue el cauce único, si exceptuamos el Concilio III de Toledo³⁸, por el cual se conocieron los sínodos españoles fuera de España.

Pero el valor de este argumento que no pasaría de una fuerte probabilidad se ve reforzado y remachado hasta excluir toda duda prudente por la presencia de ese fragmento del Pasionario de las vírgenes mártires Justa y Rufina que hemos señalado más arriba.

Este fragmento típicamente hispánico carece de cualquier rela-

36 bis. Cfr. FÁBREGA GRAU, Angel, *Pasionario Hispánico*, Madrid-Barcelona, II, 1955, p. 297.

37. *Geschichte der Quellen*, p. 720-721.

38. El Concilio III de Toledo (589), tal como aparece en la Colección de Saint Maure, denota una línea de transmisión que tampoco pasa por la Hispana.

ción interna o enlace lógico con el contenido de la Colección; y ni siquiera forma un párrafo de sentido completo sino que comienza y se corta "ex abrupto". La explicación más plausible de la incrustación de este fragmento hay que buscarla en la costumbre medieval de aprovechar los espacios en blanco al principio y final de los códices para copiar en ellos otras piezas menores; así tras el Concilio de Constantinopla, final, según esta hipótesis, durante algún tiempo de la Colección se transcribiría en alguna ciudad de España la Pasión de las Santas Justa y Rufina; más tarde todavía en España se añadirían nuevos folios con el Concilio IV de Toledo y así quedó incrustado ese fragmento que un copista posterior transcribió como si formara parte de la Colección.

Contra estos argumentos en favor del carácter hispánico³⁹ de la Colección Novara poco vale el que los seis manuscritos de la misma se hallen actualmente y hayan sido también con toda probabilidad transcritos en el Norte de Italia: Novara, Lucca, Monza y Brescia. Situación parecida es la del Epítome Hispánico y tampoco puede dudarse de su procedencia española; ambos casos se explican fácilmente: ninguna de las dos colecciones pudo resistir al empuje de la Hispana más completa y mejor ordenada que se alzó, al menos después de la invasión musulmana, con el monopolio canónico en España y sólo alcanzaron a sobrevivir fuera de la Península donde la multiplicidad de colecciones canónicas les otorgaba una plaza más entre tantas otras de parecida importancia.

Otro problema interesante que surge entre la hispanidad de la Colección y la precisa localización de los seis manuscritos en el Norte de Italia es la corriente cultural que supone este desplazamiento, atestiguada también por el Epítome Hispánico y el Oracional de Verona que siguieron las mismas rutas allá por el siglo VIII⁴⁰.

El carácter español del arquetipo del código LXXXIV de Novara fue también establecido por Loewe apoyado exclusivamente en el análisis paleográfico; según este autor el código novarense habría sido escrito en el Norte de Italia en los últimos años del siglo VIII a partir de un arquetipo español⁴¹.

Más problemática resulta la datación de la compilación novarense; Maassen parece fecharla considerándola como un todo, por el último de sus Concilios, el VI de Toledo, como posterior al año 638⁴².

39. Únicamente Jean Claude BESSE, *Histoire des Textes du Droit de l'Eglise au Moyen-Age de Denys a Gratien. Collectio Anselmo dedicatu*, París 1960, pp. XIX-XXII, parece suponer la autoría de Dionisio el Exiguo para la Colección de Novara, pero sin aducir ningún argumento.

40. Cfr. MARTÍNEZ DÍEZ, G., *El Epítome Hispánico*, p. 73-76.

41. *Codices latini antiquiores*, III, núm. 406.

42. "Das jüngste Stück der Sammlung ist das sechste Concil von To-

Nosotros nos inclinamos más bien por fijar su composición hacia el año 550, asignando a los dos últimos concilios que figuran en ella, el IV de Toledo, y el VI de la misma ciudad, el carácter de adiciones posteriores.

Esta suposición se funda en una serie de argumentos convergentes:

a) No es fácilmente explicable la omisión del III Concilio toledano en el que tuvo lugar la conversión del rey y pueblo godo y se promulgaron 23 cánones de no escasa trascendencia para la nueva vida de la Iglesia nacional, en una colección visigoda posterior en 50 años a ese Concilio. En cambio no hay dificultad en admitir que las adiciones posteriores de carácter ocasional no comprendieran ese sínodo.

b) La inserción del fragmento del Pasionario relativo a las santas Justa y Rufina inmediatamente antes de esos concilios toledanos parece argüir, como explicamos, el carácter adicional de los mismos.

c) También la composición y estructura externa de estos dos concilios difiere de los restantes de la Colección, ya que ellos son los únicos a los que se les ha antepuesto un índice con las rúbricas de cada canon.

d) La numeración de los diversos concilios que comienzan en el de Neocesarea con el núm. LXXXVIII alcanza en uno y otro manuscrito hasta el Concilio de Constantinopla a! que corresponde el n. XCVI que efectivamente le acompaña en los códices de Brescia y Monza. En cambio al llegar a los dos concilios toledanos ningún manuscrito les otorga un número de orden ni continúa en ellos la serie numeral.

Por todo ello para nosotros la primitiva Colección de Novara fue compuesta entre los Concilios de Lérida (546) último de la Colección y el III de Toledo (589) cuya omisión resultaría inexplicable, siendo suplementada poco después del año 638 con los dos sínodos toledanos del 633 y 638.

5. FUENTES ORIGINARIAS E INFLUJO POSTERIOR

Las colecciones canónicas medievales no son otra cosa que anillos de una larga cadena de transmisión; recogen sus elementos en las colecciones anteriores y se los entregan a su vez a las que les siguen. Por eso puede en ellas estudiarse un pasado y un futuro; y esto es lo que vamos a hacer en la medida de lo posible con la Colección de Novara.

ledo vom Jahre 638. Sie ist daher nach der Hispana verfasst oder doch abgeschlossen", *Geschichte der Quellen*, p. 719.

Al indagar sus fuentes se distinguen en ella inmediatamente dos partes: la primera compuesta por la serie de Concilios galicanos precedidos por el de Neocesarea y la segunda formada de sínodos españoles a los que se añade al final el Concilio de Constantinopla.

El origen de la serie galicana queda sumido en la más negra oscuridad, pues ninguna de las múltiples colecciones con concilios merovingios presentan una serie similar a la Colección de Novara; ni siquiera pueden señalarse varias piezas comunes por el mismo orden.

Una especial afinidad parece dibujarse en la estructura de alguno de estos concilios entre Novara y la Colección del ms. de Colonia 212, v. g. en Arles (314), Valence (374) segunda forma; o con la Hispana, v. g. en Riez (439) pero sin que sea posible formular ulteriores conclusiones.

Algo más de luz parece iluminar la segunda parte; el grupo de concilios españoles: Tarragona (516), Gerona (517), Toledo (531) y Lérida (546) es un grupo homogéneo que se presenta también exactamente por este mismo orden en el Epítome Hispánico lo que arguye una agrupación anterior de estos cuatro Concilios con anterioridad a ambas colecciones. En consecuencia habría que retrasar la composición de la Colección de Novara algunos años después del 546 para permitir la agrupación de esos cuatro concilios y su difusión así agrupados.

La omisión del Concilio de Valencia de ese mismo año 546 pero de la provincia Cartaginense, así como el hecho de que tres de esos concilios sean de la tarraconense y de que las actas del cuarto de ellos el de Toledo II, en la cartaginense, sean suscritas por tres preladados tarraconenses, los hermanos obispos: Elpidio de Huesca, Justo de Urgel y Nibridio de Egara nos orienta hacia un muy probable origen tarraconense de esa agrupación de los cuatro concilios.

Una pequeña variante en las firmas del IV Concilio de Toledo pudiera quizás también tener algún valor orientador; en la Colección de Novara hay un obispo que junto a su sede indica también el nombre del titular: "Ego Remesarius ecclesiae Nemausensis Sancti Baudili episcopus". Ningún otro de los 69 firmantes menciona al Santo patrono, ni esta variante aparece en uno sólo de los códices de la Hispana; se trata probablemente de una interpolación posterior ya que más bien debe suponerse una cierta uniformidad a la hora de suscribir las actas.

Si efectivamente se tratara de una interpolación, lo que no pasa de ser una hipótesis, tendríamos aquí la indicación exacta acerca del origen o al menos del lugar de procedencia del arquetipo

de la Colección de Novara transcrito en los diversos códices que hoy poseemos.

Si del pasado de la Colección de Novara saltamos a su posteridad encontramos en primer lugar el suplemento a la Hadriana del cod. Paris 12.448. En este suplemento se han elegido y transcrito únicamente de la Colección de Novara, cuatro de sus 16 piezas.

- Concilio de Arles (314).
- Concilio de Orange (441).
- Concilio de Agde (506).
- Concilio IV de Toledo (633).

Es muy posible que la formación de este suplemento no vaya más allá del siglo X en que fue escrito el código parisino probablemente en Italia:

Años antes entre el 882 y el 896 en la Italia del Norte el autor de la Colección llamada "Anselmo dedicada" por haber sido dedicada al arzobispo de Milán, Anselmo, utilizó ampliamente como arsenal de textos la Colección de Novara; de esta tomó sus cánones españoles y galicanos así como los Statuta Ecclesiae Antiqua bajo el falso epígrafe de Concilio de Valence:

Hubiéramos querido cotejar ambas colecciones Novara y Anselmo dedicada para calcular exactamente las aportaciones de nuestra colección a la italiana; pero como esta sigue inédita nos vemos remitidos al estudio de la misma publicado por Besse⁴³.

Podemos utilizar los datos numéricos que este autor nos facilita aunque con alguna precaución pues discrepamos de él al negar radicalmente cualquier intervención de Dionisio el Exiguo en la redacción de nuestra colección tal como Besse de acuerdo con las tesis de Peitz⁴⁴ parece suponer afirmándola reiteradamente⁴⁵.

Según Besse, de los 1.975 capítulos de la Anselmo dedicada corresponden al derecho canónico 1.469 y de ellos 955 proceden de Dionisio a través de la Colección de Novara⁴⁶. Pero Besse engloba

43. BESSE, Jean Claude, *Collectio Anselmo dedicata. Etude et Texte*, París, 1960, XXXI-93 da únicamente las tablas o índice del contenido de la Anselmo dedicada pero no el texto con el aparato crítico anunciando sus deseos de publicar éstos próximamente.

44. Sobre el valor de las revolucionarias tesis de Wilhelm Peitz, cfr. MUNIER, Ch., *L'oeuvre canonique de Denis le Petit, d'après les travaux du R. P. Wilhelm Peitz, S. I.*, en *Sacris Erudiri* XIV (1963) 236-250; MARTÍNEZ DÍEZ, Gonzalo, *A propósito de la obra de Wilhelm M. Peitz "Dionisius Exiguus-Studien"*, en *Miscelanea Comillas* 39 (1963) 297-308, y la recensión de Knut SCHAEFERDIEK a la obra de Peitz en *Zeitschrift für Kirchengeschichte* III/IV (1963) 353-367.

45. *Collectio Anselmo dedicata*, pp. XIX, XX, XXII, XXVI.

46. o. c., p. XXVI.

en esta cifra tanto los textos procedentes de la Colección de Novara como los de la auténtica Dionisiana; se impone pues un desglose y diferenciación que nos permita en realidad conocer más exactamente el alcance de las aportaciones novarenses.

Esta contribución resulta que fue casi masiva participando en ella todos los concilios que integran la Colección: 12 capítulos de Neocesarea, 24 de Arles, 23 de Orange, 6 de Riez, 43 de Agde, 3 de Vaison, 88 de los Statuta Ecclesiae Antiqua, 1 de Valence, 14 de Tarragona, 6 de Gerona, 6 de Toledo II, 15 de Lérida, 6 de Constantinopla, 69 de Toledo IV y 11 de Toledo VI totalizando en conjunto 327 capítulos.

En cuanto al manuscrito concreto que utilizó el autor de la "Anselmo dedicata" para explotar la Colección de Novara podemos afirmar que se trataba de uno perteneciente a la familia Brescia-Monza, tal vez del mismo arquetipo del cual fueron transcritos en el siglo siguiente ambos códices: Brescia y Monza. En efecto, el Concilio de Lérida aparece designado en la Anselmo dedicata como "Concilium Heverdense" coincidiendo con Brescia y Monza que escriben igualmente "Heverdense" mientras Novara y Lucca conservan la recta lectura "Helerdense".

La "Anselmo dedicata" a su vez sirvió hacia los años 1020-1025 de fuente importante a Burchardo de Worms en la redacción de su célebre Decreto proporcionándole casi 300 capítulos⁴⁷ y a través del canonista renano directamente o por el intermedio todavía de Ivo de Chartres llegaron sus materiales hasta el Decreto de Graciano océano en donde confluyen todos los materiales canónicos de los primeros once siglos de la Iglesia.

* * *

El texto que utilizamos como base para nuestra edición es el del código N = Novara LXXXIV; transcrito íntegra y fielmente conservando la ortografía del manuscrito, nos limitamos a desarrollar las abreviaturas y a introducir los signos necesarios de puntuación.

Cuando a la luz del aparato crítico juzgamos que alguna lectura de este código se aparta del primer arquetipo *a* de la Colección de Novara nos servimos de la letra negrita para indicar las palabras o sílabas corruptas. En tipos ordinarios entre paréntesis cuadrados indicamos las lecturas que proponemos como propias del arquetipo primitivo, y que sustituyen a las negritas anteriores o corrigen las omisiones de N. En tipo ordinario entre paréntesis

47. Cfr. FOURNIER-LE BRAS, *Histoire des collections canoniques en Occident*, París 1931, I, p. 371-377.

redondos se señalan las palabras o sílabas de N que deben ser simplemente omitidas sin ser sustituidas por ninguna otra, por tratarse de interpolaciones peculiares de ese códice.

En el aparato crítico recogemos todas las variantes de los códices:

L = Lucca 124, s. XI.

P = Paris 12.448 (saint Germain, Harlay 386) s. X.

B = Brescia B. II. 13, s. X.

M = Monza h. 3. 151, s. X.

Nuestro aparato crítico es generalmente negativo esto es, en cada variante únicamente se señalan los códices que se apartan del texto, no los que coinciden con él. Pero alguna vez indicamos positivamente las formas de todos los códices aunque coincidan con el texto. Esto sucede cuando la variante es especialmente singular, o se presenta en las mismas un extraño caso de convergencia, o coincidencia casual.

Hemos omitido las variantes puramente ortográficas deslindando éstas conforme a los criterios que expusimos en otra ocasión⁴⁸.

Nos hemos esforzado por lograr la máxima claridad en el aparato crítico, de tal manera que éste resulte perfectamente inteligible aun a primera vista; por eso hemos preferido el sistema de llamadas numéricas y sus respuestas ordenadas en columnas aun a trueque de aumentar el espacio de la edición en vez de inclinarnos por el más clásico de señalar las variantes, conforme a las líneas del texto.

El número de siglas y abreviaturas empleadas es reducidísimo y su significado obvio:

— add.	addidit.
— corr.	correxit.
— del.	delevit.
— om.	omisit.
— transp.	transposuit.
—]	lema o lectura del texto sustituida por la variante, o acerca de la cual se nota algo.
— []	addidit.

GONZALO MARTÍNEZ DÍEZ, S. J.

48. *Hacia la edición crítica de la Hispana*, en *Miscelanea Comillas* 41 (1964) 379-383.

LXXXIIII.—¹ INCIPIT CONCILIUM EORUM QUI IN ANCYRA ET
CESAREA EXPOSITI SUNT [ET] ² NICHENIS PRIORES INVE-
NIUNTUR.

I

Presbiter si uxorem duxerit ab ordine deponi debere quod si forni-
catus fuerit vel adulterium comiserit extra ecclesia proici et ad peniten-
tiam inter laicos redigi oportere.

II

Mulier si duobus fratribus nupserit abici debere usque ad diem mortis
sed propter humanitatem in extremis suis sacramentis conciliari ¹ oportet.
Adtamen si forte sanitatem reparaverit matrimonio soluto ad penitentiam
admittatur. Quod si defuncta fuerit mulier in huiusmodi consortio con-
stitutata difficilis erit penitentia remanenti ²; quae sententia tam viros quam
mulieres tenere debet.

III

De his qui frequenter uxores ducunt et his qui sepius nubunt tempus
quidem quod ¹ his constitutum est manifestum et ² conversatio et fides
eorum tempus adbreuiat.

IIII

Si quis concupita muliere etiam concubitus ¹ eius desiderius ² habeat
non autem consequatur effectus manifestum est hunc per divinam gra-
tiam liberatum.

V

Cathecuminus id est audiens qui ingreditur ecclesiam et stat cur
cathecuminis si peccare fuerit visus figens genua audiat verbum sed ab-
stineat ab illo peccato quod si in eo perdurat abici omnino debere.

NLMB

III

TITULUS

1. LXXXIIII] *om.* LMB.
2. ET] *om.* N.

1. quod [de] L.
2. et] sed L.

IIII

II

1. reconciliari L.
2. remanentis L; remanendi B.

1. concupitum MB; *corr.* concubi-
tum B.
2. desiderio L; desiderium MB.

VI

De pregnantibus quoniam oportet baptizari quando volunt nihil enim in hoc sacramento commune est pariture, et illi quod eius utero fuerit aeditum quia in¹ uniuscuiusque in illa confessione libertas arbitrii declaratur.

VII

Presbiterum conubio secundarum nuptiarum interesse non debere, maximae cum petatur secundis nuptiis penitentia; quis ergo presbiter qui propter¹ convivium illis consentiat nuptiis.

VIII

Si cuius uxor adulterium commisisse cum esset laicus fuerit comprobatum¹ hic ad ministerium ecclesiasticum admitti non potest; quod si in clero iam constituto eo adulteravit dato repudio dimittere eam debet. Si vero inherere in² eius consortio velit non potest³ suscepto ministerio perfrui.

VIII

Qui admiserit corporale peccatum et postea presbiter ordinatus est si confessus fuerit quod ante ordinationem suam peccaverit non quidem offerat, maneat autem in aliis officiis propter eius studii utilitatem nam cetera peccata consuerunt [censuerunt]¹ plurimi etiam ordinatione privari; quod si de his non fuerit confessus nec ab aliquo poterit manifeste convinci huic ipsi potestas est permitenda.

X

Similiter et de diacono¹ si in eo culpa [culpae]² genere fuerit involutus a ministerio esse cohibendum.

VI

1. in] *om.* MB.

3. potest [eius] L.

VII

1. qui propter] quippe MB; *corr.* qui B.

VIII

1. censuerunt LMB.

VIII

1. comprobata MB.
2. in] *om.* L.

X

1. diaconibus MB.
2. culpae LMB.

XI

Presbiter ante XXX annorum aetate non ordinetur quamvis sit probabiles [probabilis]¹ vitae sed observet usque ad prefinitum tempus; Dominus XXX anno² baptizatus est et sic predicavit.

XII

Si quis in egnitudine fuerit baptizatus presbiter ordinari non debet, non enim fides illius est voluntaria sed ex necessitate; nisi forte postea ipsius studium et fides huius¹ probabiles [probabilis]² aut hominum raritas coget³.

XIII

Presbiteri qui conregionales non sunt in ecclesia¹ presentibus episcopis vel presbiteris civitatis offerre non poterunt nec panem dare. In orationem [oratione]² autem calicem dabunt. Quod si absentes sunt civitatis sacerdotes et fuerit invitatus in oratione solus potest dare. Vicarii autem episcoporum³ quos gregi [greci]⁴ corepiscopos dicunt constituti sunt quidem ad exemplum septuaginta seniorum sed tamquam consecratos propter sollicitudinem pauperum offerant et honorabiles habeantur.

XIII¹

Diacones septem esse debent secundum regulam quamvis magna² civitas, cui regulae auctoritas erit actuum apostolorum.

Expliciunt³ kanones ancyromaci [ancyromati]⁴.

XI

1. probabilis LMB.
2. annorum LMB.

XII

1. huius] *om* L.
2. probabilis LMB; [videatur] L.
3. cogat L; cogit MB.

XIII

1. ecclesiis LMB.
2. oratione LMB.
3. episcoporum] episcopis erunt MB.
4. greci LMB.

XIII¹

1. XIII] *om*. M.
2. magna [sit] L.
3. explicit B.
4. ancyromati LMB.

LXXXV.—¹INCIPTI CONCILIUM ARELATENSE TEMPORE MARINI
[EPISCOPI] ²ACTUM A CXXIII EPISCOPIS QUI ET PAPA
[PAPAE] ³SILVESTRO SCRIPSERUNT.

Domino sanctissimo fratri Silvestro papa [papae] ⁴coetus episcoporum
qui adunati fuerunt in oppido arelatensi quid decreverimus ⁵communi
consilio ⁶caritati tuae significavimus ut et ipsi sciant quid in futurum obser-
vare debeant ⁷; placuit ergo presentibus patribus sanctis ⁸evangelistae
eiusdem ut de his quae singulos quosque movebant iudicia proferemus
quoque te consistente.

Placuit ⁹etiam ante ¹⁰omnibus insinuari quid autem sit quod sen-
serimus scriptis nostre mediocritatis subiungimus. Id ¹¹principali loco
de vita nostra adque virtute tractandum fuit, ut quia unus pro omnibus
mortuus est et resurrexit ab hominibus [omnibus] ¹²tempus ipsud ¹³
ita religiosa mente observetur ne quid dissensionis vel discessionis in
tanto obsequio devotionis possit exurgere. Censuimus ergo pascha Domini
per orbem totum una diae observare [observari] ¹⁴et de isdem cuiusque ¹⁵
locis ¹⁶ordinati fuerint ministri in ipsis locis perseverent; et de his qui
arma proiciunt in pace placui [placuit] ¹⁷abstineri eos.

I

Primo in loco de observatione pasche dominice ¹ut uno diae et uno
tempore a nobis observetur et iuxta consuetudine[-nem] ²litteras ad
omnes tu dirigas.

II

De his qui in quibuscumque locis ordinati fuerint ministri in ipsis
locis perseverent.

III

De his qui arma proiciunt in pace placuit abstineri ¹eos a communione.

NLPMB

TITULUS

1. LXXXV] *om.* L. P.
2. MARINI [EPISCOPI] LPMB.
3. PAPAE LPMB.
4. papae LPMB.
5. decreverimus P.
6. concilio B.
7. futuro observari debeat LPMB.
8. sanctis patribus PMB.
9. placuit [quoque] L.
10. ante] a te MB.
11. id [est in] LPMB.

12. omnibus LP; omnibus MB.
13. ipsum tempus LPMB.
14. observari LPMB.
15. quibusque MB.
16. locis [quibus] LPMB.
17. placuit LPMB.

I

1. dominici L.
2. consuetudinem LPMB

III

1. abstinere LPMB.

IV

De agitatoribus qui fideles sunt placuit eos quamdiu agitant a communione separari.

V

De theatricis et ipsos placuit quamdiu agunt a communione separari¹.

VI

De his qui in infirmitate credere volunt placuit eis debere manum inponi.

VII

De presidibus qui fideles ad presidatum impetu prosiliunt ita placuit ut eum [cum]¹ profecti² fuerint litteras accipiant ecclesiasticas et communicatorias³ ita tamen ut in quibuscumque locis gesserint ab episcopis eiusdem illuc sicut in altis⁴ agatur et cum coeperint contra disciplina [-nam]⁵ agere tunc demum a⁶ communione excludantur.

VIII

Similiter et de his qui rempublicam agere volunt.

VIII

De aphetis quod¹ propria lege utuntur ut rebaptizent², placuit si ad ecclesiam aliquis venerit [aliqui venerint]³ interrogent eos et si previderint [perviderint]⁴ eos in Patrem et Filium et Spiritum Sanctum⁵ quod si interroganti⁶ non⁷ responderint hanc Trinitatem baptizentur.

X

De his qui confessorum litteras afferunt placuit ut sublati eis litteris alias litteras¹ accipiant communicatorias.

V

1. seperari L.

VII

1. cum LPMB.
2. profecti B.
3. et communicatorias] excommunicatorias MB.
4. alteris L; aliis P.
5. disciplinam LPMB.
6. a] om. M.

VIII

1. quid MB.
2. rebaptizentur LPMB.
3. aliqui venerint LPMB.
4. perviderint LMB; providerint P.
5. Sanctum [credere] L.
6. interrogati MB.
7. non] om. LPMB.

X

1. litteras] om. L.

XI

De his qui coniuges suas in adulterium[-rio] ¹ deprehendunt et idem ² sumunt aduliscentes fideles prohibentur nubere, placuit ut quantum possit consilium eis detur ne alias uxores viventibus uxoribus ³ suis licet adulteris accipiant.

XII

De fidelibus puellis quae gentilibus coniunguntur placuit ut aliquanto tempore a communione separentur.

XIII

De ministris qui foenerant placuit eos iuxta formam divinitus datum [-tam] ¹ a communione abstinere ².

XIII

De his qui Scripturas sanctas tradidisse dicuntur vel vasa dominica vel nomina ¹ fratrum suorum placuit nobis ut quicumque eorum ex actis publicis fuerit detectus non verbis nudis ab ordine clericatus amoveatur; nam si idem aliquos ordinare fuerint deprehensi et hii qui ordinaverunt ² ratio illis subsistit ³ non illis obsit ordinatio. Et quoniam multi sunt qui contra Ecclesiam repugnare videntur et per testes redemptos putant se ad accusationem admitti debere omnino non permittantur.

XV

De his qui falsa adversus fratres suos deferunt placuit eos usque ad exitum non communicare sed falsum testem iuxta Scripturam inpunitum non esse.

XVI

De diaconibus quos cognovimus multis locis offerre placuit minime fieri debere ¹.

XI

1. adulterio LPMB.
2. item LPMB.
3. uxoribus] *om.* MB.

XIII

1. datam LPMB.
2. abstinere] separari L.

XIII

1. nomina] *om.* M.
2. ordinaverunt] ordinati fuerint LM; ordinati fuerunt PB.
3. subsisterit L; subsistet PMB.

XVI

1. debere] *om.* L.

XVII

De his qui pro delicto suo a communione separantur ita placuit [ut] ¹ in quibuscumque locis fuerint exclusi eodem loco ² communione ³ non solvantur.

XVIII

Ut nullus episcopus alium episcopum inculcet.

XVIII

De diaconibus urbicis ut non sibi tantum presumant ser honore[-rem] ⁴ presbiterorum seruent ut sine conscientia eorum nihil tale fiant ².

XX

De episcopis peregrinis qui in urbe [urbem] ¹ solent venire placuit eis locum dari ut offerant.

XXI

De his qui usurpant sibi soli debere ¹ licere episcopos ordinare, placuit ut in nullo sibi ² hoc presumant nisi adsumptis secum aliis VII episcopis nam si non potuerint VII infra tres non ³ debent ordinare.

XXII

De presbiteris aut diaconibus qui solent dimittere loca sua in quibus ordinati sunt et ad alia loca se transferunt placuit ut his ¹ locis ministrent; quod si derelictis locis suis ad alium se locum transferre voluerint deponantur.

XVII

1. placuit [ut] LPMB.
2. eodem loco] in eisdem LP; in fi. de a MB.
3. communione [alibi]MB.

XVIII

1. honorem LPMB.
2. fiat PMB.

XX

1. urbem LPMB.

XXI

1. sibi soli debere] sibi debere soli LP solis sibi debere MB.
2. sibi] om. LPMB.
3. non] om. LPMB.

XXII

1. his] isdem LPMB.

XXIII

De his qui apostatant qui [et] ¹ numquam se ad ecclesiam presentant nec penitentiam agere querunt et postea ² infirmitate arrepti petunt communionem placuit eis non dandam nisi egerint dignus [-nos] ³ fructus penitentiae.

XXIII

Placuit ut quantum potest inhybeatur viro ne demissa uxore viventem [-te] ¹ liceat ut aliam ducat super eam; quicumque ² hoc fecerit alienus erit a catholica communione.

XXV

Placuit ut mulierem corruptam clericus non ducat uxorem vel his [is] ¹ qui laicus mulierem corruptam duxerit non admittantur [tatur] ² ad clerum.

XXVI

De aliena ecclesia clericorum [clericum] ¹ ordinare alibi nullus episcopus usurpet. Qui [Quod] ² si fecerit sciat se esse iudicandum cum inter fratres de hoc fuerit adpetitur [-tus] ³.

XXVII

Absentum ¹ clericum alterius ecclesie alia non admittat si [sed] ² pacem in ecclesia inter fratres simplicem tenere cognuscat.

XXVIII

Venientem de donatistis vel de montensibus per manus impositiones suscipiantur ex eo quod contra ecclesiasticum ordinem baptizare videntur.

XXVIII

Preterea quod dignum pudicum et honestum est suademus fratribus ut sacerdotes et livitae cum uxoribus suis non coeant qui a ministerio cotidiano

XXIII

1. et LPMB.
2. postea] in *add.* BM; post in P.
3. dignos LPMB.

XXIII

1. vivente LPMB.
2. quicumque [autem] LPMB.

XXV

1. is LPMB.
2. admittatur LMPB.

XXVI

1. clericum LPMB.
2. quod LPMB.
3. appetitus LPMB.

XXVII

1. abstentum LP; absentem MB.
2. sed LPMB.

occupantur quicumque contra hanc constitutionem fecerit a¹ clericatus honore deponatur.

XXX

Sinodus episcoporum qui in civitate arelatensium apud Marianum [Marinum]¹ episcopum Ecclesiae catholicae temporibus Constantini Augusti Volusiano et Anniano consulibus.

Sic ex provincia Syciliae civitate² ean urbis hoc est³ Cretus episcopus et Florentius diaconus.

Ex provincia Campania⁴ civitatis capuensium Protinus episcopus Agrippa⁵ et Cyprianus diaconus.

Ex provincia Apulia⁶ civitatis salpuensium Pardus episcopus et Crescens diaconus.

Ex provincia Dalmatiae civitatis aquileiensem⁷ Theorus [Teodorus]⁸ episcopus et Agaton diaconus.

Ex urbe romana quos Silvester episcopus misit Claudianus⁹ et Vitus presbiteri(s)¹⁰ Eugenius et Cyricus diaconi¹¹.

Ex provincia Italiae civitatis mediolanensium Merodes episcopus et Severus¹² diaconus.

Ex provincia vienensium civitatis massiliaensium Horesius episcopus [et]¹³ Nazoreus lector.

Ex provincia vienensium¹⁴ civitatis arelatensium episcopus supra scriptus.

Explicit concilium arelatensae.

[LXXXVI]¹ [INCIPIUNT]² CONSTITUTIONE[S]³ SANCTE SINODI HABITE IN TERRITORIO ARAUSICO VI IDUS NOVEMBRIS CIRO IN ECCLESIA IUSTINIANEN[SE]⁴.

I

Hereticos in morte [mortis]¹ discrimine positus [-tos]² si catholici

1. ad B. XXVIII

XXX

1. Marimum LPMB.
2. civitatis LPMB.
3. urbis hoc est] *om* LPMB.
4. Campaniae MB.
5. Agrippa] *om*. LPMB.
6. Apuliae LPMB.
7. aquiliensium P; aquileensium M; aquilensium B.
8. Theodorus LPMB.
9. Claudianus LPMB.
10. presbiteri LPMB; et *add* LPMB.
11. diacones Domini MB.

12. Servus P.
13. episcopus [et] LPMB.
14. vicennensium L.

NLPMB

TITULUS

1. LXXXVI] *om*. NLP.
2. INCIPIUNT] *om*. NP.
3. CONSTITUTIONES LPMB.
4. IUSTINIANENSE PMB; IUSTINIANENSI L.

I

1. mortis LPMB.
2. positos LPMB.

esse desiderant si³ desit episcopus et⁴ presbiter cum crismate et benedictione consignari placet.

II

Nullum ministrorum qui baptizandi recepit [recipit]¹ officium sine crismate, usquam debere progredi quia inter nos placuit semel crismari. De eo autem qui² baptismate, quacumque necessitate faciente, non crismatus fuerit, in confirmatione sacerdos commonebitur; nam inter quos chrismatis ipsius non nisi una benedictio est, non ut preiudicans quidquam sed ut non necessaria habeatur repetita crismatio.

III

Qui recedunt de corpore penitentiam [-tia]¹ accepta placuit sine reconciliatoria manus inpositione eis communicari, quod morientis sufficit consolationi secundum definitiones patrum qui huiusmodi communionem congruenter viaticum nominarunt ut si supervixerint stent in ordine penitentium ut ostensi si [ostensis]² necessariis penitentiae fructibus legitimam communionem cum reconciliatoria manus inpositione percipiant.

IV

Penitentiam desiderantibus clericis non negandam.

V

Eos qui ad ecclesiam confugerint tradi non debere, sed loci reverentia et intercessione defendi; si quis autem mancipia clericorum pro suis mancipiis ad ecclesiam confugientibus crediderit occupanda pro [per]¹ omnes ecclesias districtissima damnatione feriat.

VI

In ecclesia manumissos vel per testamentum ecclesiae commendatos si quis in servitute [-tem]¹ vel obsequium² vel ad calomnariam [colonariam]³ conditione [-cionem]⁴ inprimere [imprimere]⁵ temptaverit animadversione ecclesiastica cohercebitur.

3. si [non] LPMB.

4. et] aut LPMB.

II

1. recipit LPMB.

2. qui [in] LPMB.

III

1. poenitentia LPMB.

2. ostensis LPMB.

V

1. per LPMB.

VI

1. servitutum LPMB.

2. vel obsequium] om. P.

3. colonariam LPMB.

4. conditionem LPMB.

5. imprimere LPMB.

VII

Si quis alibi consistentem clericum ordinandum putaverit prius definiat et¹ cum ipso habitet sic quoque non sine consultatione eius episcopi cum quo ante habitavit nec eum qui fortasse non sine causa diu ab alio [non]² ordinatus est (non)³ ordinare presumat⁴.

VIII

Si quis autem alienus [-nos]¹ cives aut alibi consistentes ordinaverunt² ne³ inordinati in nullo accusantur aut ad se eos revocent aut gratiam ipsis eorum impetrent cum quibus habitant.

VIII

Si quis episcoporum in aliene civitatis territorio ecclesiam aedificare disponet[-nit]¹ vel pro fundi sui aut ecclesiastici vel pro quacumque suorum oportunitate permissa licentia aedificandi quia prohibere hoc votum nefas est non presumat² dicationem [dedicationem]³ quae illi omnis modis⁴ reservatur in cuius territorio ecclesia asurgit⁵ et reservat aedificatori episcopo hac gratia ut⁶ quod⁷ desiderat clericus⁸ in re sua videre ipsos ordinet is⁹ cuius territorio est vel si ordinati iam sunt ipsos habere adquiescat et omnis ecclesiae ipsius gubernatio ad eum in cuius civitatis territorio ecclesia surrexerit pertinevit. Quodsi etiam secularium quicumque ecclesiam fabricaverit et alium magis quam eum in cuius territorio aedificavit invitandum putavit [putaverit]¹⁰ tam ipse cui contra constitutionem hac disciplinam gratificari vult quam omnes episcopi qui ad eiusmodi dedicationem invitantur a conventu abstinebunt si quis excesserit¹¹ in reatum devocabitur si quis excessit ordinem recognuscat.

X

Placuit in reatu [reatum]¹ venire episcopum qui admonitus de excommunicatione cuiuscumque sine reconciliatione eius qui excom-

VII

1. ut MB.
2. alio [non] LPMB.
3. non] om. LPMB.
4. presumant B.

VIII

1. alienos LPMB.
2. ordinaverint MB.
3. nec LPMB.

VIII

1. disponit LPMB.
2. presumat [facere] L.

3. dedicationem LPMB.
4. omnimodis LPMB.
5. surgit LPMB.
6. sed reservet aedificator episcopus hanc gratiam et LPMB.
7. quos L.
8. clericos LPMB.
9. is [in] LPMB.
10. putaverit LPMB.
11. excesserint B.

X

1. reatum LPMB.

municavit ei communicare presumpserit integra omnia sit² reconciliatio intercesserit de iustitia vel iniquitate excommunicationis³ proximae sinodo reserventur.

XI

Subito obmutescens prout statutum est baptizari¹ ut² penitentiam accipere potest si voluntatis preterite testimonium aliorum verbis habet, aut presentes in suo notu [nutu]³.

XII

Amentibus quecumque pietatis sunt conferenda.

XIII

Energumeni baptizati si de purgatione sua curant esse sollicitudini clericorum tradunt monitisque optemperant omnis modis¹ communicent sacramenti ipsius virtute vel munimendi [muniendi]² ab incursu demonis quod³ infestantur vel purgandi quorum iam ostenditur vita⁴ purgatio.

XIII

Energumentis [-menis et]¹ cathecumenis in quantum vel necessitas exegerit vel oportunitas promiserit de baptisate consulendum.

XV

Qui palam aliquando abrepti sunt non solum non adsumendi ad illum ordinem clericatus sed etsi iam aliqui ordinati sunt ab imposito officio repellendi¹.

XVI

Cum capsula et calix¹ inferendus est et admixtione eucharistiae consecrandus.

2. integra omnia sit] Si integra LPMB.
3. excommunicatio LP; excommunicati MB.

3. quo L; quos PMB.
4. vitae LPMB.

XI

1. baptizare P.
2. et LPMB.
3. nutu LPMB.

XIII

1. energumenis [et] LPMB.

XV

1. repellendi [sunt] L.

XIII

1. omnimodis LPMB.
2. muniendi LPMB.

XVI

1. calix et *transp.* LPMB.

XVII

Evangelia deinceps placuit cathecuminis regi apud omnem provinciarum nostrarum ecclesiam.

XVIII

Ad baptisterium cathecumeni numquam admittendi.

XVIII

Ad fidelium benedictionem¹ etiam inter domesticas² ordines in quantum caveri potest segregandi informandique ut se revocent et signandos vel benedicendos semotim offerant.

XX

De abiectioe eius quem duo presumpserint ordinare episcopi in nostris provinciis placuit de presumptoribus ut si ubi¹ contingerit [contingerit]² duos episcopos invitum facere autoribus damnatis in ius eorum ecclesiae ipse qui vim passus est substituatur; si tamen vitare spondet³ et alterius deiectioni loco nihilominus ordinetur. Si⁴ voluntarium duo fecerint et ipse damnabitur quo cautius ea quae sunt antiquitus statuta serventur.

XXI

Sed id¹ preterea ut deinceps non ordinentur diacones coniungati [coniugati]² nisi qui prius confessionis proposito professi fuerint castitatem.

XXII

Si quis autem post acceptam benedictionem leviticam cum uxore sua incontinens invenitur ab officio abiciatur.

XXIII

De his autem qui prius ordinati¹ hoc ipsud inciderunt taurinatis synodi sequendam esse sententiam qui² iubentur non ulterius promoveri.

XVIII

1. A fidelium benedictione LPMB.
2. domesticos LPMB.

XX

1. sic ubi L.
2. contingerit LPMB.
3. vita respondeat LPMB.
4. Si [autem] LPMB.

XXI

1. Sedit L.
2. coniugati LPMB.

XXIII

1. ordinati [in] LPMB.
2. qua MB.

XXIII

De idoneis autem et probatoribus viris quos clericatui alligari ipsa vite gratia ita egerit si forte inciderunt duplata matrimonia ut non ultra subdiaconatum ecclesiasticas capiant dignitates.

XXV

Diaconae omnimodis¹ non ordinandae si quae iam sunt benedictioni quae populo inpenditur capita submittant.

XXVI

Viduitatis servandae professionem coram episcopo in secretario habitam inposita¹ ab episcopo veste viduali indicenda².

XXVII

Raptorem vel ipsam talis professionis desertricem merito damnandam.

XXVIII

In utroque sexu desertores professae castitatis prevaricatores habendi et his omnibus pro [per]¹ penitentiam legitimam² consulendum.

XXVIII

Hec qui subscripturi¹ sumus cum eorum quoque concordia(m)² qui consensus dederunt rata deinceps inter nos hac nostris³ haberi⁴ volumus et habenda sancimus non ita pretereuntes eos qui synodo aut per se aut per consensos suos vel ad vicem⁵ sui per legatos destinando adesse detrectant ut qui sibi supra nos illi placeant qui patrum statuta despiciunt quibus bis in anno quod nobis pro temporum qualitate[-te]⁶ difficile est sanctum est convenire adicientes quod similibus deinceps paginis pro salubritate hac remediis ecclesiasticis congregandis adicere optamus ut nullus conventus sine alterius conventus denuntiatione solvantur[-vatur]⁷. Itaque sequenti anno si Domino hoc Deo nostro Iesu Cristo promittente [per:]⁸ conceditur die⁹ XV kalendas novembris Iustiniano¹⁰ in aurasico

XXV

1. omnimodis LPMB.

XXVI

1. posito MB.
2. indicendam LPMB.

XXVIII

1. per LMB; pro NP.
2. penitentia legitima P.

XXVIII

1. subscriptores LPMB.
2. concordia LPMB.
3. nostros L.
4. habere LPMB.
5. invicem L.
6. qualitate LPMB.
7. solvatur LPMB.
8. permittente LPMB.
9. die] om. P.
10. Iustiano MB.

territorio conventum habebimus qui ideo tantum [tanto]¹¹ prius pro conventum ipsum¹² denuntiatur ut tam excusationis¹³ libertas quam invitationis¹⁴ necessitas non sit de diem [die]¹⁵ enim hac loco pro [per]¹⁶ nos ipsos commonebimur singuli nobiscum in exemplaribus ea quae pro [per]¹⁷ nos sunt constituta referentes. Reliquos qui defuerunt beatissimi fratris nostri Hilarii sollicitudini relinquimus datis ad ipsos horum exemplaribus commonendos.

XXX

Post omnia occurrit de inbecillitatibus fragilitatis humanae ut si quis episcopus pro infirmitate¹ aut aliquam hevetudinem sensus inciderit aut officium oris amiserit ea quae² nisi pro³ episcopis operantibus geruntur non sub presentia sua presbiter⁴ agere promittat [per-]⁵ sed episcopum⁶ evocet cui⁷ quod in ecclesia agendum fuerit inponat.

Ego Hilarus[-rius]⁸ episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Claudius episcopus¹⁰.

Ego Constantianus¹¹ episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Audentius episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Agrestius episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Iulius episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Auspicius episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Theodorus episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Maximus episcopus [subscripsi]⁹.

Ego Eucherius episcopus [subscripsi]⁹, sanctorum sacerdotum provincialium meorum super his expectaturus adsensum.

Nectarius.

Iustus.

Ceretius.

Augustalis.

Ingenuus¹².

Superventori.

Salonius pro patre meo episcopo Claudio subscripserunt.

Expliciunt¹³ constitutiones sancte synodi¹⁴.

11. tanto LPMB.

12. pro conventum ipsum] *om.* L.

13. causationis MB.

14. invitationis [si] B.

15. die LPMB.

16. per LPMB.

17. per LPMB.

4. presbiterum MB.

5. permittat LPMB.

6. episcopus LPM.

7. sine vocet cui P; sine voce cuique L; vocet cui MB.

8. Hylarius LPMB.

9. subscripsi LPMB.

10. Ego Claudius episcopus] *om.* LPMB.

11. Constantinus LPMB.

12. Ingentius LPMB.

13. explicantur P.

14. synodi sanctae P.

XXX

1. in infirmitatem L.

2. quae [non] MB.

3. pro] propriis L.

LXXXVII¹ INCIPIUNT² CONSTITUTIONE[S]³ SANCTE SYNODI
HABITE APUD REGIAS⁴.

Cum in voluntatem⁵ Domini apud regiensem ecclesiam convenissemus et transgressionem⁶ apud ebrudensem ecclesiam habite remedium quere- retur quia sacris ecclesie canonibus hac reverendis patrum constitutioni- bus omni parte neglectis⁷ absque trium presentia absque conprovincia- lium litteris sine metropolitani auctoritate irritam⁸ ordinationis speciem a duobus temere convenientibus presumpam esse clarebat; non minus doloris de presumentium lapsu quam de ecclesie ipsius convulsione in pectoribus omnium diutina conluctatione versatum est primum itaque quia non ulciscendi sed remediandi studium nutu domini universorum pectora prorsus sacerdotali consilio insiderat canonum in sermonibus singulis proprietate perspecta⁹ patuit quod sicut reprobata que presumpta essent inritum¹⁰ revocanda ita eos qui reprobata presumpsissent quamvis confun- dere censura cogeret caritati liceret absolvere presertim cum hii qui tam perversa incidissent a primo lapsus ipsius diei adhibitis passim precibus culpam penitentes¹¹ aut ignorantiae aut circumscriptioni inputassent quia etsi inveniabile¹² crederetur sacerdotem sacerdotalia instituta nes- cisse, levius [le-]¹³ tamen erat quam si ore inpudenti fateretur se nota calcasse.

I

De multo¹ duorum qui ordinatione[-nem]² presumpserunt.

Itaque eos qui tam incondita acta [ac tam]³ instabilia usurpaverunt [-rant]⁴ placuit misericordie et caritatis occursum⁵ ita in communionem dilectionemque⁶ recipi ut scirent secundum recentem et saluberriman Taurinatis synodi definitionem ad perpetuam vitae istius suffusionem nullus [nullis]⁷ se de cetero ordinationibus, nullis ordinariis interfu- turos esse conciliis quia nihil salubre ab illis statuendum expectaretur quia tante corruptionis tam detestanda exempla prebuerunt. Ebrudensi ecclesie ante omnia mature visum est consulendum quia in id ebiennium⁸

NLMB

TITULUS

1. LXXXVII] *om* L; XXXVII MB.
2. INCIPIT B.
3. CONSTITUTIONES LMB.
4. REGISAM L.
5. voluntate L.
6. transgressionis MB.
7. neglectus LMB.
8. irritam B.
9. prespecta LMB.
10. inritum] in irritum L.

11. penitentis LMB.
12. veniabile MB.
13. levius LMB.

I

1. multa MB.
2. ordinationem LMB.
3. ac tam LMB.
4. usurpaverant LMB.
5. occursum MB.
6. delectationemque L.
7. nullis LMB.
8. id ebiennium] de biennium LMB.

mensibus sacerdote⁹ legitimo destituta¹⁰ hoc gravius egrotaverat ut clerus innocens ad disciplinae, ut probatum est, memor quorundam aliquorum insolentia hac varia perturbatione vexatus etiam in sacerdotibus a[c]¹¹ ministris minas hac iurgia et vim acerbissimam periculosa et pernicio¹² nuper caede¹³ pertulerat, nec poterat differri bonorum hac disciplinae memorum expectatione viderentur contumacium et inquietorum vota palpari quorum conspirationes machinationesque et in preteritum quantum deprehendi possint animadversione ecclesiastica puniende et in futurum anticipanda¹⁴ erant. Itaque ordinationem quam canones irritam definiunt nos quoque vacuandam esse censuimus. In qua pretermissa trium presentia nec expetitis conprovincialium litteris metropolitani quoque voluntate neglecta¹⁵ prorsus nihil quod episcopus faceret ostensum¹⁶ est.

II

De remotione eius quam [quem]¹ ordinare perperam duo presumserunt. Itaque placuit in voluntate(m)² Domini remoto eo qui perperam adsumptus erat episcopum fieri omnino fratrum³ constitutione et ecclesiastica traditione servata; verum quia hec sancta synodus non disciplinae tantum coram [curam]⁴ sed et misericordiam egissit [-diae gessit]⁵, cumque occurreret quod se Armentarius diebus proximis eidem ecclesie multa adsentatorum insolentia rettulisset, occurrebat tamen quod ante admonitione[-nem]⁶ discessisset quod a nonnullis sacerdotum in hoc ipsud confirmatus se etiam private domui redidisset quod epistolas⁷ ad clerum ipsum emiserat quibus episcopatum quem se non indeptum agnoscebat apte renuntiaverat⁸ eradi nomen suum petens et hoc ipsud quod instabiliter in se presumptum erat iam tunc inordinatum et irritum futurum protestatum esse confirmans; in illam potius partem declinata sententia, est et⁹ iuveni educato in timore Domini plus suffragaretur quod in actu vitiosissimo interdum sana sensisset quam quod iuvenalibus titillationibus aliqua in parte cesisset. Itaque pretermisissis his que egressu illius cum absque ullius excusationis effugio culpe societatis resperserant velut innocentem eundem preterire sacerdotes Domini qui huic concilio aderant damnatione vacuum reddiderunt.

9. sacerdotale LMB.
10. destitutam LMB.
11. ac LMB.
12. periculosam et perniciosam MB.
13. cedem MB.
14. anticipandae MB.
15. neglecta LMB.
16. ostensus MB.

2. voluntate LMB.
3. fratrum] fratres in LMB.
4. curam LMB.
5. misericordiae gessit LMB.
6. admonitionem LMB.
7. epistola L.
8. apte renuntiaverat] aptarent nuntiaverat MB.
9. ut MB.

II

1. quem LMB.

III

De indulto eidem peregrini vel corepiscopi¹ nomine.

Quod ergo in quibusdam scismathicis recipiendi si² nichenum concilium statuit a singulis per territoria sua hoc etiam presens concilium in hoc statuit ab omnibus debere servari id est ut cuicumque de fratribus tale aliquid caritatis consilia dictaverint liceat ei una parociarum suarum ecclesia cedere in qua aut corepiscopi³ nomine ut idem canon loquitur aut peregrina ut aiunt communione frueretur. Primum itaque instituitur ut hoc in qualibet provincia preterquam⁴ in alpina liceat, quam si aliqua in parte accesserit, ut malorum incitator et quietis inpatiens damnationi quam ipse provocaverat subiacebit; sed et si quis eidem quicumque ex his quae statuta sunt transgredienti⁵ communicaverit a communione⁶ omnium fiet alienus. Deinde occulevit in loco preterquam in publico agerentur ne quisquam ei laicus decernatur quem curiae et civitatis species aut ordo nobilitat additur ne unquam civitatibus vel [sub]⁷ episcoporum absentia offerre presumat ne ordinare vel utimum [ultimum]⁸ clericum ne in ea quidem ecclesia quae illic cuiuscumque misericordia fuerit adtributa ne ulli episcoporum vel succedente aetate adsumpto in rudimentis suis huic in aliquo quasi pro aetatis reverentia cedere⁹ eliceat¹⁰ ne usquam ipsi¹¹ quicumque de episcopalibus officiis usurpare preterquam in ecclesia quam cuiusquam misericordiam fuerit adeptus in qua ei solum neofitus [-tos]¹² confirmare et ante presbiterum offerre conceditur.

Quod si unquam aliquid caritate alterius provocatus de habitationis commutatione variaverit, non aliter in aliena ecclesia requiem accipiat¹³ quam priori renuntiaverit nec omnino unquam duarum ecclesiarum gubernationem optineat, cui¹⁴ etiam in ea quam¹⁵ ipsi ceditur ministro¹⁶ a³⁷ civitatis episcopo necesse est ordinari. Sane quia ministrorum mentium[tio]¹⁸ facta est et nonnulli ab ipso inventi(m) excommunicato[-ti]¹⁹ temere in clero proveci dicerentur statutum est eos qui ita adsumpti essent deponendos; quibus autem nulla macula²⁰ conversationis preiudicaret²¹ prout ebrudensi sacerdotes[-ti]²² constituendi [-do]²³ visi sumus

III

1. corepiscopis L; corepiscopos MB.	11. ipsam B.
2. recipiendi si] recipiendis si L; recipiendis MB.	12. neophitos LMB.
3. corepiscopus L.	13. accipiet LMB.
4. quem MB.	14. qui MB.
5. transgrediendi MB.	15. que MB.
6. communionem MB.	16. minister MB.
7. vel [sub] LMB.	17. ac L.
8. ultimum LMB.	18. mentio LMB.
9. edere MB.	19. inventi excommunicati LMB.
10. eliceat] ei liceat LMB.	20. nullam maculam L.
	21. praeiudicarit M; praeiudicari E
	22. sacerdoti LMB.
	23. constituendo LMB.

aut in ecclesie suae ministerio tenendos aut ad ipsum quocumque habitasset transferendos, plebi quam accipere ex constitutionis huius promissione(m)²⁴ benedicet et ut supra definitum est in unæ. adque eadem ecclesia neofitos confirmavit²⁵ in castellis hac vicis totum illi ante presbiteros sic ubi venerit liceat quo[d]²⁶ in civitatibus omnino proscribitur.

III

Ut presbiteri privatim fidelibus¹ desiderantibus benedicant.

Et inter minutas² has discussiones visum est omni presbitero pro³ familias pro³ agros pro³ privatos domo [privatas domos]⁴ pro desiderio fidelium facultatem⁵ benedictiones⁶ aperire quod nonnullas iam provincias habere occurrit huic etiam in ecclesiarum plebibus pro [per]⁷ loca tamen magis quam pro⁸ urbes⁹ hoc [idem]¹⁰ visum est esse tribuendum in ecclesia quoque qua ordinatus fuerit consecrandi virginem sicut confirmandi neofitum ius habebit et pro¹¹ omnia ut sit et¹² multae indulgentiae testimonium semper inferiorem episcopo¹³ cum superiorem presbiterum aget mandatis notisque¹⁴ sanctorum omnium prosequentibus vivat in timore Domini quietem colat Deo serviat. Synodi circa se benivolentiae gratias agat semperque se indignum indultis et negatis imparem esse fateatur.

V

De ordinanda ecclesia defunctu¹ episcopo.

In commune autem omnes qui convenerant sacerdotes sibimetipsis contra huiusmodi scandala precavendum consuerunt [cen-]² itaque propter huiusmodi temeritatis tali definitione consultum est ut de cetero observaretur ne quis ad eam ecclesiam quae³ episcopum prodedisset⁴ nisi episcopus vicinae ecclesie exequiarum tempore accedere(n)t⁵ qui tamen statim ecclesie ipsius curam districtissime gerere(n)t⁶ ne quid ante ordinationem discordantium in novitatibus clericorum subversioni⁷ liceret; itaque

24. promissione LMB.

25. confirmabit LMB.

26. quod LMB.

11. per L.

12. et] aut et L; auve M; au et B.

13. episcopus LMB.

14. votis L.

III

1. privati infidelibus M.

2. interminatas MB.

3. per LMB.

4. privatas domos LMB.

5. facultatem] facultas sit L.

6. benedictionis MB.

7. per LMB.

8. per L.

9. pro ea urbé MB.

10. hoc [idem] LMB.

1. defuncto LMB.

2. cęnsuerunt LMB.

3. qua L; quem B.

4. episcopum prodedisset] episcopus obisset LMB.

5. accederet LMB.

6. gereret LMB.

7. subversicne L.

V

cum tale aliquid **accedit** [accidit]⁸ vicinis viciniarum[-narum]⁹ ecclesiarum inspectio recenti descriptique mandatur.

VI

Ne quis ad ordinationem veniat nisi metropolitani litteris invitatus.

Haec autem omnia exequiarum tempore usque ad septimanam defuncti diem aget ex in ecclesiae referens mandatum metropolitani simul cum omnibus sanctis episcopis sepeliatur ne quisquam¹ ad ecclesiam quae summum² amiserat sacerdotem nisi metropolitani litteris invitatis[-tus]³ ne a plebe decipiatur accedat et vim pati voluisse videatur.

VII

De conventu annuo.

Quae voluntate communi in voluntate Domini constituta omnes communi consensu conservanda neque, quod absit, sine offensa omnium hac dei a quoqua[m]¹ transgredienda deficiunt². Adicientes ut secundum antiquam constitutionem si quies temporum erit bis in anno conventus agant certe inter quaslibet anxietates neglectis³ propriis hac domesticis necessitatibus quomodo semel gratias agentes Deo quodquot spiritu considerante consurgentes solum ecclesie remedium remota ultionis prurigne adque omni animositate quesissent.

Ego **Hilarus** [Hylarius]¹ episcopus meis² qui mecum subscripserunt placuit statuta patrum secutus his definitionibus subscripsi³ sub die XIII kalendas decembris Theodosio⁴ Augusto XVII et Festo viris clarissimis consulibus.

Ego **Severianus**⁵ episcopus huic definitioni interfui et⁶ subscripsi⁷ die ec consule.

Ego **Audentius**⁸ episcopus⁹ statutis interfui et¹⁰ subscripsi¹¹ die et¹² consule¹³.

Ego **Iulius** episcopus statutis interfui et subscripsi die et consule¹⁴.

8. accidit LMB.
9. vicinarum LMB.

VI

1. quisquam] quis MB.
2. summum] suum L.
3. invitatus LMB.

VII

1. quoquam LMB.
2. deficiunt LMB.
3. neglectis LMB.

SUBSCRIPTIONES

1. Hylarius LMB.
2. mens L.
3. subscripsi] om. MB.
4. Theodoxito MB.
5. Servianus MB.
6. et] om. LMB.
7. subscripsi] om. MB.
8. Audentius MB.
9. episcopus [his] B.
10. et] om. LMB.
11. subscripsi] om. MB.
12. et] ec L.
13. consule] cons KL; consensi M.
14. Ego Iulius... consule] om. LMB.

Ego Archadio[-dius] ¹⁶ episcopus ¹⁶ statutis interfui et subscripsi ¹⁷ die et consule.

Ego Auspicius episcopus interfui et subscripsi ¹⁹ die et consule.

Ego Severus episcopus ²⁰ statutis interfui et subscripsi ²¹ die et consule.

Ego Claudius episcopus ²² statutis interfui et subscripsi ²³ die et consule.

Ego Valerianus episcopus statutis interfui et subscripsi die et consule ²⁴.

Ego Necterus episcopus ²⁵ statutis interfui et subscripsi ²⁶ die et consule.

Ego Asclepius episcopus ²⁷ statutis interfui et subscripsi ²⁸ die et consule.

Ego Theodorus episcopus ²⁹ statutis interfui et subscripsi ³⁰ die et consule.

Ego Maximus episcopus ³¹ statutis interfui et subscripsi ³² die et consule.

Ego Vincentius ³³ presbiter episcopi Constantiani ab eodem ordinatus interfui(t) ³⁴ vita ipsius et subscripsi ³⁵ die et consule.

Explicit.

LXXXVIII ¹ INCIPIT SYNODUS HABITA IN CIVITATE AGATENSI ²

Regnante domino Essala ³ viro clarissimo consule cum in nomine Domini ex pro-[per]missu ⁴ domini ⁵ gloriosissimi magnificentissimi piissimique regis in agatensi civitate sancta synodus convenisset ibique fixis(ent) ⁶ in terra[m] ⁷ genibus pro regno eius [pro longevitate ⁸ pro populo Domi-

15. Archadius LMB.
16. episcopus [his] MB.
17. subscripsi] *om.* MB.
19. subscripsi] *om.* MB.
20. episcopus [his] MB.
21. subscripsi] *om.* MB.
22. episcopus [his] B.
23. subscripsi] *om.* MB.
24. Ego Valerianus... et consule]
om. LMB.
25. episcopus [his] B.
26. subscripsi] MB.
27. episcopus [his] B.
28. subscripsi] *om.* MB.
29. episcopus [his] B.
30. subscripsi] *om.* MB.
31. episcopus [his] B.
32. subscripsi] *om.* MB.

33. Vicentius MB.
34. interfuit LMB.
35. subscripsi] *om.* MB.

NLPMB

TITULUS

1. LXXXVIII] *om.* LP;
LXXXVII MB.
2. AGATENSE L.
3. Essola LP; Messola MB.
4. permissu LMB.
5. domini [nostri] LPMB.
6. fixis LPMB.
7. terram LPMB.
8. longevitate] longe vite P; longe vite tempore MB.

num precaremur ut qu' nobis congregatoris promiserat⁹ potestatem, regnum eius] ¹⁰ Dominus felicitate extenderit[-ret] ¹¹ iustitia gubernaret virtute protegeret in Sancti Andreae basilica(m) ¹² considimus de disciplina et ordinationibus clericorum adque pontificum vel de ecclesiarum utilitatibus tractatur[i] ¹³.

I

In primo id placuit ut canones et statuta patrum pro [per] ¹ ordinem legentur quibus lectis placuit ut de bigamis aut internuptarum ² maritis qua[m]quam ³ in ⁴ aliud patrum statuta decreverint ut qui huiuscae[modi] ⁵ ordinati sunt habita miseratione presbiter ⁶ vel diaconatus ⁷ nomen tantum optineat officium vero presbiter ⁸ consegrandi et ministrandi huiusmodi diacones ⁹ non presumant ¹⁰.

II

Contumaces vero clerici prout dignitatis ordo promiserit ab episcopis corrigantur et si qui priores ¹ gradus ut ² elati(s) ³ superbia communionem fortasse contempserint aut ecclesiam frequentare vel officium suum implere neglexerint peregrina eis communio tribuatur. Ita ut cum eos penitentia correxerit rescripti ⁴ in matricula gradum suum dignitatemque recipiant ⁵.

III

¹ Episcopi vero ² sacerdotali moderatione postposita innocentes aut minimis causis culpabiles excommunicare presumpserint et ad gratiam festinantes recipere fortasse noluerunt ³ a vicinis episcopis cuiuslibet provinciae litteris moneantur et si parare [parere] ⁴ noluerint communio

9. permiserat L.
10. pro longevitate... regnum eius] *om.* N.
11. extenderet LMB.
12. basilica LPMB.
13. tractaturi LPMB.

I

1. per LPMB.
2. iterum nuptarum L.
3. quamquam LPMB.
4. in] *om.* LMB.
5. huiuscemodi LPMB.
6. presbiteratus MB.
7. diaconus L.
8. presbiteri PMB.

9. diaconus L.
10. praesumat LP.

II

1. pricris MB.
2. aut MB.
3. elati LPMB.
4. rescripta LPMB; rescripti *corr.* LP.
5. recipiat B.

III

1. [De excommunicatis] Episcopi MB.
2. vero [si] L.
3. noluerint LMB.
4. parere LPMB.

illis usque ad tempus synodi a reliquis episcopis non negetur [negetur] ⁵ ne fortasse excommunicatoriis peccatum excommunicati ⁶ longo tempore morte preveniantur.

III

Clerici etiam vel saeculares qui oblationes parentum aut donatas aut testamentis relictas retinere pro-[per]stiterint ¹ aut id quod ipsi donaverunt ecclesiis vel monasteriis crediderint ² auferendum sicut synodus sancta constituit velut necatores pauperum quousque reddant ab ecclesiis excludantur.

V

Si quis clericus furtum ecclesiae fecerit proegrinei [peregrina ei] ¹ communitio tribuatur.

VI

Pontifices vero quibus in summo sacerdotio constitutis ab extraneis dumtaxat aliquid aut cum ecclesia aut sequestratim aut dimittitur aut donatur quia hoc ille qui donat pro redemptione animae suae non pro commodo ¹ sacerdoti probatur offerre, non quasi suum proprium sed quam [quasi] ² dimissum ecclesiae inter facultates ecclesie computabunt ³, quia iustum est ut sicut sacerdos habet quod ecclesie dimissum est, ita et ecclesia habeat quod relinquitur sacerdoti. Sane quicquid per fidei commissum aut sacerdotis nomine aut ecclesie fortassis ⁵ dimittitur cuicumque alii postmodum profuturum, id iter [inter] ⁶ facultates suas ⁷ ecclesia computare aut retinere non poterit.

VII

Casellas vero vel mancipiola ecclesiae, episcopi ¹ sicut prisca canonum precepta auctoritas vel vasa ministerii quasi commendata fidei proposito integro ² ecclesiae iure, possideant, id est ut neque vindere, neque pro ³

5. negetur LPMB.

6. excommunicatoriis peccatum] *om.*
B; excommunicatoris peccato L.

III

1. perstiterint LM; prestiterint B.

2. crediderunt B.

V

1. peregrina ei LPMB.

VI

1. commodo] quomodo B.

2. quasi LPMB.

3. computabant M.

5. fortassis ecclesiae L.

6. inter LPMB.

7. suis M.

VII

1. episcopus P.

2. integro [in] MB.

3. per L.

quoscumque contractus⁴ res unde pauperes vivunt alienare presumant

Quod si necessitas certa compulerit ut pro ecclesie aut necessitate, aut utilitate vel in usufructu vel indirecta vinditione, aliquid distrahatur apud duos vel tribus⁵ conprovinciales vel vicinos episcopos casa qua [causa quae]⁶ necesse sit vendi primitus conprobetur et habita discussione sacerdotali eorum subscriptione (eorum)⁷ quae facta fuerit venditio roboretur; aliter facta vinditio vel transactio non valebit. Sanae, si quibus⁸ de servis ecclesie benemeritis sibi episcopus libertatem donaverit, conlatam libertatem a successoribus placuit custodiri [cum] id⁹ quod eis manumissor in libertate contulerit: quod tamen iubemus XXX solidorum numerum¹⁰ modum in terrola vineola vel hospitiola tenere. Quod amplius datum fuerit post manumissoris mortem curtem¹¹ ecclesie revocavit [-bit]¹². Minusculas vero res aut ecclesie minus utiles proëgrinis [pere-]¹³ vel clericis salvo iure ecclesie in usum prestare promittimus [per-]¹⁴.

VIII

Id etiam placuit ut clericus, si relicto officio suo, propter distractionem ad secularem fortasse defensione[m]¹ et ei his² ad quem recurrerit solatium defensionis impenderit cum eodem de ecclesie communionem pellatur.

VIII

Placuit etiam ut si diaconi aut presbiteri coniugati¹ ad thorum uxorum suarum redire voluerit² pape Innocenti [i]³ ordinatio vel Syricii episcopi auctoritas quae est his canonibus inserta servetur.

Dilectissimo fratri Exuperio⁴ Innocentius.

Consulenti tibi frater carissimae quid de proposita speciae unaquaque sentirem pro captu intelligentiae meae quae sunt visa respondi quod [quid]⁵ sequendum vel docilis ratio persuaderet⁶ vel auctoritas lectioni[s]⁷ ostenderit [-ret]⁸ vel custodita series temporum demonstraret. Equidem dilectio tua institutum secuta prudentum ad sedem apostoli-

4. quocumque contractu MB.
5. tres LMB.
6. causa quae LPMB.
7. eorum] *add.* N.
8. aliquibus MB.
9. cum id] id N; cum id MBP; cum eo L.
10. numerorum MB.
11. curtem] ad curam L; ad curtem MB.
12. revocabit LP; revocabitur MB.
13. peregrinis LPMB.
14. permittimus LPMB.

VIII

1. defensionem LPMB.
2. ei his] is LP; ei MB.

VIII

1. coniugati M.
2. voluerint MB.
3. Innocentii LPMB.
4. Exsuperio PMB.
5. quid LPMB.
6. prosuaderet MB.
7. lectionis LPMB.
8. ostenderet LPMB.

ca[m]⁹ referre maluit quid¹⁰ deberet de rebus dubiis custodire potius quam usurpatione presumpta quae sibi viderentur de singulis optinere. Quur enim magis putemus discere aliquid quam omnino nescire¹¹ ?. Mihi quoque ipsi de conlatione docilitas accedit¹² dum prescrutatis rationibus mihi respondere necesse est eo quae¹³ fit ut aliquid semper addiscat qui postolatur docere.

Proponam igitur singula subiciamque responsum. Proposuisti quid de his observare [-ri]¹⁴ debeat, quos in diaconii ministeriis aut in officio presbiteros positus¹⁶ incontinentes esse aut fuisse generati filii prodiderunt. De his¹⁷ et divinarum legum sancxit auctoritas et beate recordationis viri syricii episcopi monit¹⁸ evidentia comearunt, ut incontinentes in officiis talibus positi omni honore ecclesiastico privarentur, nec admittantur ad tale ministerium quod solam continentiam¹⁹ oportet implere²⁰. Est enim vetus admodum sacre legis auctoritas inde ab initio custodita quod in templo anno vicis suae habitare precepti sunt sacerdotes, ut servientes sacris oblationibus puro sit [puros et]²¹ ab omni labe purgatus [-tos]²² sibi vindicent divina mysteria. Neque eos ad sacrificia fas sit admitti qui exercent vel cum uxore carnale consortium, quia scriptum est: «Sancti estote, quia et Ego sanctus sum, Dominus Deus vester». Quibus utique propter subolis successionem, propterea uxoris usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribus ad sacerdotium nullus fuerat preceptus accedere, quantum [-to]²³ magis hii²⁴ sacerdotes vel levitae pudicitiam ex diae ordinationis suae servare debent, quibus vel sacerdotium vel ministerium sine successione est nec preterit dies, qua vel a sacrificiis divinis aut a baptismatis officio vacent. Nam si Paulus ad Corinthios scribet [-bit]²⁵ dicens «Abstinetes vos ad tempus ut vacetis orationi» et hoc utique laicis precepit, multo magis sacerdotes, quibus orandi et sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab huiusmodi consortio abstinere; qui si contaminatus fuerit carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare usurpabit, aut qua conscientia quovae merito exaudiri se credet²⁶, cum dictum²⁷ sit, omnia²⁸ munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum», Sed fortasse licere credet [dit]²⁹ quia scriptum est «Unius uxoris virum» Non permanentem³⁰ in concupiscentia generandi,

9. apostolicam LPMB.	19. sola continentia MB.
10. qui B.	20. impleri L.
11. nescire [nescire] M.	21. puro sit] puros et LPMB.
12. accedet LP; accidit MB.	22. purgatos LPMB.
13. eo quae] eoque P; eo LMB.	23. Quanto LPMB.
14. observari LPMB.	24. hi LPMB.
16. presbiteros [positus] presbiterii positos L; presbiterorum positos MB; presbiter impositos P.	25. scribit LPMB.
17. is B.	26. credit LP; crediderit MB.
18. monita L; monet MB.	27. dictum] scriptum L.
	28. onia B.
	29. credit LPMB.
	30. permanentem] propter manentem MB.

dixit ser propter continentiam futuram. Neque enim integros corpore non admisit qui ait «vellem omnes sic esse sicut et ego», et apertius declarat dicens «qui autem in carne sunt Deo placere non possunt; vos autem iam non estis in carne, se in spiritu». Et habentes [-tem] ³¹ filios non generantem, dixit, sed ea plane disparet ³² divisa sententiam.

Nam si ad aliquos forma illa ecclesiasticae vitae pariter et disciplinae quae a Syricio episcopo ad ecclesiasticum meavit [ecclesias conmeavit] ³⁵ non probabitur provenisse ³⁶ his ignorationibus ³⁷ venia remittitur, ita ut de cetero penitus incipiant abstinere, et ita gradus suos in quibus inventi fuerint sic retentent ³⁸ ut ad potiora eis non liceat ascendere, quibus in beneficio esse debet quod hunc ipsum locum quem retinent non amittent. Si qui autem sciunt se ³⁹ formam vivendi missam a syricio episcopo deteguntur, neque statim cupiditates libidines [-nis] ⁴⁰ abiecisce, illi sunt modis omnibus submovendi qui post admonitionem cognitam preponendam arbitrati(s) ⁴¹ sunt voluptatem.

X

Id etiam ad custodiendam vitam et famam speci[a]li ¹ ordinatione precipimus, ut nullus ² clericorum extraneae mulieri qualibet consoationem [consociatione] ³ aut familiaritate iungatur et non solum in domo illius extranea mulier non accedat, sed nec ipse frequentandi ad extraneam mulierem habeat potestatem sed cum matre tantum, sorore, filia ⁴ et neptae si habuerit aut voluerit vivendi liberam habeat potestatem, de quibus nominibus nefas est aliud quam natura constituit suspicari.

XI

Ancillas vel libertas a cellario vel a secreto ministerio et ab eadem mansione in qua clericus manet placuit removeri.

XII

Placuit etiam ut omnes ecclesie, exceptis diebus dominicis, in quadragesima etiam diae sabbati sacerdotali ordinatione et districtio[n]is communicatione ¹ debere ² ieiunari ³.

31. habentem LPMB.

32. dispar [est] PMB.

35. ecclesias commeavit LPMB.

36. pervenisse P.

37. orationibus L; in orationibus PMB.

38. retentent] recitent MB.

39. sciunt se] scivit se PMB; scivisse L.

40. libidinis LPMB.

41. arbitrati LPMB.

X

1. specili N.

2. nullum L.

3. consociatione LPMB.

4. sorore, filia] et sorore L.

XII

1. districtio[n]e communicationis LPMB.

2. debeant MB.

3. ieiunare PMB.

XIII

Symbolum etiam placuit ab omnibus ecclesiis una diae, id est, ante VIII¹ diae² dominicae resurrectionis³ publicae in ecclesia competentibus tradi.

XIIII

Altarum vero placuit non solum unctione crismate [-tis]¹ sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

XV

Penitentes tempore quo penitentiam petunt inpositiones [-nem]¹ manus et cilicium super caput a sacerdote, sicut ubique constitutum est consequantur. Et si aut comas non deposuerint, aut vestimenta non mutaverint abiciantur; et nisi dignae penituerint non recipiantur. Iuvenibus etiam poenitentia (m)² non facile committenda est propter aetatis fragilitatem; viaticum tamen omnibus in morte positus non negandum.

XVI

Episcopus vero benedictionem diaconatus minoribus a XXV annorum¹ penitus non committant. Sane si (ne)² coniugati iuvenes consenserint ordinari etiam uxorum voluntas³ ita requirenda est ut sequestrato mansionis cubiculo religione premissa⁴ posteaquam pariter conversi fuerint ordinentur.

XVII

Presbiter¹ vero vel episcopus² ante XXX annos, id est antequam ad viri profecti³ aetate⁴ veniant, nullus metropolitanorum ordinare presumat, ne pro⁵ aetatem⁶, quod aliquoties⁷ evenit, aliquo errore culpentur.

XIII

1. ante VIII] octavo L.
2. diae] dies PMB; ante *add.* L.
3. dominicam resurrectionem L.

2. si [ne] N.
3. voluptas P.
4. promissa L.

XIIII

1. chrismatis LPMB.

XV

1. impositionem LPM; impositione B.
2. poenitentia LPMB.

XVI

1. a XXV annorum] a XXV etate annorum L; ante XXV annos MB.

1. presbiteros LMB.
2. episcopos LMB.
3. profecti LMB.
4. aetatem LMB.
5. per L.
6. aetate PMB.
7. aliquoties P.

XVII

XVIII

Seculares vero, qui Natale¹ Domini, Pascha et Pentecosten non communicaverint, catholici² non credantur nec inter catholicos habeantur.

XVIII

Sanctimoniales quamlibet vita eorum et mores probiti [-bati]¹ sint², ante annum aetatis suae XL non velentur.

XX

Clerici qui comam nutriunt ab archidiacono¹ etiam si noluerint inviti detondantur; vestimenta vel calciamenta² etiam eis nisi quae religionem deceant uti aut habere non liceat.

XXI

Si quis etiam extra provincias ubi legitimus est ordinariusque conventus oratorium in agro habere voluerit¹ reliquis festivitibus ut ibi missas teneant² propter fatigationem familiae iusta ordinatione permittimus. Pascha vero, Natale³ Domini, Epiphania⁴, Ascensionem⁵ Domini, Pentecosten et Natale⁶ Sancti Iohannis Baptistae vel si qui maximi dies in⁷ festivitibus habentur, non nisi in civitatibus aut in parociis teneant⁸. Clerici vero si qui in his festivitibus, quas supra diximus, in oratoriis his nisi iubente aut pro-[per]mittente⁹ episcopo facere aut tenere voluerint a communione pellantur.

XXII

Et licet superfluum sit de re nota et antiquis canonibus prohibita iterato aliquid definire, tamen, quo facilius cupiditas aut improbitas¹ reprimatur, id statuimus quod omnes iubent ut civitatenses sive diocesani

XVIII

1. Natalem MB.
2. catholi M.

XVIII

1. probati LPMB.
2. sunt LMB.

XX

1. archidiacone MB.
2. vestimentis vel calciamentis MB.

XXI

1. voluerint L.

2. teneat M.
3. Natalis MB.
4. Epiphaniam L.
5. Ascensio M; Ascensione B.
6. Natalis MB.
7. In] om. MB.
8. teneantur MB.
9. permittente LMB.

XXII

1. improbitas] prohibitas B.

presbiteri vel clerici, salvo iure ecclesie, rem ecclesie sicut pro- [per]miserint² episcopi³ teneant, vendere aut donare penitus non presumant.

Quod si fecerint vel fecerunt et facta vinditio non valebit et de facultatibus, si quas habent proprias, indemnem ecclesiam reddant et communione priventur.

XXIII

Episcopos etiam quorum vita non reprehenditur posteriorem priori nullus preponat, nisi fortasse elatus superbia, quod pro necessitatem [-te]¹ ecclesiae episcopus iusserit implere contemnet. Sane si officium archidiaconatus propter simpliciore[m] [simpliciore]m² natura implere aut expedire nequiverit, ille loci(s)³ sui nomen teneat et ordinationi ecclesiae quem elegerit episcopus preponatur.

XXIII

De expositis id observandum quod iam dudum synodus sancta constituat.

XXV

Hii vero saeculares qui coniugale consortium culpa graviore¹ dimitunt vel etiam dimiserunt et nullus² causas discidii probabiliter proponentes propterea sua matrimonia dimitunt ut illicita aut aliena presumant si antequam apud episcopos conprovinciales discidii causas dixerint et prius uxores quam iudicio damnentur abiecerint a communione ecclesie et sancto populi coetu pro eo quod fidem et coniugia maculant excludantur.

XXVI¹

Si quis vero de clericis documenta quibus ecclesie possessio firmatur aut subprimere aut negare aut adversariis fortasse tradere damnabili et punienda obstinatione aut presumpsit aut presumpserit, quicquid pro absentiam documentorum [do-]² damni ecclesie inlatum est de propriis facultatibus reddant³ et communione priventur⁴. Hii etiam qui in damno ecclesie instrumenta ecclesie⁵ impiae sollicitati a traditoribus susceperunt vel susceperint⁶ patientia⁷ feriantur.

2. permiserint L.

3. episcopis MB.

XXIII

1. necessitate LPMB.

2. simpliciorem LPMB.

3. loci LPMB.

XXV

1. graviori LPMB.

2. nullius L; nullas MB.

XXVI

1. XXXVI P.

2. absentia documentorum LPMB.

3. reddat L.

4. privetur L.

5. instrumenta ecclesie] om. B.

6. susceperint LPMB.

7. penitentia LMB.

XXVII

Monasterium novum nisi episcopo aut **pro** [per]mittente(m) ¹ aut probante nullus incipere aut fundare presumat. Monachi etiam vagantes ad officium clericatus nisi eis testimonium abbas ² suos [suus] ³ dederit nec in civitatibus nec in paroeciis ordinentur. Monachum nisi abbatis sui aut **pro** [per]missu ⁴ aut voluntate ad alterum monasterium commigrantem nullus abbas suscipere aut retinere presumat, sed ubicumque fuerit abbati suo canonum auctoritate revocetur. Si necesse fuerit clericus de monachis ordinari ⁵ cum consensu et voluntate abbatis ⁶ presumat episcopus.

XXVIII

Monasteria puellarum longiis [longius] ¹ a monasteriis monachorum aut propter insidias diaboli aut propter oblocutiones hominum collocentur.

XXVIII

Libertus ¹ legitimae a dominis suis factus ² ecclesia si necessitas exigerit tueatur, quod si quis ante audientiam aut prevadere aut expoliare presumpserit ab ecclesia repellatur.

XXX

Et quia convenit ordinem ecclesie ab omnibus custodiri studendum est ut sicut ubique fit et post antiphonas [-phonas] ¹ collectiones **pro** [per] ² ordinem ab episcopis vel a presbiteris dicantur ³ et hymnus matutinus et vespertinus ⁴ diebus omnibus decantari et in conclusione ⁵ matutinarum vel vespertinarum missarum post hymnus [-nos] ⁶ capitula de psalmis dici et plebem collecta oratione(m) ⁷ ad vesperam ab episcopo cum benedictione dimitti.

XXXI

Placuit etiam ut sicut plerumque fit quicque odio aut longinquo inter se lite discesserint et ad pacem revocari durissima intentione nequive-

XXVII

1. promittente P; permittente MB.
2. abba P.
3. suos LPMB.
4. permissu LPMB.
5. crdinare L.
6. abbatis [ncn] MB.

XXVIII

1. longius LPMB.

XXVIII

1. libertos MB.
2. factos MB.

XXX

1. antiphonas LPMB.
2. per LPMB.
3. dici MB.
4. hymnos matutinos et vespertinos L.
5. conclusionem MB.
6. hymnos LPMB.
7. oratione LPMB.

rint a civitatis primum sacerdote arguantur. Qui si inimicitias deponere perniciose intentione noluerint de ecclesie ¹ cito iustissima excommunicatione pellantur.

XXXII

Clericus ne quemquam presumat apud saecularem iudicem episcopo non promittente ¹ pulsare, sed si pulsatus fuerit respondeat, non proponat nec audeat criminale negotium in iudicio saeculare ² proponere. Si quis vero saecularium pro calumniam ³ ecclesiam aut clericum fatigare temptaverit et evictus fuerit ⁴ ecclesie liminibus et catholicorum communione nisi digne penituerit arceatur.

XXXIII

Episcopus qui filios aut nepotes non habens alium quam ecclesiam relinquet [-quit] ¹ heredem si quid de ecclesia non ecclesie causa aut necessitate presumpsit quod distraxit aut donavit irritum habeatur. Qui vero filios habet de bonis quae relinquit [-quit] ² ab heredibus eius isdem nitantibus ³ ecclesie consulatur.

XXXIII

Iudei quorum perfidia frequenter ad vomitum redit si ad legem catholicam venire voluerit ¹ VIII mensibus inter cathecuminus [-nos] ² ecclesie limen introeant. Et si pura fide venire noscuntur tunc deinde [demum] ³ baptismatis gratiam mereantur. Quod si casu aliquo periculo ⁴ infirmitatis intra prescriptum tempus ⁵ incurrerint et desperati fuerint baptizentur.

XXXV

Si metropolitanus episcopus ad conprovinciales episcopos epistulas direxerit in quibus eos aut ad ¹ ordinationem summi ² pontificis aut ad syno-

XXXI

1. ecclesia MB.

XXXII

1. permittente L.
2. seculari LM; corr. seculari B.
3. calumnia LPMB.
4. fuerit [ab] MB.

XXXIII

1. relinquit LPMB.
2. relinquit PMB; reliquit L.
3. isdem nitantibus] hisdem nitantibus L; his damni etatibus MB.

XXXIII

1. voluerint LMB.
2. cathecuminos LPMB.
3. demum LPMB.
4. periculum MB.
5. intra praescriptum tempus] om. MB.

XXXV

1. ad] om. B.
2. summi] om. B.

dum invitet, postpositis omnibus, excepta gravi infirmitate corporis aut preceptione regia, ad constitutam diem adesse non differant. Qui si defuerint, sicut prisca canonum precepit auctoritas, usque ad proximum [-mam] ³ synodum a caritate fratrum et ecclesie communione priventur.

XXXVI

Clerici etiam omnes qui ecclesiae fideliter vigilanterque deserviunt stipendia sanctis laboribus debita secundum servitii sui meritum vel ordinatione ¹ canonum a sacerdotibus consequantur.

XXVII

Itaque censuimus homicidas et falsos testes a communione ecclesiastica submovendos nisi penitentiae satisfactione crimina admissa diluerint.

XXXVIII ¹

Clericus [cis] ² sine commendaticiiis epistulis episcopi sui licentia non pateat ³ evagandi. In monachis quoque presenti hac ⁴ forma servetur. Quod si verborum increpatio non emedaverit, etiam verberibus statuimus coherceri. Servandum quoque de monachis ne eis ad solitarias cellas liceat a congregatione discedere nisi forte probatis post meritos labores aut propter infirmitatis ⁵ necessitatis asperior ab abbatibus regula remittatur. Quod ita demum fiet ut intra eadem monasterii ⁶ septa manentes tamen sub abbatis potestatem[-te] ⁷ separatas habere cellulas promittantur ⁸; abbatibus quoque singulis diversas cellas aut plura monasteria habere non liceat nisi tantum propter incursum hostilitatis intra muros receptacula ⁹ collocare.

XXXVIII ¹

Presbiter, diaconus, subdiaconus ² vel deinceps quibus ducendi uxores licentia non est etiam aliarum nuptiarum evitent convivium. Nec ³ his

3. proximam LPMB.

5. infirmitates PMB.

6. manasterii B.

XXXVI

7. potestate LPMB.

8. permittantur L.

1. ordinationem L.

9. recepticula B.

XXXVIII

XXXVIII

1. XXXVIII] *om.* L.

2. clericis L; clericis P; clerici MB.

3. licentia non pateat] non pateat facultas MB.

4. praesens haec MB.

1. XXXVIII] *om.* L.

2. prebiteris, diaconis, subdiaconis LMB.

3. ne LPMB.

coetibus admisceantur ubi amatoria cantantur et turpia aut obsceni motu[s] ⁴ corporum choris et saltibus offeruntur, ne auditus et optutus sacris ministeriis deputatus turpium spectaculorum atque verborum contagione polluantur ⁵.

XL ¹

Omnes deinceps clerici sive laici iudeorum convivia aevitent, nec eos ad convivium quisquis ² excipiat, quia cum apud chistianos cibus communibus non utantur indignum est adque sacrilegum eorum cibus christianis ³ suimus ⁴ cum ea quae apostolo promittente ⁵ nos sumimus ab illis iudicentur imunda hac sic inferioris[-res] ⁶ incipiant esse catholici quam iudei si nos que ab illis adponuntur utamur illi vero a nobis oblata contemnant.

XLI ¹

Ante omnia clerici[s] ² vetetur ebrietas quae omnium vitiorum fomes hac nutrix est. Itaque eum quem ebrium fuisse constiterit ut ordo patitur aut ³ XXX dierum spatia communionē statuimus submovendum, aut corporalis ⁴ subdendum suplicio.

XLII ¹

Ac ne id fortasse videatur omissum quod maximae fidei catholicae religionis infestat quod aliquanti clerici sive laici student auguriis et sub nomine fictae religionis quas sanctorum sortes vocant divinationis ² scientiam profitentur, aut quarum[cum]que ³ scripturarum inspectione futura promittunt. Hoc quicumque clericus vel laicus detectus fuerit consulere, vel docere ab ecclesia habeatur extraneus.

XLIII ¹

De penitentibus id placuit observari, quod sancti Patres nostri (s) ² synodali sententia statuerunt ut nullus de his clericus ordinetur, et qui

4. motus LPMB.

5. polluat L.

3. aut [per] MB.

4. corporali PMB.

XL

1. XL] XXXVIII L.
2. quisquis] quis LPMB.
3. cibos christianos LMB.
4. suimus] simus P; sumere LMB.
5. permittente L.
6. inferiores LPMB.

XLI

1. XLI] XXXVIII L.
2. clericis LPMB.

XLII

1. XLII] XL L.
2. divinationes P.
3. quarumcumque LPMB.

XLIII

1. XLIII] XLI L.
2. nostri LPMB.

iam sunt ³ per ignorantiam ordinati, ut ⁴ sicut bigami aut internuptarum ⁵ mariti locum teneant, ministrare diaconus ⁶ aut consecrare altarium presbiter ⁷ non presumat ⁸.

XLIII ¹

Benedictionem super ² plebem in ecclesia fundere, aut penitentem in ecclesia benedicere presbitero penitus non licevit.

XLV ¹

Terrolas aut vineolas exiguas et ecclesie minus utiles aut longe positas parvas episcopus sine consilio fratrum, si necessitas fuerit, distrahendi habeat potestatem.

XLVI ¹

Fugitivos ² etiam ³ domos suas aut familias deserentes qui etiam si revocati [-cati] ⁴ fuerint teneri non possunt simili ratione ab episcopis si voluerit aut si ita illi meruerint distraherentur.

XLVII ¹

Missas ² diae dominico a secularibus totas teneri speciali ordine [ordinatione] ³ precipimus, ita ut ante benedictionem sacerdotis egredi populus non presumat; qui si fecerint publice ab episcopo confundantur.

XLVIII ¹

Et quia in nomine Domini omnibus salubriter constitutis synodus cum pace dimittitur gratias Deo primitus, deinde domno nostro regi Alarico agamus orantes divinam clementiam ut hec eadem facere in honore (m) ² Domini pro ³ multos annos prefato rege iubente et promittente ⁴ possimus.

3. et qui iam sunt] *om.* MB.

4. ut] *om.* L.

5. internuptiarum P.

6. diaconi L.

7. presbiteri L.

8. presumat L.

XLIII

1. XLIII] XLII L.

2. semper B.

XLV

1. XLV] XLIII L.

XLVI

1. XLVI] XLIII L.

2. fugitivi MB.

3. etiam [et] MB.

4. revocati LPMB.

XLVII

1. XLVII] XLV L.

2. Missas [in] LPMB.

3. ordinatione LPMB.

XLVIII

1. XLVIII] XLVI L.

2. honore LPMB.

3. per LPMB.

4. permittente L.

XLVIII¹

Synodum etiam secundum² constituta patrum annis singulis placuit congregari.

L¹

Ego Caesarius in Christi nomine episcopus iuxta id quod universis sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt², placuit statuta patrum secutus his definitionibus subscripsi et notavi sub die III idus septembris anno XXII regni domini [nostri]³ Alaricus [-ci]⁴ regi⁵.

Ciprianus episcopus subscripsi.

Clarus episcopus subscripsi.

Tegradus episcopus subscripsi.

Eraclius⁶ Tholosanae civitatis episcopus subscripsi.

Sofronius in Christi nomine episcopus civitatis agatensi subscripsi.

Cronopius⁷ episcopus subscripsi.

Sedatus episcopus subscripsi.

Maternus episcopus subscripsi.

Salbinus [sabinus]⁸ episcopus subscripsi.

Probatius⁹ episcopus subscripsi.

Quintianus episcopus subscripsi.

Marcellus episcopus subscripsi.

Gratianus episcopus subscripsi.

Boetius episcopus subscripsi.

Agroetinus¹⁰ episcopus subscripsi.

Pintadius [Pen-]¹¹ episcopus subscripsi.

Suavius¹² episcopus subscripsi.

Calactorius episcopus subscripsi.

Gradus¹³ episcopus subscripsi.

Vigilius episcopus subscripsi.

Licerius episcopus subscripsi.

Petrus episcopus subscripsi.

Avilius presbiter missus a domno meo Caprario episcopo subscripsi.

Iohannis¹⁴ presbiter iussus a domno meo¹⁵ Victorino episcopo subscripsi.

XLVIII

1. XLVIII] XLVII L.

2. secundo L; secunda P.

L

1. L] XLVIII L.

2. subscribent LP; subscribunt MB.

3. domni] om. N; nostro MB.

4. Alarici LP; Alarico MB.

5. regis L; rege MB.

6. Eralius LPMB.

7. Coronopius MB.

8. Sabinus PMB; Savinus L.

9. Prabatius MB.

10. Agrotius P.

11. Pentadius LPMB.

12. Savinus MB.

13. Gradus... Vigilius... Licerius... subscripsi] om. LPMB.

14. Iohannis PMB; Iohs per abbrev. L.

15. Victorino episcopo subscripsi. Ingenus presbiter missus a domno meo] om. LPMB.

Ingenuus presbiter missus a domno meo Apro episcopo subscripsi.
 Paulus presbiter missus a domno meo Euphrasio episcopo subscripsi.
 Pompeius presbiter missus a domno meo ¹⁶ Iuliano episcopo subscripsi.
 Polemius presbiter missus a domno meo Sextilio episcopo subscripsi.
 Petrus presbiter missus a domno ¹⁷ meo Marcello ¹⁸ episcopo subscripsi.
 Firminus presbiter missus a domno ¹⁹ meo Vappulo episcopo subscripsi.
 Leo diaconus ²⁰ missus a domno ²¹ meo Vero episcopo subscripsi.
 Optimus ²² diaconus missus a domno ²³ meo Leonio ²⁴ episcopo subscripsi.
 Explicit ²⁵.

INCIPIUNT CONSTITUTIONES SANCTE SYNODI HABITE IN CIVITATE VASENSI ¹

APUD AVSPICIUS ² EPISCOPUS ³ ECCLESIAE CATHOLICAE SUB DIE IDUS NOVEMBRIS DIOSCORO, VIRO CLARISSIMO ⁴ CONSULE

I ¹

Placuit ergo tractatu habitu ² episcopus ³ post ⁴ de provinciis gallicanis ⁵ venientes intra Gallias non discutiendos sed solum sufficere nullus communio ⁶ alicuius interdixerit, quia inter circum[m] habitantes hac ⁷ sibi pene invicem notos non tam testimonio indigens probos quam denuntiationibus denotatione depravatos.

II

Pro his qui penitentiam [tia] ¹ accepta in bono vite cursu satisfactoria conpunctione viventes sine communione inopinato non numquam transitu in agris aut ² itineribus preveniuntur oblationem recipiendam et eorum ³

16. Iuliano episcopo subscripsi. Polemius presbiter missus a domno meo] <i>om.</i> LPMB.	4. viro clarissimo] vel. LMB.
17. domino M.	
18. Macello P.	
19. domino LMB.	
20. diacono B.	
21. domino MB.	
22. Optimus PMB.	
23. domino B.	
24. Leone P.	
25. Explicit] <i>om.</i> L; Explicatur Concilium Agathense P.	

I

1. I] <i>om.</i> N.
2. habito MB.
3. episcopos MB.
4. post] <i>om.</i> MB.
5. gallicinis M.
6. communioni LMB.
7. circumhabitantes ac LMB.

NLMB

II

TITULUS

1. EVASENSI L.	
2. Auspitiu[m] M; Auspicium B; I Apud Auspiciu[m] N.	1. penitentia LMB.
3. episcopum MB .	2. aut [in] L.
	3. quorum LMB.

funera hac⁴ deinceps memoriam ecclesiastico affectu prosequendam quia nefas est eorum commemorationem⁵ excludi a salutaribus sacris qui ad eadem fideli affectu contendentes dum se diutius reos statuunt indignus [-nos]⁶ salutiferis mysteriis⁷ iudicant hac purgatiores restitui(t)⁸ desiderant ab his quae sacramentorum viatico intercipiuntur [inter-]⁹ quibus fortasse nec absolutissiman reconciliationem sacerdos denegandam putasset.

III

Per singula territoria (m)¹ presbiter[i]² vel ministri ab episcopis non prout libitum fuerit,³ vicinioribus, sed de [a]⁴ suis proprium⁵ per annos singulos petant chrisma propinquantes⁶ sollempnitaten⁷ paschali nec pro⁸ quemcumque ecclesiasticum sed si qua necessitas aut ministrorum occupatio est per subdiaconum quia inhonorum est inferioribus summa committi. Optimum autem est ut ipse suscipiat quod in tradendo usus est, si quid obstat saltem his cuius officium est sacrarium disponere et⁹ sacramenta suscipere.

IIII

De damnatione(m)¹ eorum qui oblationes defunctorum detinent et ecclesiis² tradere morantur ut infideles ab ecclesia abiciendi quia³ usque ad exina [ni]⁴ tionem fidei provenire certum est hanc pietatis divinae exacerbationem quae⁵ fideles de corpore recedentes votorum plenitudine et pauperes conlatu alimoniae et necessaria sustentatione fraudantur⁶ Hii tales enim⁷ quasi aegentium necatores nec credentes iudicium Dei habendi sunt. Unusquisque patrum in hoc quam scriptis suis inseruit congruente (s)⁸ sententia, quia ait⁹ «amico quippiam rapere furtum est, ecclesiam fraudare, sacrilegium».

V

Si quis episcopi sui¹ sententiis [-tie]² non adquiescet [-cit]³, recurrat ad synodum.

4. Ac LMB.

5. commemoratio MB.

6. indignos LMB

7. salutiferis misteriiis] saluti fieri se mysteriis M; saluti fieri se et ministeriis B.

8. restitui LMB.

9. intercipiuntur LMB.

III

1. territoria LMB.

2. presbiteri LMB.

3. fuerit [a] MB.

4. a LMB.

5. propriis L.

6. pr pinquante MB.

7. sollempnitate LMB.

8. per LMB.

9. et [ad] L.

IIII

1. damnatione LMB.

2. et ecclesiis] om. MB.

3. quia] om. LMB.

4. exinanitionem LMB.

5. qua L.

6. fraudentur LMB.

7. enim tales L.

8. congruente LMB.

9. ait] om. L; aut MB.

V

1. episcopus suae MB.

2. sententie LMB.

3. adquiescit LMB.

VI

Epistula¹ sancti Clementis utilia quaeque quae² presenti tempore ecclesiis necessaria sunt³ honorifice proferenda et cum reverentia ab omnibus fidelibus hac precipue, clericis recipienda. Ex quibus quicquid specialiter placuit preter venerandam antiquitatem statutis presentibus roboramus, quod suprascriptus beatus martyr de beatissimi apostoli Petri⁴ institutione commemorat dicens: quaedam autem etiam ex vobis ipsis intelligere debetis, si qua sunt quae ipsae propter insidias hominum malorum non potest evidentius et magnificentius proloqui. Verbi gratia⁵: inimicus est alicui pro actibus suis, vos nolite expectare ut ipse vobis dicat: cum illo nolite amici esse sed prudenter observare debetis ex⁶ voluntate⁷ eius, videlicet quia⁸ ecclesie curam geret [gerit]⁹ absque communione obsecundare et vertere¹⁰ vos ab eo cui ipsum sentitis adversum, sed nec loqui his quibus ipse non loquitur ut unusquisque qui in culpa est, dum cupit omnium vestrum, sibi gratiam reparare¹¹ festinat¹² citius reconciliari ei qui omnibus preest et per hoc redit¹³ ad salutem cum oboedire ceperit monitis presidentis, et ceteraque in consequenti denotant amicos eorum qui veritatis inimici sunt. Scitote itaque deinceps clerus ad reatum, sed et fidelium populus ad culpam sibi adscribendum, si quis in¹⁴ hoc vitium malorum confortator¹⁵ et disciplinae subversor agnoscitur.

VII

Placuit preterea accusandi licentiam etiam in¹ nostri ordinis si qua existunt levitate² conprimere ut si episcopus si quem iudicat abstinendum, si pro humiliatione et correptione fratris adsurget³ exorari a ceteris adquiescat frater de quo agitur correptione et comminatione adhibita⁴. Sin autem de crimine aliquem putet esse damnandum accusatoris vice discutendum sciat. Fas est enim ut quae uni probantur, probentur omnibus.

VIII

Quod si se tantum episcopus alieni sceleris conscius novit quamdiu potest nihil proferat sed cum ipso ad conpunctionem eius secretis corruptio-

VI

1. Epistule MB.
2. quaeque quae] quaeque L; quae MB.
3. sunt [et] LMB.
4. Petri apostoli L.
5. gratia [si] MB.
6. ex] et MB.
7. voluntati MB
8. qui MB
9. gerit LMB
10. avertere MB

11. repararet L.
12. festinet MB.
13. redeat MB.
14. in]om. L.
15. confortatos MB.

VII

1. in] om. M.
2. levitae B.
3. assurgit MB.
4. adhabita M.

nibus [correctionibus] ¹ elaboret. Quid si correptus pertinacior fuerit et se communioni publicae ingesserit etiam si episcopus in redarguendo illo ² quem reum iudicat probationibus deficiatur indemnatu licet ab his qui nihil sciunt se credere adtempus pro persona ³ maioris auctoritate iubeatur illud quam diu probari nihil potest in communionem omnium preter quem eius qui eum iudicat permittentem.

VIII

De expositis quia conclamat ab omnibus querella processit eos non misericordiae iam sed canibus exponi quos colligere calumniarum metu quamvis infelix a preceptis misericordiae mens humana detrectat id observandum visum est et secundum statuta fidelissimorum [piissimorum, augustissimorum] que ¹ principum quisquis expositum colliget ecclesie[-am] ² contestetur contestationem colligat nihilominus de altario dominico diae minister adnuntiet ut ecclesia sciat expositum esse ³ collectum, ut intra dies X ab expositionis diae expositum recipiat, siquis se conprobaverit agnovisse collectori pro ipsorum X dierum misericordia prout maluerit aut ad presens ab homine et in perpetuum cum Deo gratia persolvenda.

X

Sane si quis post hanc diligentissima[m] sanctione[m] ¹ expositorum hoc ordine collectorum repetitor vel calumniator extiterit, ut homicida habeatur.

Explicit ².

[XC] ¹.—INCIPIUNT CONSTITUTIONES SANCTE SYNODI HABITE VALENTIA CIVITATE SUB DIE IIII IDUS IULIAS, GRATIANO IIII ET ² EQUITIO CONSULIBUS, QUALES DEBEANT ORDINARI SACERDOTES SECUMDUM STATUTA ECCLESIE ANTIQUA.

[I] ³ Qui episcopus ordinandus est antea [ante] ⁴ examinatur si natura prudens, si docilis [docibilis] ⁵ si moribus temperatus, si vita castus, si

VIII

1. correctionibus LMB.
2. illum LMB.
3. per personam MB.

VIII

1. fidelissimorumque N; fidelissimorum, piissimorum, augustissimorumque LMB.
2. ecclesiam LMB.
3. est B.

X

1. diligentissimam sanctionem LMB.
2. Explicit] om. L.
NLMB

Series numerorum codicis L iterat n. LXVII unde reliqua series usque ad finem differentia unius unitatis claudicat.

TITULUS

1. XC] om. NL.
2. ET] om. M.
3. qui] I antep. N.
4. ante LMB.
5. docibilis MB.

sobrius, si semper sui negotii⁶, si humilis si affabilis, si misericors, si litteratus, si in lege Domini instructus, si in Scripturarum sensibus cautus, si in dogmatibus ecclesiasticis exercitatus, et ante omnia si divina documenta verbis simplicibus asserat, id est Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum Deum esse confirmat, totamque in deitate⁷ coessentialem et consubstantialem et coaeternalem et coomnipotentem, predicans singulamque in Trinitate personam plenum Deum et totas tres personas unum Deum; si Incarnationem divinam non in Patrem⁸, neque in Spiritu Sancto factam, sed in Filio tantum, ut qui erat in divinitate(m)⁹ Dei Patris Filius ipse fierit[-ret]¹⁰ in homine hominis matris Filius Deus verus ex Patre et homo verus, ex matre carnem ex matris visceribus habens et animam humanam rationalem, simul in Eo ambae nature, id est homo et Deus unus, Filius unus, Christus unus, Dominus creator omnium quae sunt et auctor et dominus et¹¹ creator cum Patre et Spiritu Sancto omnium creaturarum. Qui passus sit vera carnis passione mortuus vera corpori sui morte, resurrexit vera carnis suae resurrectione(m)¹² et vera¹³ animae resumptione, in qua veniet iudicare vivos et mortuos. Querendum etiam ab eo si Novi et Veteris Testamenti, id est legis et prophetarum et apostolorum unum¹⁴ eundemque credat auctorem et Deum. Si diabolus non per conditione[m] sed per arbitrio suo [-trium suum]¹⁵ factus sit malus. Querendum etiam ab eo si credat huius quem¹⁶ gestamus, et non alterius carnis resurrectionem si credat iudicium futurum et recepturos singulos pro his quae in hac carne gesserunt vel penas vel glorias¹⁷, si nuptias non improbet, si secundum [-da]¹⁸ matrimonia non damnet, si carnum percoptione[m]¹⁹ non culpet, si penitentibus reconciliatis communicet si in baptismo omnia peccata, id est tam illud originale contractum quam illa quae voluntariae admissa sunt dimittantur, si extra ecclesiam catholicam nullus salvetur. Cum in his omnibus examinatus inventus fuerit plenae instructus, tunc consensu clericorum et laicorum et conventu totius provinciae episcoporum maximeque metropolitani vel auctoritate vel presentia, ordinetur episcopus suscepto in nomine Christi episcopatu(s)²⁰ non suae delectationi nec suis motibus sed his patrum definitionibus adquiescat.

I

Ut episcopus non longe ab ecclesia hospitium habeat.

6. sui negotii] cavens sui negotii L; suis negotii vacans MB.	13. vere L.
7. in deitate] deitatem M; in deitate tatem B.	14. unum [et] L.
8. Patre MB.	15. conditionem sed per arbitrium suum LMB.
9. divinitate LMB.	16. quam L.
10. fieret LMB.	17. gloriam MB.
11. et] om. MB.	18. secunda LMB.
12. resurrectione LMB.	19. perceptionem LMB.
	20. episcopatu LMB.

II

Ut episcopus in ecclesia in consensu presbyterorum sublimior sedeat in domum¹ vero collegam se presbiteribus² esse cognuscat.

III

Ut episcopus vilem supenlectilem¹ et² mensam hac victum pauperem habeat et dignitatis suae auctoritatem fidem³ et meritis querat.

IIII

Ut episcopus nullam rei familiaris curam ad se revocet, sed ut lectioni et orationi et verbi Dei predicationi tantummodo vacet.

V

Ut episcopus gentilium libros non legat; hereticorum autem pro necessitate et tempore.

VI

Ut episcopus tuitionem testamentorum non suscipiat.

VII

Ut episcopus gubernationem viduarum et pupillorum hac¹ peregrinorum non per se ipsum sed per arcipresbiterum aut per arcidiaconum agat.

VIII

Ut episcopus nec provocatus pro rebus transitoriis litiget.

VIIII

Ut episcopus a [ad]¹ synodum ire satis gravi necessitate inhibeat, sic² tamen ut in persona sua legatum mittat suscepturus salva fidei veritate quicquid synodus statuerit.

II

1. domo LMB.
2. presbiteri LMB.

III

1. supellectilem L.
2. et] in B.
3. fide MB.

VII

1. hac] aut LMB.

VIIII

1. ad LMB.
2. si L.

X

Ut episcopus absque consilio presbiterorum suorum clericus [-cos] ¹ non ordinet ita ut civium cohibentiam [coni-] ² et testimonium querat.

XI

Ut episcopus de loco ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat nec quisquam inferiores [-ris] ¹ ordinis clericus Sane si id utilitas ecclesie finiendum ² poposcerit, decretum [-to] ³ pro eo clericorum et laicorum episcopus porrecto per sententiam synodi transferatur, nihilominus alio in loco eius episcopus [-po] ⁴ subrogato. Inferioris vero gradu[s] ⁵ sacerdotes vel alii clerici concessione suorum episcoporum possunt ad alias ecclesias transmigrare.

XII

Ut episcopus quolibet loco sedens stare presbiterum ¹ non patiatur.

XIII

Ut in sacerdotibus ordinandis etiam aetas requiratur.

XIII

Ut episcopus nullius causam audiat absque presentia clericorum suorum alioquin irriterit [irrita erit] ¹ sententia episcopum [-pi] ² nisi clericorum suorum presentia confirmetur.

XV

Ut episcopus rebus ecclesie tamquam commendatis non tamquam propriis utatur.

XVI

Ut episcopus nullum prohibeat ingrediendi ¹ ecclesiam et audire verbum Dei sive gentilem sive hereticum sive iudeum usque ad missa[m] ² catechuminum.

X

1. clericos LMB.
2. coniventiam LMB.

XI

1. inferioris LMB.
2. fiendum LMB.
3. decreto LMB.
4. episcopo LMB.
5. gradus LMB.

XII

1. presbiteros B.

XIII

1. irrita erit LMB.
2. episcopi LMB.

XVI

1. ingredi MB.
2. missam LMB.

XVII

Ut episcopus accusatores fratrum excommunicet et si emendaverit [-rint] ¹ vitium recipiat eos a[d] communione[m] ² non ad clerum.

XVIII

Ut sacerdos penitentiam inploranti absque personae acceptione penitentiae leges iniungant [iniungat] ¹

XVIII

Ut nelegentiores penitentes tardius recipiantur.

XX

His ¹ qui penitentiam in infirmitate petet ² et sic assiduum ³ ad eum sacerdos invitatus venit oppressus infirmitate obmutuerit vel in frenesim versus fuerint dent testimonium qui eum audierunt et accipiat penitentiam, et si continuo creditur moriturus reconcilietur per manus impositione[m] ⁴ et infundatur omi eius eucharistia. Si supervixerit admoneatur a supradictis testibus petitioni suae satisfactum et subdatur statutis penitentiae quamdiu sacerdos ⁵ penitentiam dedit probaverit.

XXI

Penitentes qui in ¹ infirmitate viaticum eucharistiae acceperint non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.

XXII

Penitentes qui adtentis ¹ leges ² penitentiae ³ exequuntur, si casu in itinere in mari mortui fuerint ubi eis subveniri non potuit, memoria eorum et orationibus et oblationibus commendentur.

XVII

1. emendaverint LMB.
2. ad communionem LMB.

3. et sic assiduum] sic assiduum L; si assiduum M; si casu dum corr. B.

4. impositionem LMB.
5. sacerdos [qui] MB.

XVIII

1. iniungat LMB.

XXI

1. in] om. M.

XX

1. Is LMB.
2. petit LMB.

XXII

1. adtente L; attante M; attente B.
2. legis MB.
3. penitentiam MB.

XXIII

Baptizandi nomen suum dent et diu sub abstinentia(m) ¹ vini et car-
nium manus inpositionis crebra examinatione baptismum percipiant.

XXIII

Neofiti aliquamdiu et lautioribus epulis et spectaculis vel a coniugibus
abstineant.

XXV

Clericus nec comam nutriat nec barbam radat.

XXVI

Clericus profesionem suam etiam habitu et incessu probet et ideo
nec calciamentis decorem querat.

XXVII

Clericus cum extraneis mulieribus non habitet.

XXVIII

Clericus per plateas et andronas certa et maxime officii sui necessi-
tate ambulet.

XXVIII

Clericus victum et vestimentum sibi artificio vel agricultura absque
officii sui dumtaxat detrimento preparet.

XXX

Catholicus qui causam suam sive iusta[m] sive iniusta[m] ¹ ad iudicium
alterius fidei provocat excommunicetur.

XXXI

Sacerdotes ¹ verbum in ecclesia facientem ² qui egressus de auditorio
fuerit excommunicetur.

XXIII

1. abstinentia LMB.

XXX

1. iustam sive iniustam LMB.

XXXI

1. sacerdotem L; sacerdote MB.
2. faciente MB.

XXXII

Pauperes et senes ecclesiae plus ceteris honorandos.

XXXIII

Qui diae sollemni pretermisso ecclesie conventu ad spectacula vadet,¹ excommunicetur.

XXXIII

Clericus qui non pro emendum¹ aliquid in nundinis vel in foro deambolat ab officio degravetur.

XXXV

Clericus qui absque corpusculi sui inaequalitate vigiliis deest, stipendio privetur.

XXXVI

Viduae aduliscentes quae corpore debiles sunt sumptu ecclesie cuius viduae sunt, sustententur.

XXXVII

Mulier quamvis docta et sancta viros in conventu docere non presumat.

XXXVIII

Laicus, presentibus clericis, nisi ipsis probantibus¹ docere non audeat.

XXXVIII

Vir, qui religiosis feminis preponendus est, ab episcopo¹ loci probetur.

XL

Qui communicaverint¹ vel oraverit cum excommunicato, sive clericus sive laicus excommunicetur.

XXXIII

1. vadit MB.

XXXIII

1. emendo MB.

XXXVIII

1. probantibus] praecipientibus MB.

XXXVIII

1. episcopis LMB.

XL

1. communicaverit MB.

XLI

Mulier baptizare non presumat.

XLII

Clericus invidens fratrum profectibus donec in vitio est, non promoveatur.

XLIII

Clericus qui adulationibus et prodigionibus¹ vacare deprehenditur degradetur ab officio.

XLIIII

Clericus maledicus maxime in sacerdotibus cogatur ad postulandam veniam. Si noluerit, degradetur, nec unquam ad officium absque satisfactione revertatur.

XLV

Omnes clerici qui ad operandum invalidi sunt, et arteficiola et litteras discant.

XLVI

Eius que frequenter litigat et ad accusandum facilis est testimonium nemo absque grandi examinatione recipiat.

XLVII¹

Dissidentes episcopos si non timor Dei, synodus reconciliet.

XLVIII

Discordantes clericus¹ episcopus² vel ratione vel potestate ad concordiam trahat; inoboedientes synodus per audientiam damnet.

XLVIII

Oblationes dissidentium fratrum neque in sacrario neque in gazophylacio recipiantur.

XLIII

1. prodigionibus LMB.

XLVII

1. XLVII] XLVI L.

XLVIII

1. clericos LMB.

2. episcopos B.

L

Irrita erit episcoporum donatio, vel venditio, vel commutatio rei ecclesiasticae absque cohibentia¹ et suscriptione clericorum.

LI

Irritam et¹ iniustam episcoporum damnatione[m]² et idcirco a synodo retractandum[-dam]³.

LII

Querendum in iudicio cuius sit conversationes[-nis] et fide[i] his qui¹ accusat et his² accusatur.

LIII

Caveant iudices ecclesie ne absente eo cuius causae ventilatur sententiam proferrant quia irrita erit immo et causa¹ in synodo profecto dabunt.

LIIII

Studendum episcopis ut dissidentes fratres sive clericos sive laicos ad pacem magis quam ad iudicium cohortetur¹.

LV

Seditionarios numquam ordinandos clericus [-cos]¹ sicut nec usurarios vel iniuriarum suarum ultores.

LVI

Episcopi vel presbiteri¹ si causa visitandae ecclesie alterius episcopi ad ecclesiam veniant, in gradu suo suscipiantur, et tam ad verbun faciendum quam ad oblationem consecrandam invitentur.

L
1. cohibentia MB.

LI
1. et] esse MB.
2. damnationem LMB.
3. retractandam LMB.

LII
1. conversationis et fidei is qui LMB.
2. is LMB.

LIII
1. causam MB.

LIIII
1. cohortentur MB.

LV
1. clericos LMB.

LVI
1. episcopus vel presbiter LMB.

LVII

Diaconus ita se presbiter aut episcopis¹ ministros noverint.

LVIII

Ut diaconus presente presbitero eucharistiam corporis Christi populus [-los]¹ si necessitas coget² iussus eroget.

LVIII

Ut diaconus quolibet loco iubente presbitero sedeat.

LX

Ut diaconus¹ tempore tantum oblationis et lectionis albam [alba]² utatur.

LXI

Ut diaconus in conventu presbiterorum interrogatus loquatur.

LXII

Omni diae exorcistae energuminis manus¹ inponant.

LXIII

Pavimenta domorum Dei energumini verrant¹.

LXIII

Energuminis in domo Dei asedentibus victus cotidianus per exorcistas oportuno tempore ministretur.

LXV

Omni tempore ieiunii(s)¹ manus penitentibus a sacerdotibus inponatur,

LVII

1. Diaconi ita se presbiteri ut episcopi LMB.

LXII

1. manum L.

LVIII

1. populos LMB.
2. cogit. MB.

LXIII

1. verrant L; evertant MB.

LX

1. diacones MB.
2. lectionis albam] lectionis alba LM; alba B.

LXV

1. ieiunii LMB.

LXVI

Mortuos ecclesie penitentes efferant et sepelliant.

LXVII

Penitentes etiam diebus remissionis genuflectant [genua flectant] ¹.

LXVIII ¹

Ad reatum episcopi pertinet vel presbiteri qui paroeciae preest, si sutentandae vite presentis causa aduliscentiores viduae vel sanctimoniales clericorum familiaritatibus subiciantur.

LXVIII

Eorum qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus refutanda.

LXX

Christianum catholicum qui pro catholica fide tribulationes patitur omni honore a sacerdotibus honorandum etiam in cottianu ¹ victu.

LXXI

Clericum inter temptationes officio suo incubantem ¹ gradibus subli-
mandum.

LXXII

Clericum inter temptationes ab officio declinantem vel neclegentius agen-
tem ab ipso officio removendum.

LXXIII

Clericum scurrilem et verbis turpibus iocularem ab officio retrahendum.

LXVII

1. genua flectant LMB.

LXVIII

*Codex L numerat iterum hoc ca-
none n. LXVII unde reliqua tota
series differentia unius unitatis clau-
dicat usque ad finem.*

LXX

1. in cottianu] quotidiano L; in cot-
tidiano MB.

LXXI

1. incumbentem MB.

LXXIIII

Clericus per creaturas iuranti acerrimae obiurgandum, si persteterit¹ in vitio excommunicandum.

LXXV

Clericum inter epulas cantantem supradicte sententiae severitate coercendum.

LXXVI

Clericum qui tempore indicti ieiunii absque inevitabilem necessitatem¹ ieiunium rumpet minorem habendum.

LXXVII

Qui dominico diae studiosae ieiunat non credatur catholicus.

LXXVIII

Pasche sollempnitas uno die et tempore celebranda¹

LXXVIII

Clericus quamlibet¹ verbo Dei eruditus artificio victum² querat.

LXXX

Clericus hereticorum et schismaticorum tam convivia quam sodalitates¹ aequaliter vitent².

LXXXI

Conventicula hereticorum non ecclesias sed conciliabula appellanda(m)¹.

LXXXII

Cum hereticis neque orandum neque psallendum.

LXXIIII

1. prestiterit L; perstiterit MB.

LXXVI

1. inevitabili necessitate MB.

LXXVIII

1. celebrandum LMB.

LXXVIII

1. nullibet M; *corr.* quamvis B.
2. victu B.

LXXX

1. soliditates L.
2. vitet MB.

LXXXI

1. appellanda LMB.

LXXIII

Auguriis vel incantationibus servientem a conventu ecclesie separandum. Similiter et iudaicis superstitionibus vel feriis inherentem.

LXXXIII

Ex penitentibus, quamvis bonus, clericus non ordinetur. Si per ignorantia[m]¹ episcopi factus fuerit, deponatur a clero quia se ordinationis tempore non prodidit fuisse penitentem. Si autem sciens episcopus ordinavit, etiam ipse ab episcopatus sui² ordinandi dumtaxat potestate privetur.

LXXXV

Simili sententia[-tiae]¹ subiacebit episcopus si sciens ordinaverit clericum eum qui viduam uxorem aut repudiatam habuit vel secundam.

LXXXVI

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis aut cum difficultate reddunt, tamquam aegentium negatores [neca-]¹ excommunicentur.

LXXXVII

Presbiteri qui per dioceses ecclesias regunt non a quibuslibet episcopum sed ad suum ne¹ per iuniorum clericum, sed per se ipsum² aut per illum qui sacrarium tenet ante Pasche sollemnitatem chrisma petant.

LXXXVIII

Clericus qui episcopi circa se districtiorem iniustum[-tam]¹ putat recurrat ad synodum.

LXXXVIII

Episcopus si clerico vel laico crimen inegerit deducatur ad probationem in synodum.

LXXXIII

1. ignorantiam LMB.
2. episcopato suo MB.

LXXXV

1. sententiae LMB.

LXXXV

1. necatores LMB.

LXXXVII

1. ad suum ne] a suo nec MB.
2. ipsos MB.

LXXXVIII

1. iniustam LMB.

RECAPITULATIO¹ ORDINIS OFFICIUM ECCLESIE.

XC

Episcopus cum ordinatur duo episcopi ponant et teneant evangeliorum codicem¹ super cervicem eius et uno super eum fundente benedictione[m]². Reliqui omnes episcopi qui adsunt³ manibus suis caput eius tangant.

XCI

Presbiter cum ordinatur episcopo¹ eum benedicente et manus supra caput eius tenente(m)² etiam omnes presbiteri qui presentes sunt manus suas iuxta manum episcopi super caput illius teneant.

XCII

Diaconus cum ordinatur¹, solus episcopus qui eum benedicet manus super caput illius ponat, quia non ad sacerdotium sed ad ministerium consecratur.

XCIII

Subdiaconus cum ordinatur, quia manum impositionis non accipit patenam de manu episcopi accipiet vacuum et calicem vacuum; de manu vero archidiaconi accipiet urciolum cum aqua et aquaminile ac manitergium¹.

XCIII

Acolitus cum ordinatur ab episcopo¹ quidem doceatur qualiter se² in officio suo agere debeat; sed ab archidiacono [-no]³ accipiat cereopha-rium[-pherarium]⁴ cum cereos⁵ ut sciat se ad accendenda ecclesie luminaria mancipari, accipiat et orciolum vacuum ad suggerendum vinum in eucharistiam⁶ sanguinis Christi.

LXXXVIII

1. Recapitulatio-ecclesiae] *om.* LMB.

XC

1. codices L.
2. benedictionem LMB.
3. assunt MB.

XCI

1. episcopus L.
2. tenente LMB.

XCII

1. diaconi cum ordinantur L.

XCIII

1. manutergium LMB.

XCIII

1. episcopo [doceatur] L.
2. se] *om.* L.
3. archidiacono LMB.
4. cereophaerarium LMB.
5. cereo MB.
6. eucharistia LMB.

XCV

Exorcista cum ordinatur accipiat de manu episcopi libellum in quo scripti sunt exorcismi dicente sibi episcopo «accipe et commenda et habeto potestatem inponendi manus super energumenos, sive baptizandos sive cathecuminus[-nos] ¹.

XCVI

Lector cum ordinatur faciat de illo episcopus verbum ¹ ad plebem indicans eius fidem hac vita [ac vitam] ² adque ingenium. Post hec, expectante plebe, tradeat ³ ei codicem ⁴ quo lecturus est dicens ad eum «Accipe et esto verbi Dei relator habiturus si fideliter et utiliter impleveris officium partem ⁵ cum eis ⁶ qui verbum Dei ministraverunt ⁷.

XCVII

Ostiarius cum ordinatur postquam ab archidiaconus[-no] ¹ instructus fuerit qualiter in domo Dei debeat conversari ad suggestionem ² archidiaconi tradet ei episcopus claves ecclesie de altario dicens, «Sic age quasi rediturus Deo rationem pro his rebus quae istis clavibus recluduntur».

XCVIII

Psalmista, id est cantor potest absque conscientia episcopi sola iussione presbiterorum[-ri] ¹ officium suscipere cantandi, dicente sibi presbitero, «Vide ut quod ore cantas corde credas et quod corde credis operibus probes».

CXVIII

Sanctimonialis virgo cum ad consecrationem sui episcopo ¹ offertur in talibus vestibus aplicetur qualibus semper usura est profesioni et sanctimonialiae aptis.

XCV

1. cathecuminos LMB.

7. ministraverunt [accipias partem] B.

XCVI

1. verbum episcopus LMB.
2. ac vitam LMB.
3. tradet LMB.
4. codicem [de] MB.
5. partem] om. B.
6. eis] his B.

CXVII

1. archidiacono LMB.
2. suggestionem LMB.

XCVIII

1. presbiteri LMB.

XCVIII

1. episcopi L.

C

Viduae vel sanctimoniales quae ad ministerium baptizandarum feminarum eliguntur tam instructe sint ad officium ut possint aperto et sano sermone docere imperitas et rusticas mulieres tempore quo¹ baptizandae sunt qualiter baptizatori ad interrogata respondeant et qualiter accepto baptismo vivant.

CI

Sponsus et sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis vel a paranymphis offerantur. Quique cum benedictione[m] acciperint [acceperint]¹ eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis in virginitate permaneant.

CII

Viduae, quae stipendio ecclesie sustentantur, tam adsiduae in opere Dei esse debent, quae¹ et meritis et orationibus suis ecclesiam iuvent.

Explicit Statuta synodi apud ecclesia[m] Valentina[m]² habita die et consule quo supra.

SEQUITUR EPISTULA EPISCOPORUM SUPRASCRIPTI VALENTINA¹ CONCILII.

Dilectissimis fratribus per gallias et quique provincias constitutis episcopis. Phegadius, Comedius², Florentius, Artemius, Emilianus, Britto³, Iustus, Euvodius, Rodianus [Rodanius]⁴, Evortius, Coetus, Concordius, Constantius, Paulus, Antherius, Felix, Neutherius, Urbanus, Simplicius et Vincentius⁵ episcopi in Domino salutem. Transactis Valentiae omnibus et in Dei nomine statu meliore compositis quae fuerant coepta causa discidii quorumdam fuit fratrum utilitas et religiosa suggestio⁶, «retractandum etiam de his quae nec recipere possumus ob ecclesie sanctitatis, nec tamen usurpate consuetudines[-nis]⁷ causa damnare». Ita enim per omnes ecclesias eiusmodi vitiorum germen inolevit ut ad plena remedia non facile⁸ sit recursus certe non sine verecundia eorum quos causa contigit.

C	NLMB
1. quod B.	1. VALENTINI MB.
CI	2. Eumedius MB.
1. benedictionem acceperint LMB.	3. Britho LMB.
CII	4. Rodanius LMB.
1. quo L.	5. Vicentius M.
2. ecclesiam valentinam MB; ecclesiam valentianam L.	6. suggestio LMB.
	7. consuetudinis LMB.
	8. facilis MB.

Quo circa fratres librat odio⁹ moderatio¹⁰ quae consilio et cautele ratione servata est quae et scandala satis moderaret et sanctitatem ecclesiae custodiret.

Sed igitur neminem post hoc¹¹ synodum quae¹² eiusmodi in licitis vel sero succurritur dicamus aut internuptarum maritos ordinari clericos posse, nec requirendum utrum ne initiati(s)¹³ sacramentis divinis hac¹⁴ ne gentiles hac¹⁴ si infelices sorte necessitate maculentur.

De puellis vero quae se voverint et ad terrena[s]¹⁵ nuptias sponte transierint, id custodiendum esse decrevimus, ut penitentiam his nec statim detur et cum data fuerit nisi plenae satisfecerint Deo in quantum ratio poposcerit earumden communio differatur.

Nec illud fratres scribere alienum ab ecclesie utilitate censuimus ut sciretis titulo de crimina confessa clericorum qui cum secum ordinatione vel diaconatus vel presbiterii vel episcopatus mortali crimine dixerint esse pollutos supradictis rationibus submovendos reos scilicet vel veri confessione vel mendatio falsitatis neque enim absolvi potest in his nisi ipsi¹⁶ de se dixerint quod dictum in alius poneretur, cum omnis qui sibi fuerit mortis¹⁷ causa maior homicida sit.

Divina vos virtus in aeternum protegat, fratres carissimi.

INCIPIIT SYNODUS HABITA TARRACONA¹, SUB DIE VIII IDUS NOVEMBRIS CONSOLATU PETRI, VIRO CLARISSIMO CONSULE.

Antiqua² patrum statuta de his censuisse, videntur quae in tempore aut ad illos relata pervenerunt, aut certe acta testimonio proprio comprobaverunt, cuius rei et³ nos sequentes exemplo⁴ illa quae nunc fiunt placuit observanda decernere, ut preterita absque anage⁵ custodiantur et presentia observatione sint firma. Igitur cum in unum pariter convenissemus in urbe[m] tarraconensem⁶ quae est metropolitana observatione fundata in titulos subter adnexos conscripsimus observanda.

I 1

De his quibus curam² pro parentele proximitatem³ committitur ut ea⁴ cautelearum⁵ necessitate sustentent, ut pietatis beneficio quae eis sunt

9. odium LMB.
10. modo ratio MB.
11. hanc MB.
12. qua MB.
13. initiati LMB.
14. ac LMB.
15. terrenas LMB.
16. ipse M.
17. mortis] *om.* LMB.
NLMB

2. antiqua] I *antep.* L.
3. ut B.
4. exempla MB.
5. ambabe L.
6. urbem tarraconensem LMB.

I

1. I] II L.
2. cura MB.
3. proximitate B.
4. ut ea] *om.* MB.
5. cautelearum] cautela earum L;
caute earum MB.

TITULUS
1. TERRAGONA MB.

necessaria a⁶ longius prebeant. Ipsi vero pro visendis eis cum ingressi fuerint celeri salutatione recurrant nec inibi faciant mansionem, qui tamen cum ad earum visitationem pergunt testem solacii sui fide et aetate probitum⁷ adhibeant secum. Si quis haec a nobis statuta contempserit, si clericus est loci sui dignitate privetur, sin vero religiosus vel monachus, in cella monasterii reclusus penitentiae lamentis intendat, ubi singulari afflictione panis et aque victum ex habbatis ordinatione percipiat.

II¹

Si quis [sicut]² canonum statuta³ firmatum est quicumque in clero esse voluerit emendi vilius vel vendendi carius studium [-dio]⁴ non utatur. Certe si voluerit exercere cohibeatur a clero.

III¹

Si quis vero clericus solidum in necessitate prestiterit ut hoc de anno² vel frumento accipiat, quod mercandi causa³ tempus statutum decretum fuerit venundari, ceterum si speciem non habuerit necessariam⁴, ipsud quod dedit sine ullo aumento recipiat.

III¹

Ut episcoporum aut presbiterorum vel clericorum diae dominico propositum cuiuscumque causae negotium non audeat iudicare², nisi hoc tantum ut Deo statuta sollempnia peragant. Ceteris vero diebus cohibentibus³ personis illa quae iusta sunt habeant licentiam vindicandi, excepta criminalia negotia⁴.

V¹

Si quis in metropolitanam² civitatem³ non fuerit episcopus ordinatus posteaquam suscepta benedictione per metropolitani litteras honorem fuerit episcopatus indeptus⁴, id optimun esse decrevimus ut postmodum sta-

6. a) *om.* MB.
7. probatum MB.

3. causa [secundum] MB.
4. necessarium LMB.

II

1. II] III L.
2. Sicut LMB.
3. statuto L; statutis MB.
4. studio LMB.

III

1. III] V L.
2. vindicare MB.
3. cohibentis LMB.
4. exceptis criminalibus negotiis MB.

V

III

1. III] III L.
2. annona MB.

1. V] VI L.
2. metropolitane LMB.
3. civitate MB.
4. adeptus MB.

tuto tempore, id est impletis duobus mensibus, se metropolitani presentet aspectibus, ut ab illo monitis⁵ ecclesiasticis instructus plenius quid observare debeat [re] cognoscat⁶. Quod si forte hec implere neglexerit in synodo increpatus a fratribus corrigatur. Quod si forte ne(c)⁷ hoc impleat infirmitate aliqua fuerit prepeditus, hoc suis litteris metropolitano indicare procuret.

VI¹

Si quis episcoporum commonitus a metropolitano ad synodum nulla gravi intercedente infirmitate corporali, venire contempserit, sicut statuta patrum sanxerunt, usque ad futurum concilium cunctorum episcoporum caritatis communione privetur.

VII¹

De dioecesanis ecclesiis vel clero id placuit definiri, ut presbiteri vel diaconi qui ibi² constituti sunt cum clericis septimanas observent, id est ut presbiter unam³ faciat ebdomadam⁴, qua expleta succedat ei diaconus. Similiter, ea scilicet conditione servata, ut omnis clerus diae sabbati ad vespera⁵ sit paratus, quo facilius diae dominico⁶ sollempniter cum omnium presentia celebretur. Ita tamen ut omnibus diebus vespera et matutinas celebrentur, qua desidente [quia desistente]⁷ clero, quod est pessimum conperimus in basilicis, nec luminaria ministrari. Si quis sane negligentiar vitio⁸ hec⁹ implere noluerit, noverit se secundum statuta canonum pro modo personarum canonicae disciplinae subdendum.

VIII¹

Multorum casum, experientia magistrante, reperimus nonnullas dioecesanis ecclesias destitutas pro quam rem id qui a² constitutione decrevimus ut antiquae consuetudinis ordo servetur et annis singulis ab episcopo dioeceses visitentur. Et si qua forte basilica repperta fuerit destituta ordinatione ipsius reparetur, quia tertia³ ex omnibus per antiqua traditione⁴ ut accipiatur ab episcopis novimus statutum.

5. monitus B.

6. recognoscat LMB.

7. ne LMB.

VI

1. VI] VII L.

VII

1. VII] VIII L.

2. inibi LMB.

3. presbiterum una L.

4. eudomatam L.

5. vesperum MB.

6. dies dominicus MB.

7. quia desistente LMB.

8. negligenti arbitrio LMB.

9. hec] om. LMB.

VIII

1. VIII] VIII L.

2. quam rem id qui a] qua re id; MB.

3. tertia [pars] MB.

4. antiquam traditionem MB.

VIII¹

Si quis lectorum adultere mulieri voluerit misceri vel adherere consortio, aut relinquat adulteram aut a clero habeatur extraneus. Simili sententia ostiariorum manebit schola.

X¹

Observandum quoque decrevimus ne qui sacerdotum vel clericorum more saecularium iudicium² audeat accipere pro inpensis patrociniis munera, nisi forte in ecclesia oblata gratuita, quae non favore in³ muneris videantur accepta sed conlatione devotionis inlata, quia si qui⁴ ista probantur accipere veluti exactores fenoris aut usurarum possessores secundum statuta patrum se noverint degradandos.

XI¹

Monachi a monasterio foris² egredientes ne aliquod³ ministerium ecclesiasticum presumat⁴ agere prohibemus nisi forte cum abbatis imperio. Similiter ut nullus eorum, id est monachorum, forensis negotii susceptor vel executor existat nisi id quod monasterii exposcit utilitas abbate sibi nihilominus impetrante[-rante]⁵ canonum ante omnia gallicanorum de eis⁶ [in] stitutione⁷ servata.

XII¹

Sicubi defunctus fuerit episcopus intestatus, post dispositionem [depo-]² eius a presbiteris et diaconibus de rebus ipsius brevis fideliter conscribatur a minimo usque ad maximum, id est de utensilibus vel omnes suppellectilem³, ita tamen ut si quis exinde vel presumpsisse vel occulte fuerit tulisse convictus, secundum furti tenorem restituat universa.

VIII

1. VIII] X L.

X

1. X] XI L.
2. iudicum MB.
3. in] om. MB.
4. quis M.

XI

1. XI] XII L.

2. foras MB.
3. aliquod MB.
4. presumant MB.
5. imperante LMB.
6. de eis] cleris B.
7. institutione LMB.

XII

1. XII] XIII L.
2. depositionem LMB.
3. omni supellectile L; omni supellectili MB.

XII¹

Et² epistolae tales per fratres a metropolitanos³ sunt dirigende, ut non solum a⁴ cathedralibus ecclesie presbiteros⁵ verum etiam de dyocesanis ad concilium trahant, et aliquos de filiis ecclesie secularibus secum adducere debeant.

Iohannis⁶ in Cristi nomine episcopus Tarraconensis⁷ civitatis constitutiones a nobis conscriptas⁸.

Hector episcopus Karthaginensis civitatis metropolis⁹.

Frontonianus episcopus Gerundensis¹⁰.

Paulus episcopus Impuritanæ civitatis¹¹.

Agroecius episcopus Barcionensis civitatis¹¹.

Horonthius¹² episcopus Hilliberitanæ¹³ civitatis¹¹.

Vincentius episcopus Caesaraugustanæ civitatis¹¹.

Cydinius¹⁴ episcopus Ausoniae¹⁵ civitatis¹¹.

Nybridius episcopus constitutiones¹⁶ sanctorum canonum ecclesie aegarens¹⁷ minister.

Explicit.

INCIPIIT SYNODUS HABITA GERU[N]DA¹ SUB DIE² VI IDUS IUNIAS AGAPETO VIRO CLARISSIMO CONSULE.

I

De institutione missarum ut quomodo in metropolitana ecclesia fiunt ita in Dei¹ nomine in omni civitatum provincia tan ipsius missae ordo quam psallendi vel ministrandi consuetudo servetur.

II

De letania ut expleta sollemnitate(m)¹ Pentecostes sequens septimana² a quarta feria usque sexta feria³ per hoc⁴ triduo abstinentiae⁵ celebretur.

XIII

1. XIII] *om.* M; XIII L.
2. et] *om.* LMB.
3. metropolitanis L; metropolitano MB.
4. a] de L.
5. presbiteris LMB.
6. Iohannes LMB.
7. Terraconensis MB.
8. conscriptas [subscripsi] MB.
9. metropolis [subscripsi] MB.
10. gerundensis [subscripsi] MB.
11. civitatis [subscripsi] MB.
12. Herontius MB.
13. Hilibertine LMB.
14. Cynidius LMB.
15. Ausone LMB.

16. constitutione L.

17. aegarensi B.

NLMB

TITULUS

1. GERUDA N.

2. DIE [D] L.

I

1. Dei] die L.

II

1. sollemnitate LMB.

2. septimanas L.

3. sexta feria] ad sextam feriam L; sextam feriam MB.

4. per hoc] *om.* M; per B.

5. abstinentiae] in abstinentia MB.

III

Ita secunda letania facienda kalendis novembris, ea tamen conditione servata ut si isdem¹ diebus dominica intercesserit in alia ebdomada secundum² prioris abstinentiae observantia a quinta feria incipiat et in sabbato vespere missa finiatur, quibus tamen diebus a carnibus et a vino decrevimus abstinendum.

IIII

De cathecuminis baptizandis id statuimus ut quia Pasche sollempnitate vel Pentecosten¹ quando² magis sollempnitatibus[-tis]³ celebritas maior est rariores ad baptizandum veniunt, ceteris sollempnitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari quibus quocumque tempore convenit baptismum non negari.

V

De parvulis vero qui nuper materno utero hediti sunt placuit constitui ut si infirmi, ut adsolet fuerint et lac maternum non adpetunt, etiam eadem diae qua nati sunt, si oblati fuerint, baptizentur.

VI

De conversatione vite a pontifice usque ad subdiaconum post suscepti honoris officium si qui¹ ex coniunctis fuerint ordinati² ut sine testimonio alterius fratris utatur auxilium[-lio]³ iam ex coniuge facta non habitent⁴.

Quod si habitare voluerint alterius fratris utatur auxilium[-lio]⁵ cuius testimonium[-nio]⁶ vita eis⁷ debeat clarior apparere.

VII

De his vero qui sine coniugibus ordinatur et familias domosque habent habito¹ secum pro vitae conversationis fratre(m)² in testimonium non pro quacumque³ feminei sexus persona eius⁴ substantia gubernetur, nisi

III

1. hisdem LMB.
2. secunda MB.

IIII

1. Pentecostes L.
2. quanto LMB.
3. sollempnitatis LMB.

VI

1. quis LMB.
2. fuerit ordinatus L.

3. auxilio LMB.
4. habitet L.
5. auxilio LMB.
6. testimonio LMB.
7. eius LMB.

VII

1. adhibito MB.
2. fratre LMB.
3. per quamcumque LMB.
4. persona eius] personam eius L; persona eorum B; personam eorum M.

aut per puero aut per amicum⁵ suam domum debeat⁶ ordinare. Si vero matrem in domo⁷ habuerit⁸ aut sororem, secundum priorum canonum statuta per earum personas eius debeat contutari substantia.

VIII

His¹ vero qui aegritudinis languore depressus penitentiae benedictionem quod viaticum deputamus per communionem acciperit², et postmodum revalescens caput penitentiae in ecclesia publicae non subdiderit si prohibitis vitiis non detinetur obnoxius admittatur ad clerum.

VIII

Ita nobis placuit ut omnibus diebus post matutinos et vespera¹ oratio dominica a sacerdote proferatur.

X

Si quis vero de laicis post uxorem aliam¹ cuiuscumque conditionis cognoverit mulierem, in clero nullatenus admittatur.

Explicit.

Iohannes in Christi nomine episcopus Tarraconensis² civitatis subscripsi.

Frontianus³ episcopus Gerundensis subscripsi.

Paulus episcopus subscripsi⁴.

Agroecius⁵ episcopus subscripsi.

Cynigius⁶ episcopus subscripsi.

Nibrius episcopus subscripsi.

Horontius episcopus subscripsi.

INCIPIT SYNODUS HABITA IN CIVITATE TULETANA¹ APUD SANCTUM VIRUM MONTANUM² EPISCOPUM SUB DIE XVIII³ KALENDAS IUNIAS, ANNO V REGNI DOMNI NOSTRI ALARICI REGIS.

Cum in voluntate Domini apud Tuletanam⁴ urbem sanctorum episcoporum presentia convenisset et de institutis patrum canonumque decre-

5. per pueros aut per amicos LMB.
6. debeant MB.
7. domum L.
8. habuerint MB.

2. Tarraconensis MB.
3. Frontinianus LMB.
4. subscripsi] om. L.
5. Agrotius L.
6. Cynidius M.

VIII

1. is] LMB.
2. acceperit LMB.

NLMP

VIII

1. vespere MB.

X

1. alienam MB.

TITULUS

1. TOLETANA MB.
2. MONTA B.
3. XVII LMB.
4. toletanam MB.

tis commemoratio haberetur id⁵ nobis in unum positus placuit ut si qua in antiquis Kanonibus minime commemorata sunt salubri tractatum hac⁶ diligenti consideratione instituantur, si qua vero in anterioribus conciliis quidem decreta sed abusione temporum actenus sunt neglecta redivivae ordinationis censuram optineant quatenus dum in his quae ad culpam fidei pertinent, studium religiosae observationis impendimus Dei nostri misericordiam facilius impetremus.

I

De his quos voluntas parentum a primis infantiae annis clericatus officio mancipari(n)t¹ id statuimus observandum ut mox detonsi² vel ministerio lectorum traditi fuerint in domo ecclesiae ab episcopali presentia a preposito sibi debeant erudiri. Ad [At]³ ubi octavum aetatis suae anno [annum]⁴ compleverint curam [coram]⁵ totius cleri plebisque conspectu voluntas eorum de expetendo coniugio ab episcopo prescrudetur[-tetur]⁶, quibus si gratia castitatis, Deo inspirante, placuerit et professionem castimoniae suae absque coniugali necessitates sponderint⁷ servaturos, hii tamquam appetitores antissimae vite lenissimo Domini iugo subdantur. Hac⁸ primum subdiaconatus ministerium habet⁹ a probatione professionis suae a vigesimo anno suscipiant. Quod si inculpabiliter hac¹⁰ inoffense a¹¹ vigesimum et quintum aetatis suae peregerint annum ad diaconatus officium si scienter implere posse ab episcopo conprobatur promoveri¹². Cavendum tamen est his ne quando suae sponsionis inmemores aut ad terrenas nuptias aut ad furtivos concubitos ultra recurrant. Quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei ab ecclesia habeantur extranei. His autem quibus voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit concessam¹³ ab apostolo licentiam auferre non possumus ita ut cum in¹⁴ provecte¹⁵ aetatis in coniugio positi renuntiaturus se pari consensu operibus carnis [s]poponderint¹⁶ ad sagratos gradus aspirent.

II

Similiter placuit custodiri ne quid¹ de his qui tali educatione inbuuntur qualibet occasione cogente propria [m]² relinquentes ecclesiam ad aliam

5. in L.

6. ac LMB.

I

1. manciparit LMB.

2. detonsi LMB.

3. At LMB.

4. annum LMB.

5. coram LMB.

6. prescrudetur LMB.

7. necessitate sponponderint LMB.

8. Ac LMB.

9. habet] habeant quod MB.

10. ac LMB.

11. ad MB.

12. promoveri [possunt] MB.

13. concessum LMB.

14. in] om. L.

15. provecte] perfecte MB.

16. sponponderint LMB.

II

1. qui MB.

2. propriam LMB.

transire presumant, episcopi vero qui eos suscipere absque conscientia propii sacerdotis fortasse presumpserint ⁴ totius fraternitatis reum esse se noverint ⁵, quia durum est ut eum quem alius rurali sensu hac ⁶ squalore infantiae exuit alius suscipere aut vindicare presumat.

III

Illud vero preterea speciali ordinationi[-ne] ¹ decernimus quod nec antiqua concilia in universis pene canonibus siluerunt, ut nullus clericorum a gradu subdiaconatus et supra in consortii familiaritate habeat mulierem ² ingenuam vel libertam aut ancillam sed si sunt ei huiusmodi servitia matri vel sorori, aliaque propinquitati contradat et quicquid suis manibus profecerint proprio domino deferatur, aut si propinquitas memorata deest, alia domus ad earum habitaculum requiratur, dummodo nulla occasio ³ introeundi domum clerici feminae permittantur unde aut laqueum ⁴ possit incurrere aut noxialis fama innocenti fortassis posit inuri. Sane si deinceps post datam hanc admonitionem quisquis harum consortio frui voluerit, noverit [se] ⁵ non solum ad ⁶ clericatus officii ⁷ retrahi vel ecclesie foribus pelli, sed etiam ab omnium catholicorum clericorum vel laicorum communione privari, nulla prorsus vel conloqui consulatione relicta, quatenus male consuetudinis abrasa rovigo in posteris radicis suae veneno serpere non possit.

IIII

Si quis sane clericorum agella vel vincolas [vineolas] ¹ in terras ² ecclesie sibi fecisse probabitur sustentandae vitae causa(e) ³ usque ad diem obitus sui possideat ⁴, post suum de hac lucae decessum ⁵ iuxta priorum canonum constitutiones ius suum ecclesie sanctae restituat, nec testamentario hac ⁶ successorio ⁷ iure cuiquam heredum proheredumve relinquat ⁸, nisi forsitan cui episcopus servitiis hac prestatione ecclesie largire ⁹ voluerit.

4. presumpserit MB.
5. noverit MB.
6. hac] aut LMB.

7. officio LMB.

IIII

III

1. ordinatione LMB.
2. mulierem [vel] MB.
3. occasione MB.
4. laqueus MB.
5. noverit [se] LMB.
6. a LMB.

1. vineolas LMB.
2. terris L; terra MB.
3. causa LMB.
4. possideat [verum] LMB.
5. decessum MB.
6. ac LMB.
7. necessorio B.
8. relinquat MB.
9. largiri MB.

V

Nam et hec salubriter precavenda sancimus ne quas [quis] ¹ fidelium propinqua[m] ² sanguinis sui usquequo ad finitatis lineamenta generis successione cognoscat in matrimonio sibi desideret copulari, quia scriptum est: «Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat ³, ut revelet ⁴ turpitudinem eius» nec sine denuntiatione sententiae, nam paulo post infert et dicit: «Anima quae fecerit de habominationibus istis quippiam peribit de medio populi sui». Si quis ergo huius decreti nostri temeratur, extiterit hac vetitum violare presumpserit tantum ⁵ graviori se multandum ⁶ sententia recognoscat quanto eam propinquiorem vise [cui se] ⁷ copulari maluit suae originis esse non ambiget tantoque annosioris excommunicationis tempore a Christi corpore et fraternitatis consortio sequestretur quantum fuerit ad [a] ⁸ propinquioris sanguinis contagione pollutum[-tus] ⁹.

VI

Huius institutionis regulam qui subscribimus ¹ inrefragabili auctoritate nos spondimus [-demus] ² servaturos. Si quis autem tam nostros vel eorum qui nunc sancte synodo ex hac provincia defuerunt huic tam salubri ordinationi obviare ³ presumpserit vel sollerter adimplere neclexerit convictus ⁴ totius fraternae caritatis aliquandiu ⁵ habeatur extraneus.

VII

Sane iuxta priorum canonum decreta concillium apud fratrem nostrum Montanum episcopum, si Dominus voluerit, futurum pronuntiamus. Ita ut frater et coepiscopus noster Montanus, qui in metropoli est ad conprovinciales nostros domini sacerdotes litteras de congreganda synodo adveniente tempore debeat destinare. Nunc ergo in nomine Domini, finitis his quae in collatione venerunt gratias agimus omnipotenti Deo, deinde domno gloriosissimo Alarico ¹ regi divinam clementiam postulantes quae ² innumeris annis regni eius quae ad cultum fidei pertinent, peragendi no-

V

1. quis LMB.
2. propinquam LMB.
3. accedet MB.
4. revelet MB.
5. tanto MB.
6. multantum B.
7. vise] cui se LMB.
8. a LMB.
9. pollutus LMB.

VI

1. subscripsimus LMB.
2. spondemus LMB.
3. obviare LMB.
4. convictibus L.
5. aliquandiu] aliquando M; aliquando diu B.

VII

1. Alarico *corr. ex* Amalarico L.
2. quo MB.

bis licentiam prestet. Montanus in Christi nomine episcopus his constitutionibus adquevi relegi et subscripsi die et anno quo³ supra⁴.

[Pancharius episcopus his constitutionibus adquevi relegi⁵ et subscripsi die et anno quo⁶ supra].

Cannonius⁷ episcopus his constitutionibus adquevi relegi et subscripsi die et anno quo⁸ supra.

Paulus episcopus his constitutionibus adquevi, relegi et subscripsi die et anno quo⁸ supra.

Domitianus episcopus his constitutionibus adquevi relegi et subscripsi die et anno quo⁸ supra.

Marracinus episcopus ob causam fidei catholicae in Tuletana⁹ urbe exilio deputatus sanctorum fratrum meorum¹⁰ constitutionibus interfui, relegi et subscripsi die et anno quo⁸ supra.

Nibrius¹¹ in Christi nomine ecclesie catholicae agathensis¹² episcopus hanc constitutionem consacerdotum meorum in Tuletana¹³ urbe(m)¹⁴ habitam cum post aliquantum temporis advenissem, salva auctoritate priscorum canonum, relegi, probavi et subscripsi.

Helpidius in Christi nomine ecclesie catholicae ostensis [oscensis]¹⁵ episcopus hanc constitutionem consacerdotum meorum in Tuletana¹⁶ urbe habitam[m]¹⁷ cum post aliquantum temporis advenissem, salva auctoritate priscorum canonum, relegi, probavi et subscripsi.

Iustinianus in Christi nomine ecclesie catholicae valentinae¹⁹ episcopus hanc constitutionem consacerdotum meorum in Tuletana²⁰ urbe habitam cum post aliquantum temporis advenissem, salva auctoritate priscorum canonum, relegi, probavi et subscripsi.

Iustus in Christi nomine, ecclesie catholicae urgellitanae episcopus hanc constitutionem in Tuletana²⁰ urbe habitam cum post aliquantum temporis advenissem probavi et subscripsi.

Explicit.

-
3. qui MB.	11. Nubridius LMB.
4. supra [Pancharius... quo supra] LMB.	12. agathensis MB.
5. religi MB; et legi L.	13. Toletana MB.
6. quo L; qui MB.	14. urbe LMB.
7. Canonius LMB.	15. ostensis NMB; oscensis L.
8. qui MB.	16. Toletana LMB.
9. Toletana MB.	17. habitam LMB.
10. memorum LMB; <i>corr.</i> memor his B.	19. valentinae L; Valentiae MB.
	20. Toletana LMB.

[XCIII] ¹ INCIPIIT SYNODUS HABITA IN CONVENTU HEVERD-
DENSI ² AD BASILICA[M] ³ SANCTE EULALIAE ANNO XV REGNI
DOMINI NOSTRI THIUDI REGIS ⁴ SUB DIAE VIII IDUS AUGUSTAS.

I

De his clericis qui in obsessionis necessitate positi fuerint id statutum ¹ est, ut qui altario ministrant et Christi sanguinem tradunt vel vasa sancta ² officio deputato contrectant ut ab omni humano sanguine etiam hostili abstineant. Quod si in hoc inciderint duobus annis tam officio quam communionem priventur. Ita ut his duobus annis vigiliis, ieiuniis, orationibus et elemosinis pro viribus quas Dominus donaverit expientur, et ita demum officio vel communioni reddantur. Ea tamen ratione ne ulterius [ad] ³ officia potiora promoveantur. Quod si infra prefinitum tempus negligentiores circa salutem suam extiterint protelandi ipsius penitentiae tempus in potestate maneat sacerdotis.

II

Hii vero qui male conceptus ex adulterio factos, vel **heditus** [editos] ¹ necare studuerint, vel in uteris matrum potionibus aliquibus conliserint in utroque sexu adulteris vel ² post VII annorum curricula communio tribuatur. Ita tamen ut omni tempore vitae suae fletibus et humilitati insistant. Officium eis ministrandi recuperare ³ non liceat; ad tamen in choro psallentium et tempore recepte ⁴ communionis intersint. Ipsius beneficiis [veneficis] ⁵ in exitum ⁶ tantum si facinora sua omni tempore vitae suae deflexerint, communio tribuatur.

III

De monachis vero id observare ¹ placuit quod synodus agatensis vel aurelianensis noscitur decrevisse. Hoc tantummodo adiciendum pro ecclesie utilitate(m) ² quos episcopus probaverit in clericatus officio cum abbatis

NLMB

II

TITULUS

1. XCIII] *om.* NL.
2. HEVERDENSI MB.
3. BASILICAM LMB.
4. REGNI DOMNO NOSTRO THEUDERICI REGIS L; REGNANTE DOMNO NOSTRO THEUDERICO REGE MB.

1. editos LMB.
2. vel] *om.* MB.
3. retrahere L.
4. recepit M.
5. veneficis LMB.
6. exitu LMB.

I

III

1. id statutum] institutum LMB.
2. sancto L.
3. ulterius [ad] LMB.

1. observari LMB.
2. utilitate LMB; quos *add.* MB.

voluntate debeant ordinari. Ea vero quae iure monasterii de facultatibus offeruntur in nullo diocesana lege ab episcopo contingantur. Si autem ex laicis quisquam a se factam basilicam consecrare desiderat³ nequaquam sub monasterii specie(m)⁴ ubi congregatio non colligitur: vel regula ab episcopo non constituetur [-tuitur]⁵ ea a dyocesana lege valeat segregare.

III

De his qui se incesti pollutione(m)¹ commaculant, placuit ut quousque in ipso detestando et inlicito carnis contubernio perseverant, usque ad missam tantum cathecuminum in ecclesia admittantur. Cum quibus etiam nec cibum sumere ulli² christianorum, sicut Apostolus iussit, oportet.

V

Hii qui altario Dei deserviunt, si subito flenda carnis fragilitate conruerint et Domino respiciente dignae penituerint, ita ut mortificato corpore corde contritis [cordis contriti]¹ sacrificium Deo offerant maneat² in potestate pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosus [-sos]³ prolixiore tempore ab ecclesie corpore segregare, ita tamen ut sic⁴ officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulterius promoveri. Quod si iterato velut canes ad vomitum reversi fuerint et⁵ velud sues involutabris ceni⁶ demersi⁷ iacuerint, non solum dignitate(m)⁸ officii careant, sed etiam sancta communione⁹, nisi in exitu¹⁰, percipiant.

VI

Qui penitenti¹ viduae vel virgini religiosae vim stupri intulerit, si se ab eo sequestrare noluerit, pariter a communione et a Christi [-anorum]² consortio segregatur³. Si vero quae vim pertulit ad sanctam religionem redierit in illo solo quoadusque publicae peniteat, data sententia perseveret.

3. desiderant L.
4. specie LMB.
5. constituitur LMB.

III

1. pollutione LMB.
2. ulli] illum MB.

V

1. cordis contriti LMB.
2. maneat MB.
3. desidiosos LMB.

4. si L.
5. et] et ut MB.
6. ceni] om. MB.
7. emersi LMB.
8. dignitate LMB.
9. sanctam communionem LMB;
non add. MB.
10. exitu [non]L.

VI

1. petenti B.
2. chistianorum LMB.
3. segregentur LMB.

VII

Qui sacramento se obligaverit ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat proprio¹ uno anno a communione corporis et sanguinis Domine segregatus et reatum suum elemosinis fletibus et quantis poterit ieiuniis absolvat, Ad caritatem vero quae operit multitudinem peccatorum celeriter venire festinet.

VIII

Nullus clericorum servum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat vel flagellare presumat. Quod si fecerit, donec dignae peniteat, a loco cui honorem non dedit segregetur.

VIII

De his qui in prevaricatione rebaptismi¹ sine aliqua necessitate vel tormento² dilapsi sunt, placuit ut circa eos illa nychene synodi statuta servantur, quae de prevaricatoribus censeta esse noscuntur, id est ut VII annis inter cathecuminis³ orent et duobus inter catholicos, et postea moderatione et clementia episcopus⁴ fidelibus in oblatione et eucharistia communicet⁵.

X

Qui iubente sacerdote pro quacumque culpa ab ecclesia exire contempserit, pro noxa contumaciae tardius recipiatur ad veniam.

XI

Si qui(s)¹ clerici in mutuam cedem proruperint prout dignitas officiorum in tali excessu contumelia pertulerit a pontifice districtius vindicetur.

XII

Qui contra decreta canonum indiscrete clericos usque nunc ordinaverunt eis Dominus vel sancta et ecclesiastica caritas ignoscat. Amodo vero, si in tali¹ usu proruperit[-rint]² decretum canonum quod circa eorum personas statutum est, id est, ut nullum ordinare audeant³, vel qui deinceps ordinati fuerint deponantur; hii vero qui tales actenus ordinati sunt nullo tempore promoveantur.

VII

1. proprii LMB.

4. episcopi MB.

5. cmmunicent.

X

1. qui LMB.

VIII

1. baptismi L.

2. ormento M.

3. cathecuminos MB.

XII

1. tali] alia MB.

2. proruperint LMB.

3. audeant] studeant MB.

XIII

Catholicus qui filios suos in heresem baptizandos optulerit oblatio illius in ecclesia nullatenus recipiatur.

XIIII

Cum rebaptizatis fideles religiosi nec cibo participant.

XV

Familiaritatem extraneorum mulierum licet ex toto sancti patris [patres] ¹ antiquis monitionibus ² ecclesiasticis ³ evitandam, id nunc tamen ⁴ nobis visum est ut qui talis probabitur ⁵ post primam et secundam communionem, si emendare neclexerit, donec in vitio sit officii sui dignitate privetur. Quod si se, Deo iuvante correxerit sancto ministerio restauret [-un] ⁶.

XVI

Lice(a)t ¹ de re ² huiusmodi quam constituere salubri ordinatione decrevimus prisca auctoritas canonum nequaquam ³ siluerit sed evidenti ⁴ sanctione preceperit, ut cuiuscumque ecclesie pontifice defuncto non passim pro libitu suo in earum rerum ⁵ direptione ⁶ quas obiens derelinquet ⁷ quisquis inruat domumque subvertat, sed sacerdos qui exequiarum ⁸ tempore adest ⁹ omnia quae ad utilitatem et conservationem pertinent debeat ¹⁰ diligenti circumspectione munire, tamen quia ¹¹ hec ipsa sanctio, ita ut occumbente sacerdote expectorato ¹² affectu totaque disciplinae severitate posthabita inmaniter ¹³ quae in domo pontificali repperiuntur invadant et abradant, id nunc omnis ¹⁴ huius placiti vel constituti inter nos censura custodiri, ut defuncto antistite vel etiam adhuc in supremis agentem ¹⁵ nullus clericorum cuiuslibet ordinis officii gradus vasis ¹⁶ quicquam de domo auferre presumat vel de utilitate quae in instrumentis domus esse noscuntur, id est ¹⁷ mobile et immobile rei ¹⁸ ecclesiasticae, conetur invadere, nihil furto,

XV

1. patres LMB.
2. admonitionibus MB.
3. ecclesiasticis [statuerint] MB.
4. tamen [statuere] MB.
5. ut qui talis probabitur B.
6. restauretur LMB.

5. rerum] *om.* LMB.
6. direptionem MB.
7. derelinquit MB.
8. exequiarum L.
9. adest] id est MB.
10. debeat] dibetato L.
11. qui L.
12. expectato MB.
13. humaniter LMB.
14. omnes B.
15. supremis agentem] premissa gente LMB.
16. vesis L; versis MB.
17. idem MB.
18. regi MB.

XVI

1. Licet LMB.
2. de re] dare MB.
3. nequam L.
4. evidenti L.

nihil vi¹⁹, nihil dolo subprimens auferens adque abscondens, sed his²⁰ cui domus comissem²¹ subiunctis sibi cum consilio cleri²² uno vel duobus fidelissimis omnia usque ad tempus pontificis substituendi debeat conservare vel his qui in domo inveniuntur clericis consueta alimonia administrare; substitutus autem antestis suscepta prout decessor suos²³ ordinavit vel huic Deus imperaverit uti cum his debeat quos cognoverit disciplinae²⁴ et caritate[-ti]²⁵ decessoris sui fideliter paruisse. Quod si quisquam post hec cuiuslibet ordinis ut superius dictum est clericus quacumque occasione de domo ecclesie vel domi facultate quippiam probatus fuerit abstulisse, vel forsitam dolo aliquo subpresesse²⁶ reus sacrilegii prolixiora²⁷ anathematae condemnetur. Vix quoque peregrina ei communio animae concedatur, quia durum est ut hii quos constat in servitio Domini cum primae sedis antistite desudasse illorum qui²⁸ suarum rerum incubatores vel utilitatibus servientes adque vacantes²⁹ fuisse noscuntur despectibus aliquatenus crucientur.

Sergius³⁰ in Christi nomine episcopus has constitutiones secundum quod nobis cum fratribus nostris, Deo inspirante, conplacuit, relegi et subscripsi.

Iustus in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Casontius in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Iohannes in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Paternus in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Maurilio in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Taurus in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Februarius³¹ in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Gratus in Christi nomine presbiter directus a domno meo Stafilio episcopo his constitutionibus interfui et subscripsi.

Explicit.

19. vi] vini L.

20. is LMB.

21. commissum L; commissa est MB.

22. clericis MB.

23. suus MB..

24. disiplinae L.

25. caritati LMB.

26. subpresesse] sub presse L; subrepsisse MB.

27. prolixiori LMB.

28. que LMB.

29. vocantes MB.

30. Sergis L.

31. Febroarius LMB.

[XCVI] ¹ INCIPIUNT DEFINITIONES FIDEI VEL REGULE EXPOSITAE AB EPISCOPIS 'CL QUI IN UNUM CONSTANTINOPOLIM CONVENERUNT ADVERSUS HERETICOS QUI PERSONAM SPIRITUS SANCTI MINOREM IN DEITATE DIFFEREBANT ² QUANDO ORDINATUS EST BEATUS NECTERIUS [NECTARIUS] ³ EPISCOPUS RATIO FIDEI SECUNDUM NICHENAM EXPOSITIONE[M] ⁴ A SUPRADICTIS EPISCOPIS DIGESTA.

Credimus in unum Deum, Patrem omnipotentem factorem celi et terrae visibilium omnium et invisibilium. Et in unum Dominum Iesum Christum, Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia secula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, omosion ⁵ Patri, hoc est eiusdem cum Patre substantiae; per quem omnia facta sunt. Qui propter nos et propter nostram salutem descendit et incarnatus est de Spiritu Sancto et Maria Virgine, homo factus. Passus sub Pontio Pilato, sepultus, tertia diae resurrexit. Ascendit in caelos, sedet ad dexteram Patris, iterum venturus ⁶ in gloria iudicare vivos et mortuos cuius regni non erit finis. Et in Spiritum Sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum; qui locutus est per prophetas. In unam catholicam adque apostolicam ecclesiam Confitemur unum baptisma in remissione[m] ⁷ peccatorum. Expectamus resurrectionem mortuorum ⁸, vitam futuri seculi. Amen.

SEQUUNTUR REGULAE IN EADEM SYNODO EXPOSYTE.

I

Non spernendum ¹ esse fidem patrum CCCXVIII, qui in Nicheam Bythiniae convenerunt, sed manere eam ratam ² oportet.

II

Et anathematizare omnem heresem specialiter autem eu(no)nominianorum ¹, qui latinae sine lege dicuntur, et arrianorum sive eudoxianorum et semiarrianorum, necnon praugmathomucorum, id est ² qui contra Spiritum

NLMB

TITULUS

1. XCVI] om. NL.
2. defendebant LMB.
3. Nectarius LMB.
4. expositionem LMB.
5. omusyn L; omosion MB.
6. venturus [est] L.

7. remissionem LMB.
8. mortuorum [et] L.

I

1. spernendam MB.
2. rectam LMB.

II

1. eunomianorum B; eunominianorum LM.
2. est [eorum] MB.

Sanctum pugnantes³ sabellianorum et fotinianorum et apollinaristarum consenserunt (t)erroribus⁴.

III

Episcopi¹ qui ultra² diocesim sunt [ad] ecclesias⁴ quae ultra⁵ extra⁶ terminos sunt, non accedant neque confundant et permisceant ecclesias⁷, sed⁸ secundum regulas Alexandriae quidem episcopus ea quae sunt tantum in Aegyptum⁹ gubernet; Orientis autem episcopus solius Orientis curam gera(n)t¹⁰, servatis honoribus primatus ecclesie Antiochiae, qui in regulis nychenis a synodo continentur; sed et Asiae [Asiane]¹¹ diocaesis episcopi¹² ea quae sunt in Asia adque¹³ ad Asiae tantummodo diocaesim pertinent gubernet¹⁴; Ponti autem episcopi¹⁵ Ponticae tantummodo dyocesis habeant¹⁶ curam; Thraciam¹⁷ vero ipsius tantummodo Thraciae¹⁸.

III

Non invitatus episcopus ultra¹ dyocesim non debere accedere super ordinandis² aliquibus aut quibuscumque disponendis ecclesiasticis causis salva regula quae adscripta³ est de unaqueque [-quaque]⁴ dyocaesi.

V

Manifestum namque est¹ per singulas quasque provincias synodus administrare et gubernare omnia debeant² secundum ea quae sunt in Nychea definita.

VI

Ecclesias autem Dei quae sunt¹ in barbaris gentibus constitutas erigi et² administrari oportet secundum consuetudinem quae a patribus optinuisse dinoscuntur³.

3. repugnantes MB.

4. erroribus LMB.

16. habeat LMB.

17. Thracie MB.

18. Thraciae [episcopus] MB.

III

1. episcopus L.
2. supra MB.
4. sunt] suam L; ad *add.* LMB.
5. ultra] *om.* MB.
6. extra] *om.* L; prefixos sibi] *add.* MB.
7. ecclesias... regulas] *om.* MB.
8. sed] *om.* L.
9. Aegypto MB.
10. gerat LMB.
11. asianes LMB.
12. episcopus LMB.
13. adque] atque eaque MB.
14. gubernet MB.
15. episcopus LMB.

III

1. ultra [suam] MB.
2. ordinatis B.
3. scripta MB.
4. unaquaque LMB.

V

1. est [quod] MB.
2. debeat MB.

VI

1. quae sunt] *om.* MB.
2. erigi et] eriget L; gubernari et MB.
3. quae a patribus optinuisse dinoscuntur] quae est a patribus observata MB.

VII

Constantinopolitanae vero civitatis episcopus¹ habere oportet primatus honorem post Romam episcopus² propter quod sit nova Roma.

VIII

De Maximinico¹ phylosopho et totius indisplinationis [indisciplinacionis]² eius quae constantinopoli orta³ est, statutum⁴ est ut neque Maximi⁵ fuisse⁶ aut esse imputetur neque hii qui ab eo sunt ordinati qualicumque gradus⁷ clericatus optineant, omnibus scilicet quae circa eum vel ab eo gesta sunt irritum devocatis.

VIII

Nomina episcoporum CL:
 Nectarius Constantinopolitanus.
 Thimotheus Alexandriae.
 Dorotheus ab Exirico¹.
 Cyrillus Hierosolimitanus.
 Calacius [Gallatius]² Caesariensis.
 Macher Hiericuntius³.
 Dionisius Diospolitanus.
 Priscianus Nycopolitanus.
 Saturninus Sebastenus.
 Ausentius Ascalonita.
 Helianus Iamniensis.
 Zenon Tirus.
 Paulus Synodensis.
 Inest habbas Ptolomadae⁴.
 Philippus Damascenus.
 Barachus Paleadensis.
 Timotheus Byritius⁵.
 Basilides a Babilo.

VII

1. episcopum MB.
2. episcopus] *om.* MB.

5. maximus MB.
6. fuisse [episcopus] MB.
7. qualemcumque gradum MB.

VIII

1. Maximo cynio MB.
2. totius indisplinationis] totius indisplinationis L; indisplinatione MB.
3. orta] facta MB.
4. statum L.

7. Oxirico MB.
2. Gallatius LMB.
3. Hiericuntius L.
4. Inest habbas Ptolomadae] Nestabus Ptolomaidensis MB.
5. Biritius L; Beritius M; Beretius B.

VIII

Mocynus ⁶ Aradensis.
Et ceteri ⁷ CXXXI.

X

Nam nos aliter non damus. Ille vero, qui in forma diaboli latens humeris suis idolum baiulabat, turbulenter ingressus est, ut quecumque [vascula] ¹ in usu[m] ² escandi habere poterant sanctissimæ feminae Iusta et Rufina [omnia] ³ penitus confringere et contribularet ille vero religiose et nobiles femine non damno paupertatis commute sed ad destruendum tante de de foris ⁴.

Explecit.

INCIPIUNT ¹ CAPITOLA ² CONCILII TOLETANI EDITUM ³ A BEATO ESYDORO ⁴ SPALENSIS URBES [URBIS] ⁵ EPISCOPO ⁶ IMPERANTE GLORIOSO ATQUE CHRISTIANISSIMO SESENANDO PRINCIPE.

I.—De fide.

II.—Ut unus ordo psallendi per Hispaniam atque Gallia ⁷ teneatur

III.—De sacerdotum negligencia.

IIII.—De formola qua ⁸ debeat sinodus fuerit [feri] ⁹.

V.—De sollemnitate pasche.

VI.—De baptismi sacramento.

VII.—De Passione Domini.

VIII.—De his qui in passione Domini ab hora nona geiunium solvunt.

VIIII.—Ut in vigiliis [s] ¹⁰ pasche lucerna et cereus benedicatur.

X.—De oratione dominica.

XI.—De sacerdotibus qui in quadragesima ¹¹ alleluia decantant.

XII.—De his qui laudes post apostolum decantent ¹².

XIII.—De himnis.

XIIII.—De himnum ¹³ trium puerorum.

XV.—De his qui in fine(m) ¹⁴ psalmodum gloria patri decantent ¹⁵.

6. Mochinus MB.

7. ceteris LMB.

X

1. quecumque [vascula] LMB.

2. usu NB; usum LM.

3. Rufina [omnia] LMB.

4. de de foris] dedecoris MB.

NLPMB

TITULUS

1. Incipit PM.

2. capitola-editum] Toletanum concilium P.

3. edictum L; edita MB.

4. ysydoro LPMB.

5. urbis PMB; urbis per abbrev. L.

6. episcopo [collectum] P.

Codex P omisit index titulorum

7. Galliam LMB.

8. que L.

9. fieri LMB.

10. vigiliis LMB.

11. quadragesima LMB.

12. decantant LMB.

13. hymno MB.

14. fine LMB.

15. decantant LMB.

- XVI.—De fine(m) ¹⁶ responsoriorum ¹⁷.
 XVII.—De libro apocalicin ¹⁸.
 XVIII.—De sacerdotibus qui post dominica ¹⁹ orationem communicant.
 XVIII.—Quales vacandi ²⁰ sunt ad sacerdotium et quales abiciendi.
 XX.—Ut diacones a XXV annis consecrentur presbiteros ²¹ a XXX.
 XXI.—Ut sacerdotes inrepreensibiles fiant.
 XXII.—Ut coram Deo conscientiam bonam et apud homines famam optimam ²².
 XXIII.—Ut episcopi ²³ presbiteri et diaconi in cellulis suis testes vitae habeant.
 XXIII.—Prona est omnis etas ab adultiscentia in malum.
 XXV.—Quod ignorantia mater cunctorum ²⁴ errorum sit.
 XXVI.—De presbiteri ²⁵ qui in parrociis hordinantur.
 XXVII.—De professione presbiteri et diaconi ²⁷.
 XXVIII.—Si episcopus presbiter aut diaconus a gratus [gradu] ²⁸ suo iniuste delecti sunt.
 XXVIII.—De sacerdotibus qui magos ariolos aut divinos consolunt.
 XXX.—Ut sacerdotes mandatum ad gentem extraneam non mittant.
 XXXI.—De principes ²⁹ qui sacerdotibus necotia sua committunt.
 XXXII.—Episcopi inpositam a deo sibi curam non ambicant.
 XXXIII.—Quod avaritia mentes sacerdotum obtineat ³⁰.
 XXXIII.—Si episcopus alterius episcopi ³¹ diocesem per XXX aanos possiderit.
 XXXV.—De ³² diocesem alienam ³³.
 XXXVI.—Episcopum annis singulis dioceses suas circumire oportet.
 XXXVII.—Si episcopus suffragio cuiuslibet a quid ³⁴ ecclesiastice utilitatis ³⁵.
 XXXVIII.—Previdendum est a sacerdotibus vitae solacium indigentibus.
 XXXVIII.—De diaconibus qui se presbiteri ³⁶ anteponunt.
 XL.—De orania ³⁸.
 XLI.—De tonsura.

16. fine LMB.
 17. responsorii *corr. ex* responsorium B.
 18. apocalipsyn L; apocalipsi MB.
 19. dominicam MB.
 20. vocandi LMB.
 21. presbiteri MB.
 22. optimam [habeant] MB.
 23. episcopi [ita] M.
 24. cunctorum B.
 26. presbiteris MB.
 27. presbiterii et diaconii LMB.

28. gradu LMB.
 29. principibus M; principalibus B.
 30. obtineant L; et de diocesibus
 ∞ *add.* M.
 31. episcopus L; episcopis MB.
 32. de] *om.* B.
 33. diocese aliena LMB.
 34. a quid] aliquid LMB.
 35. utilitatis] utilitati promiserit MB.
 36. presbiteris MB.
 38. orario LMB.

XLII.—Ut cum³⁹ clericis extraneae femine nullatenus habitent.

XLIII.—De clericis qui ancillarum suarum consortia appetunt.

XLIII.—De clericis qui sine consultu episcopi sui uxore [s]⁴⁰ duxerint.

XLV.—De clericis qui in quacumque seditioe arma sumpserint.

XLVI.—Si⁴¹ clericis⁴² in domoliendis⁴³ sepulchris fuerit depræhinsu⁴⁴.

XLVII.—Un ingenui clerici a puplica indignatione [indictione]⁴⁵ habeantur immunes.

XLVIII.—De egonomos⁴⁵ bis.

XLVIII.—De monachum⁴⁶.

L.—De clericis qui monachorum propositum appetunt.

LI.—De monachis qui episcopali imperio servili opere manciantur.

LII.—De monachis qui egredientes a monasterio uxores accipiunt.

LIII.—De religiosis.

LIII.—De his qui in discicrimine constituti penitentiam accipiunt.

LV.—De secularibus qui accipientes penitentiam totonderunt.

LVI.—De duo genera viduarum⁴⁷.

LVII.—De iudeis.

LVIII.—De cupiditate sacerdotum.

LVIII.—De iudeis qui a⁴⁸ Christianam fidem⁴⁹ promoti sunt.

LX.—De iudeorum filios vel filias⁵⁰.

LXI.—De iudeis baptizatis si postea praevaricaverint non⁵¹ Christo.

LXII.—Quod malorum consortia bonos corrumpunt.

LXIII.—De iudeis qui christianus⁵² mulieres in coniugio habent.

LXIII.—Ut iudei a⁵³ testimonium dicendum non admittantur.

LXV.—Ut iudei officia puplica non appetant.

LXVI.—Ut iudeis non liceat christianos servos habere.

LXVII.—De his qui nihil ex rebus suis pauperibus Christi distribunt.

LXVIII.—De episcopo qui mancipium aecclesiae manummitti desiderat.

LXVIII.—De sacerdotibus qui res suas ecclesiae relinquunt.

LXX.—De libertis ecclesiae.

LXXI.—De libertis qui a patrocínio ecclesiae discesserint.

LXXII.—De libertis⁵⁵ quibuscumque⁵⁶ manummissi sunt.

39. cum]om. L.

40. uxores LMB.

41. si [quis] MLB.

42. clericus MB.

43. demoliendis MLB.

44. depræhensus MB.

45. indictione LMB.

45 bis. egucnomis LMB.

46. monacho MB.

47. duobus generibus viduarum MB.

48. ad L.

49. Christiana fide MB.

50. filius vel filiabus MB.

51. non] in MB.

52. christianas LMB.

53. ad LMB.

55. libertis [qui a] LMB.

56. quibuscumque] quibus B.

LXXIII.—Quicumque libertatem a dominis suis ita percipiunt⁵⁷.

LXXIII.—De familiis ecclesiae constituere presbitero sed⁵⁸ diaconus⁵⁹ per parrocias.

LXXV.—Pro roborem⁶⁰ nostrorum regum et stabilitatem⁶¹ gentis gotorum.

Expliciunt capitula feliciter⁶².

INCIPIUNT GESTA SINOTALIA⁶³ IN TOLETANAM URBEM⁶⁴.

Apud⁶⁵ consilium [concilium]⁶⁶ sexaginta VI episcoporum hispaniae et Galliae provincias⁶⁷ edita⁶⁸ anno tertio regnante domno nostro gloriosissimo principe(s)⁶⁹ sesenando diae nonas decembres era DCLXXI.

Dum studio honoris Christi hac diligentia religiosissimi sisenandi regis hispaniae atque Galliae sacerdotes apud toletanam urbem in nomine domini convenissemus ut eius imperiis adque iussis communis a nobis agitaretur de quibusdam ecclesiis disciplinis tractatus. Primum gratia[s]⁷⁰ salvatori nostro Deo omnipotenti egimus; post hec antefato ministro eius excellentissimo et glorioso regi cuius tanta erga Deum devotio extat ut non solum in rebus humanis sed etiam et in causis divinis sollicitus maneat. Hic quippe dum in basilicam⁷¹ beatissimae sanctae martires[-ris]⁷² Leocadiae omnium nostrum⁷³ pariter iam cetus adesset tali pro merito fidei suae cum magnificentissimis et nobilissimis viris ingressus primum quoram sacerdotibus Dei humo prostratus cum lacrimis et gemitibus pro se interveniendo⁷⁵ domino postolavit. Deinde religiosa prosecutione sidum⁷⁶ exortatus est ut paternorum decretorum moris [memores]⁷⁷ ad conservanda in nobis iura ecclesiastica studium praeferemus et illa corrigere que dum per neglegentiam in usu⁷⁸ venerunt contra ecclesiasticos mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt. Talibus egitur [igitur]⁷⁹ eius monitis congaudentes necessarium extetit⁸⁰ iuxta eius nostrorumque [nostrumque]⁸¹ votum tractare que conpetunt, sive in sacramentis divinis que diverso atque illicito modo in hispaniarum ecclesiis caelebrantur seu que in moribus prae usur-

57. percipiant LMB.

58. seu L.

59. presbiteros diac. *per abbrev.* MB.

60. robore LMB.

61. stabilitate LMB.

62. feliciter] *om.* MB.

63. synodalia L; synodi MB.

64. toletana urbe MB.

65. *Hic incipit iterum post omissionem titulorum codex P. Aud L; hoc P; ad MB.*

66. concilium LPMB.

67. provinciis MB; provinciarum coetum P.

68. editum P.

69. principe LPMB.

70. gratias LPMB.

71. basilica MB.

72. martyris PMB; *mart. per abbrev.* L.

73. vestrum L.

75. interveniente LPMB.

76. sinodum MB.

77. memores LPMB.

78. usum LPMB.

79. igitur LPMB.

80. extitit LPMB.

81. nostrumque LPMB.

pata noscuntur et quoniam generale concilium agimus oportet primum nostrae vocis sermonem de Deo esse ut post professionem fidei sequentia operis nostri vota ⁸² quasi super fundamentum firmissimum disponantur ⁸³.

I 1

Secundum divinas scripturas et doctrinam quam a sanctis patribus accipimus [acce-] ² Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unius deitatis adque substantiae confitemur in personarum diversitate trinitatem credentes in divinitatem ³ unitatem predicantes nec persona[s] ⁴ confundimus ⁵ nec substantiam separantes ⁶ Patrem a nullo factum vel genitum dicimus, Filium a Patre(m) ⁷ non factum sed genitum asserimus, Spiritum vero Sanctum nec creatum nec genitum sed procedentem ex Patre et Filio profiteamur.

Ipsam autem dominum Ihesum Christum Dei Filium et creatorem omnium ex substantia Patris ante saecula genitum descendisse ultimo tempore pro redemptione mundi a Patre qui nunquam desiit esse cum Patre incarnatus est enim ex Spiritu Sancto et sancta gloriosa Dei Genetrix Virgine Maria et natus ex ipsa solus idem dominus Ihesus Christus, unus de sancta trinitate, anima et carne perfectum, sine peccato suscipiens hominem, manens quod erat, adsumens quod non erat, equalis Patri secundum divinitatem, minor Patri ⁸ secundum humanitatem habens in una persona duarum naturarum proprietates. Nature enim in illo duae Deus et homo non autem duo filii et dii duo sed idem una persona in ⁹ utraque natura perferens passionem et mortem pro nostra salute non in virtute divinitatis sed [in] ¹⁰ infirmitate humanitatis. Descendit ad inferos ut sanctos qui ibi tenebantur erueret, divictoque mortis imperio resurrexit ¹¹ adsumptus deinde in caelis venturus est in futurum(s) ¹² ad iudicium vivorum et mortuorum cuius morte et sanguine mundati remissionem peccatorum consecuti sumus resuscitandi habeo ¹³ in die novissima in ea qua nunc vivimus carne et in ea qua resurrexit dominus forma percepturi ab ipso alii pro peccatis supplicii eterni sententiam. Hec est catholice ecclesiae fides, hanc confessionem conservamus atque tenemus quam quisque firmissimae custodierit perpetuam salutem habebit.

82. vccata LPMB.

83. explicatur praefatio acta in urbe Toletu *add.* P.

I

1. I] De fide *add.* P.
2. accepimus LPMB.
3. divinitate PMB.
4. personas LPMB.

5. confundentes MB.

6. separantes [a] L.

7. patre LPMB.

8. patre PMB.

9. persona in] personam B.

10. sed [in] LPMB.

11. surrexit B.

12. futurum LPMB.

13. habeo] ab eo LPMB.

II 1

Post recte fidei confessionem que in sancta dei ecclesia praedicatur placuit ut omnes sacerdotes qui catholice fidei in unitate conplectimur nihil ultra diversum aut dissonum in ecclesiasticis sacramentis agamus ne qualibet² nostra diversitas apud ignotus seu³ carnales scismatis errorem viduatur ostendere et multis existat in scandalum varietas ecclesiarum.

Unus igitur a nobis⁴ ordo psallendi a nobis⁵ per omnem Hispaniam adque Galliam conservetur unus modus in missarum⁶ sollemnitatibus unus in vespertinis matutinis officiis nec diversa sit ultra in nobis ecclesiastica consuetudo [-tudo]⁷ qui in una fide continemur et regno hoc enim et antiqui canones decreverunt ut unaqueque provincia psallendi et ministrandi parem consuetudinem [-dinem]⁸ teneat.

III 1

Nulla pene res disciplinae res² ab ecclesia Christi depulit³ quam sacerdotum negligentia qui contemptis canonibus ad corrigendos ecclesiasticos mores⁴ synodum facere negligunt⁵ ob hoc a nobis universaliter deffinitum est ut quia iuxta antiqua patrum decreta bis in anno difficultas temporis fieri concilium non sinit saltem vel semel anno bis [a nobis]⁶ caelebretur ita ut si fidei causa est aut quelibet alia ecclesiae communis generalis totius Hispaniae et Galliae synodus convocetur⁷. Si vero nec de fide nec de communi ecclesiae utilitate tractabitur speciale erit concilium uniuscuiusque provinciae ubi metropolitanus elegerit peragendum omnes autem qui causas adversus episcopos aut iudices vel⁸ potentes aut contra quoslibet alios habere noscuntur ad eundem⁹ concilium concurrant et quecumque examine sinodali a quibuslibet prava¹⁰ usurpata inveniuntur regii¹¹ executores instantia iustissimae hys quibus iura sunt reformentur ita ut pro compellendis iudicibus vel saecularibus viris ad synodum metropolitani studio idem executor a¹² principe postoletur XV autem Kalendarum Iuniarum congraeganda est unaqueque provincia

II

1. II] Ut unus ordo psallendi per Hispaniam atque Galliam teneatur *add* P.
2. quaelibet PMB.
3. seu] sue L; sive MB.
4. a nobis] *del.* P.
5. a nobis] *om.* LMB.
6. missarum] misuram L.
7. consuetudo LPMB.
8. consuetudinem LPMB.

2. disciplinae res] disciplinam minus MB; *ex minus corr.* plus B.
3. depellit MB.
4. more L.
5. negligunt LPMB.
6. anno bis] a nobis LPMB.
7. convocetur] continuetur L; conveniatur PMB.
8. ve LP.
9. idem MB.
10. prava] prave M; prae B.
11. regi LP; regis MB.
12. a] et LP.

III

1. III] De sacerdotum negligentia *add.* P.

sinodus propter vernale tempus quando erbis terra vestitur et pavola germinum inveniuntur.

III 1

Formola secundum qua [m] ² debeat sancta synodus ³ in Dei nomine fieri. Ora itaque diaei prima ante solis ortom eiciantur omnes ab ecclesia obseratisque ⁴ [f] oribus ⁵ cunctis ad unam ianuam per quam sacerdotes ingraedi oportit hostearii stent et convenientes omnes episcopi pariter introeant et secundum ordinationes[-nis] ⁶ suae tempore ⁷ ressideant. Post ingressum omnium episcoporum adque consensu[m] ⁸ vocentur deinde presbiteri quos causa probaverit introire. Nullu[s] ⁹ se inter eos ingerat diaconorum post hos ingraediantur diaconus ¹⁰ probabiles quos ordo poposcerit interesse; et corona facta de sedibus episcoporum presbiteres a tergo eorum resideant, diacones ¹¹ in conspectu episcoporum stent. Deinde ingraediantur laici qui aelectione concilii interesse meruerint; ingraediantur quoque et notarii quos ad recitandum vel ad ¹² excipiendum horodo requirit et obserentur in una [ianue] ¹³ sedentesque dioturno silentio sacerdotes et cor totum habentes ad Dominum [Deum] ¹⁴ dicat diaconus: «orate» statimque omnes in terra ¹⁵ prostrabuntur ¹⁶ et orantes diutius tacite cum fletibus adque gemitibus unus ex episcopis senioribus [senioribus] ¹⁷ surgens orationem palam fundat ad Dominum cunctis adhuc in terra iacentibus. Finita autem oratione et responso ab omnibus «amen», rursus dicat diaconus: «erigite vos» ¹⁸, et confestim omnes surgant et cum omni timore Dei et disciplina(m) ¹⁹ tam ²⁰ episcopi quam presbiteres ²¹ sedeant sic [que] qui ²² omnibus in suis locis silentio consedentibus diaconus alba indutus codicem cannonum in medio ²³ proferens ²⁴, capitola consiliis ²⁵ agendis pronuntiet. Finitisque titulis metropolitanus episcopus concilium adloquatur dicens: «ecce sanctissimi sacerdotes, recitate sunt ex cannonibus priscorum patrum sententiae de concilio caelebrando. Si qua igitur quempiam usu ²⁶ actio commobet coram suis fratribus pro-

III

1. IIII] De formula qua debeat synodus fieri <i>add.</i> P. 2. quam LPMB. 3. synodos B. 4. observatisque P. 5. foribus LPMB. 6. ordinationis LPMB. 7. tempus LMB. 8. consensum LPMB. 9. nullum LMB. 10. diaconos P; diacconi MB. 11. diacones [autem] MB. 12. ad] <i>om.</i> P.	13. ianue LPMB. 14. Deum LPMB. 15. terram MB. 16. prostrabuntur] prosternantur LPMB. 17. senioribus LPMB. 18. vos] <i>om.</i> B. 19. disciplina LPMB. 20. tam] <i>om.</i> L. 21. presbiteri LPMB. 22. sic qui N; sicque LPMB. 23. medium MB. 24. ferens LPMB. 25. consiliis] de conciliis MB. 26. usu] <i>om.</i> LMB.

ponat». Tunc si aliquis quamcumque querilla que contra cannonem agit in audient[i]am²⁷ sacerdotalem²⁸ protulerit non prius ad alium transeat capitolium nisi primum²⁹ que proposita est terminetur. Nam si et presbiter aliquis aut(em)³⁰ diaconus³¹ clericus sive laicos[-cus]³² de hys qui foris steterint concilium pro qualibet re credederint apellandum ecclesiae metropolitanae diacono causam suam intimet et illae concilio denuntiaet, tunc illi et introeundi et proponendi³³ licentia concedatur nullus autem episcoporum a(c)³⁴ cetu communi secedat antequam ora generali[s]³⁵ secessionis adveniat. Concilio³⁶ quoque nullus soluere audeat nisi fuerint³⁷ cuncta determinata ita quecumque deliberatione communi fiuntur³⁸ episcoporum singulorum manibus suscribantur; tunc enim Deus suorum sacerdotum interesse credendus est si tumulto omni(a)³⁹ abiecto sollicitae adque tranquille ecclesiastica necotia terminetur⁴⁰.

V 1

Solet in Spaniis² de sollemnitate paschali varietas existere praedicationis, diversa enim observantia latercolorum paschalis festivitatis interdum errorem parturit; proinde placuit ut ante tres menses Epyphaniorum metropolitani sacerdotes litteris invicem se inquirant communi scientia edocti diem resurrectionis Christi et conprovincialibus³ suis insinuet⁴ et uno tempore caelebrandum aduntient.

VI 1

De baptisimi autem sacramento propter quod in hyspaniis quidam² sacerdotes trinam quidam simplam mersionem faciunt anno nullis [a nonnullis]³ scisma esse conspicitur et unitas fidei scindi videtur nam dum partes diverso et quasi contrario modo agunt [agunt]⁴ alii alios non baptizatos esse contemnunt⁵.

Proinde⁶ quidam nobis in sacramenti⁷ diversitate fiendum sit aposto-

27. audientiam LPMB.	P; om. M; litt. D magna initialis
28. sacerdotum LMB.	om. M.
29. nisi primum que] quamque LMB.	2. Hispaniis LPMB.
30. autem] aut LPMB.	3. provincialibus B.
31. diaconus [vel] MB.	4. insinuent MB.
32. laicus LPMB.	
33. promendi LPM; promovendi B.	
34. ac[a LPMB.	
35. generalis LPMB.	
36. concilium LMB.	
37. floruerin MB; corr. fuerint B.	
38. fiunt LP; fiant MB.	
39. omnia NB; omni LPM.	
40. terminentur LMB.	

V

1. V] De solemnitae Paschae add.

VI

1. VI] De baptisimi sacramento
add. P; om. M; litt. D magna
initialis om. M.
2. quidam-faciunt] om. B.
3. anno nullis] a nonnullis LPMB.
4. agunt LPMB.
5. contendunt L.
6. proinde] ne add. MB.
7. sacramentis MB.

lice sedis infirmemur praeceptis non nostram sed paternam institutione[m] ⁸ sequentes. Beatae igitur memoriae Graegorius, romanae ecclesiae pontifex, qui non solum partes Italiae inlustravit sed et longe existentis [-tes] ⁹ ecclesiae [-sias] ¹⁰ sua doctrina perdocuit efflagitante ¹¹ sanctissimo Leandro episcopo de hac Yspaniae ¹² diversitate quid potius esset sequendum inter ceteras resscribens ei sic ait: De trina vero mersione baptismatis nil respondi verius potest quam ipsi sentistis quia in una fide ¹³ nil officit sanctae ecclesiae consoetudo diversa nos autem quod tertio mergimus triduane saepulturae sacramenta signamus ut dum tertio ab aquis infans educitur resurrectio ¹⁴ tridui temporis exprimatur. Quod si quis forte etiam pro Sume Trinitatem[-tis] ¹⁵ veneratione extimet fieri neque ad hoc aliquid obsistit baptizandum semel in aquis mergere quia dum in tribus subsistentiis una substantia est repraesentabile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel ter vel semel mergere quando et in tribus mersionibus personarum trinitas et una ¹⁶ potest ¹⁷ divinitates [tis] ¹⁸ singularitas designari sed si nunc usque ab hereticis infans i[n] ¹⁹ baptismate tertio mergebatur fiendum apud vos esse non censeo ne dum mersiones ²⁰ numerant divinitatem dividant dumque quod faciebant faciunt morem usum ²¹ se vicesse gloriantur. [Qua-] propter ²² quia de utroque sacramento quod fit in sancto baptismo a tanto viro reddita est ratio quod utrumque rectum utrumque inrepraesentabile in sancta Dei ecclesia habeatur propter vitandum autem scismatis scandalum vel eritici [heretici] ²³ doctrinae usum simplam teneamus baptismi mersione[m] ^{23 b^{is}} ne videantur apud nos qui tertio mergimus ²⁴ hereticorum provare adsertionem ²⁵ dum sequuntur morem et ne forte cuiquam sit dubium huius ²⁶ simpli misterium sacramenti videat in eo mortem et resurrectionem Christi significari nam in aquis mersio quasi in ²⁷ infernum descensio est et rursus ab aquis emersio resurrectio est item videat in eo unitatem divinitatis et trinitatem personarum ostendi unitatem dum semel mergimus trinitatem dum in nomine Patris et Filii et Spiritui[tus] ²⁸ Sancti baptizamus panditur huius singularis baptismatis misterium etiam sanctarum scripturarum exemplis Paulo attestante qui ait: Nolo vos ignorare fratres quoniam patris [patres] ²⁹ nostri omnes sub nube fuerunt et omnes mare transierunt et omnes in Mose [Moyse] ³⁰ baptizati sunt in nube et in mari. Mare quip-

8. institutionem LPMB.	20. mersionem P.
9. existentes LPM. existens B.	21. usu L.
10. ecclesias LPM; ecclesia B.	22. Quapropter LPMB.
11. efflagitantes MB.	23. heretici LPMB.
12. Spaniae LPMB.	23 ^{b^{is}} . mersionem LPMB.
13. unam fidem MB.	24. mergimus] mergunt LP; mergunt de MB.
14. resurrectionem MB.	25. adsertione MB.
15. Trinitatis LPMB.	26. hi ius P.
16. et una] una vero L.	27. in] om. M.
17. potestas B.	28. Spiritus LPMB.
18. divinitatis LMB.	29. patres LPMB.
19. in LPMB.	30. Moyse LPMB.

pe rubrum significat baptismum Christi sanguine consecratum per quem populus Dei transiit ibi tamen tota erat³¹ trinitas praecedente populo³² columna ignis et nubis³³. Igne quippe significabatur Pater, in columna Filius in nube Spiritus Sanctus. Iordannis fluentia cum arca populus Dei semel transiit per quod³⁴ significatur simpla mersio baptismatis cuius sacramento ecclesia abluatur et de saeculi huius laboribus per baptismum quasi per Iordanne[m]³⁵ ad terram caelestes [-tis]³⁶ repromissionis ingreditur.

VII¹

Comperimus quod per nonnullas ecclesias in die sexta feria(m)² passionis Domini clausis basilicarum foribus nec celebretur offitium nec passio Domini populis praedicetur³ dum idem salvator noster apostolis suis praecipiat dicens: «passionem et mortem⁴ resurrectionem meam omnibus praedicate». Ideoque⁵ oportet eodem die misterium crucis quod ipse Dominus cunctis adnuntiandum voluit praedicare adque indulgentiam criminum clara voce(m)⁶ populum postolare ut⁷ penitentiae conpunctione mundati venerabilem diem dominice resurrectionis remissis iniquitatibus suscipere mereamur corporisque eius et sanguinis sacramentum mundi a peccato sumamus.

VIII¹

Quidam in diae meus de [eiusdem]² dominice passionis ab ora nona ieiunium[ieiunium]³ solvunt convivii abutuntur et dum sol ipse eadem diae tenebris palleatur⁴ lumen subduxerit, ipsaque elementa turbata est etiam⁵ totius mundi ostenderint illi gegunium [ieiunium]⁶ tanti diei polluunt epulisque inserviunt. Et quia totum⁷ eundem diem universalis ecclesia propter passionem domini in merore et abstinentia peragit quicumque in eo ieiunio⁸ preter parvolos senes et languidos [-dos]⁹ ante peractas

-
31. erit LPMB.
32. populum L.
33. nubis [in] L.
34. quos P.
35. Iordannem LPMB.
36. caelestis LPMB.

VII

1. VII] De passione Domini P.
2. sexta feria LP; sexte ferie MB.
3. praecidetur LP.
4. mortem [et] MB.
5. Adeoque B.
6. voce LPMB.
7. et B.

VIII

1. VIII] De his qui in passione Domini ab hora nona ieiunium solvunt *add.* P.
2. diem eiusdem LP; die eiusdem MB.
3. ieiunium LPMB
4. palleatur L; pellatur P; palliatu MB.
5. turbata est etiam] turbata est etiam L; turbata mestitiam P; turbata esse etiam MB.
6. ieiunium LPMB.
7. totum] *om.* M.
8. ieiunium MB.
9. languidos LPMB.

indulgentie praeces resolverit¹⁰ a paschali gaudio depellatur nec in eo sacramentum corporis et sanguinis domini perciperat qui diem passionis ipsius per abstinentiam non honorat.

VIII¹

Lucerna et caereos² in vigiliis pasche apud quasdam ecclesias non³ benedicuntur et cur a nobis benedicantur inquirunt. Propter gloriosum enim noctis ipsius sacramentum sollemniter haec benedicimus et sacre resurrectionis Christi misterium quod tempore huius votive noctis advenit in benedictione sanctificati luminis suscipiamus. Et quia haec observatio per multarum loca terrarum regionesque Hispaniae commendatur dignum est ut propter unitatem pacis in gallicanis ecclesiis conservatur[-vetur]⁴ nulli autem immune erit a culpa qui haec statuta contempserit sed paternorum reculis subiacebit⁵.

X¹

Nonnulli sacerdotum per Hispanias repperiuntur qui dominicam orationem quam salvator noster docuit et praecepit non cottidiae sed tantum diae dominica dicunt et quia ut sine intermissione oremus apostolus docuit qualiter autem oremus Christus praecepit dicens: «Cum autem oratis dicite: Pater noster qui es in caelis», quomodo ergo cottidiae non dicitur quod sine intermissione diaei iubear[-tur]² nam in tantum cottidiae haec oratio dicenda est quantum et ipsum³ titulo utitur dum vocatur oratio cottidiana sic enim eam⁴ sancti patres nuncupaverunt, quod etiam apud doctores quorum illustris doctrinae et invenitur. Sanctus quippe Cybrianus dicit itaque in oratione dominica pane[m]⁵ nostrum id⁶ Christum dari nobis cottidiae petimus ut qui in Christo manemus et vivemus⁷ a sanctificatione et corpore eius non recedamus. Sanctus Hylarius dicit: Panem nostrum cottidianum da nobis hodiae quid enim tam vult Deus quam ut cottidiae Christus habitet in nobis qui est panis vite, et panis de [e]⁸ caelo quia cottidiana oratio est cottidiae quaque⁹ ut detur oratur. Sanctus Augustinus dicit: De cottidianus¹⁰ autem brevi-

10. solverit L.

X

VIII

1. VIII] Ut in vigiliis Pasche lucerna et cereus benedicatur *add.* P.
2. cereus PMB.
3. non] *om.* LPMB.
4. conservetur LPMB.
5. subiacebit LPMB.

1. X] De oratione dominica *add.* P.
2. iubetur LPMB.
3. ipsum] in ipso LPMB.
4. ea L.
5. panem LPMB.
6. id [est] PMB.
7. vivimus MB.
8. de] e LPMB.
9. quoque MB.
10. cottidianis PMB; cottidianos *corr.* cottidianis L.

busque peccatis sine quibus vitae haec non dicitur¹¹ cottidiana oratio¹² fidelium satisfacit¹³. Eorum est enim [dicere]¹⁴: Pater noster qui es in caelis, qui iam Patri tali regenerati sunt ex aqua et Spiritu Sancto regenerati sunt; delet igitur haec cottidiana oratio minima cottidiana peccata delet et illa quibus vita fidelium etiam caeleratae gesta¹⁵ penidendo in melius mutata discedit. Ergo si(c)¹⁶ Christus praecaepit sicut apostolus ammonuit et quemadmodum doctores ecclesiastici instituerunt quia¹⁷ cottidiae vel cogitatione vel verbo vel opere delinquimus cottidiae¹⁸ hanc orationem effundere in conspectu dei devemus.

Quisquis ergo sacerdotum vel subiacentium clericorum hanc orationem dominicam cottidiae aut in publicum aut in privato officio praeterierit propter superviam iudicatus ordinis sui honore multetur.

XI¹

Ita cognovimus quosdam Hyspanie(s)² sacerdotes quod in quadragensime diebus alleluia decantent praeter in ultima eobdomata³ pasche quod deinceps fierunt er dicimos [fieri interdicimus]⁴ statuentes ut in omnibus praedictis quadrage(n)sime⁵ diebus quia tempus est non gaudii sed moeroris alleluia non decantetur. Tunc enim opus est fle-tibus hac ieiuniis insistere; corpus cilicio et cinere induere⁷ animum meroribus⁸ deicere⁹, gaudium in tristitiam vertere quousque veniat tempus resurrectionis Christi quando oporteat alleluia in letitia canere et moerore¹¹ in gaudio¹² commutare. Hoc enim ecclesiae universalis consensio in cunctis provinciarum partibus roboravit¹³ quod et a nobis omnibus conservetur¹⁴ per Hyspanias Galliasque provincias oportebit. Si quis igitur episcopus presbiter aut diaconus aut quilibet¹⁵ ex ordine clericorum fuerit reppertus qui arbitrium suum huic constitutioni estimet preferendum communione(m)¹⁶ eiusdem pasche privetur.

11. ducitur MB.
12. oratur MB.
13. satisfactione MB.
14. enim [dicere] LPMB.
15. caeleratae gesta] scelera egesta LMPB.
16. si LPMB.
17. quia] om. L.
18. quotidianam L.

2. Hispanie LPMB.
3. in ultima cobdomata] multimoda L.
4. fierunt et dicimus] fieri interdicimus LPMB.
5. quadregesime LPMB.
7. inducere LP.
8. errcribus P.
9. deice LP.
11. moerorem PMB.
12. gaudium LMB.
13. roborant LP; roborat M; robora B.
14. conservari MB.
15. qualibet M.
16. communione LPMB.

XI

1. XI] De sacerdotibus qui in quadregesima Alleluia decantant add. P.

XII¹

In quibusdam quoque hispaniarum ecclesiis laudes post apostolum decantantur priusquam evangelium predicetur dum canones precipiant post apostolum non laudes sed evangelium adnuntiare presumptio est enim ut anteponantur ea quae sequi debent. Nam laudes ideo evangelium² sequuntur propter gloria[m]³ Christi quod per eundem evangelium predicatur. Circa omnes igitur sacerdotes hic ordo deinceps retineatur excommunicationis poenam suscepturi qui hunc ordinem perturbaverint⁴.

XIII¹

De hymnis aetiam canendis et salvatoris et apostulorum habemus exemplum nam et ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matheo evangelista testante. Et hymnum[-no]² dicto exierunt in monte[m]³ Olibeti. Et Paulus apostulus ad ephesios scribit dicens: Implemini spiritu⁴ loquentes vobis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus⁵. Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei adque apostulorum et martyrum triumphis compositi esse noscuntur sicut hii quos beatissimi doctores Hylarius adque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter conprobant [reprobant]⁶ pro eo quod de scripturis sanctarum [-orum]⁷ canonum vel apostolica traditione non existunt, respiciant ergo et illum hominum [hymnum]⁸ ab hominibus compositum quem cotidie⁹ publico privatoque officio in fine omnium psalmorum dicimus: Gloria et honor Deo Patri et Filio et Spiritui Sancto in secula seculorum amen. Nam et ille hymnus quem nato in carne Christo angeli cecinerunt¹⁰ Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bone voluntatis, reliqua quas ibi¹¹ secuntur aeclesiastici doctores composuerunt. Ergo nec idem in aeclesiis canendus est qui in¹² sanctarium[-tarum]¹³ scripturarum libris non est. Componuntur¹⁴ ergo hymni¹⁵ sicut componuntur¹⁶

XII

1. XII] De his qui laudes post apostolum decantant *add.* P.
2. evangelium] de evangelio MB.
3. gloriam LPMB.
4. turbaverint LPMB.

3. montem LPMB.
4. spiritu [sanct] L.
5. spiritualibus L.
6. reprobant LPMB.
7. sanctorum LPMB.
8. hymnum LPMB.
9. cotidie [in] MB.
10. cecinerunt [dicit] B.
11. quas ibi] quae ibi LMB.
12. in] *om.* LP; de MB.
13. sanctarum LPMB.
14. compositus MB.
15. hymni [componuntur] MB.
16. componuntur] non ponuntur M.

XIII

1. XIII] De hymnis *add.* P.
2. hymno LPMB.

misse sive preces vel orationes sive commendationes¹⁷ seu manus impositiones; ex quibus si nulla dicantur in aeclesiae[-sia]¹⁸ vacant officia aecclesiastica. Admonet haec fieri adque ortatur Thimotheum apostulus dieens: Obsegro igitur primum fieri obsegrationes, orationes, postolationes, gratiarum actiones pro omnibus [hominibus, pro regibus et pro omnibus]²⁰ qui in sublimitate sunt.

Sicut igitur orationes ita et hymnus²¹ in laudem Dei conpositos nullus nostrum ulterius²² inprobet sed pari modo Gallia Hispaniaque celebret excommunicatione plectendi qui hymnos reicere fuerint ausi.

XIII¹

Hymnum quoque trium puerorum in quo universa celi terraeque creatura Deum conlaudat et quem aecclesia catholica per totum orbem diffusa celebrat quidam sacerdotes in missa dominicorum diaerum et in solemnitatibus martyrum canere neclegunt; proinde hoc sanctum concilium² institutum^{2 bis} ut per omnes aecclesias Hispaniae vel Galliae in omnium missarum solempnitate hymnus in publico [pulpito]³ decantetur communionem amissuri qui et tanti quam [et antiquam]⁴ huius hymni consuetudinem nostraque⁵ difinitionem exceserint.

XV¹

In finem² psalmodum non sicut a quibusdam Gloria Patri sed Gloria et honor Patri dicatur, David propheta docente: Afferte Domino gloriam et honorum[-rem]³ et Iohannes aevangelista in Apocalipsin⁴: Audivit vocem caelestis exercitus dicentium: honor et gloria Deo nostro sedenti in throno, hac⁵ per hoc haec duo sic oportent in terris dici sicut in caelis resonant. Universis igitur aecclesiasticis⁶ hanc observantiam damus quam quisque preterierit, communionis iacturam habebis[-bit]⁷.

-
- 17. commendatione B.
 - 18. ecclesia LPMB.
 - 20. hominibus, pro regibus et pro omnibus] *om.* N.
 - 21. hymnes LMB.
 - 22. alterius P.

- 3. pulpito LPMB.
- 4. et antiquam LPMB.
- 5. nostramque MB.

XV

- XIII
- 1. XIII] De hymno trium puerorum *add.* P.
- 2. proinde in hoc sancto concilio MB.
- 2bis. est *add.* MB.

- 1. XV] De his qui in fine psalmodum "Gloria Patri" decantant *add.* P.
- 2. fine LP.
- 3. honorem LPMB.
- 4. apocalipsi MB.
- 5. ac LPMB.
- 6. ecclesiis LPMB.
- 7. habebit LPMB.

XVI¹

Sunt quidam qui in fine responsoriorum Gloria non dicant propter quod interdum inconvenienter sonat, sed hec [haec]² est discretio, ut in letis sequatur [Gloria]³ in tristioribus reppetatur principium.

XVII¹

Apocalipsin librum multorum conciliorum auctoritas et sinodica sanctorum presolum romanorum decreta iohannes² aevangeliste esse prescribant³, et inter divinos libros recipiendos constituerunt; et quia plurimi sunt qui eius auctoritatem non recipiunt adque in aecclesiam Dei predicare contempnunt si quis eundem inceptus [eum deinceps]⁴ aut non recipit aut a Pascha usque [ad]⁵ Pentecosten⁶ missarum tempore in aecclesia non predicaverit excommunicationis sententiam habebis[-bit]⁷.

XVIII¹

Nonnulli sacerdotes post dictam orationem dominicam statim communicant et postea benedictionem in populo dant quod deinceps interdiximus²; sed post orationem dominicam et coniunctionem panis et calicis benedictio in populus [-lum]³ sequatur et tunc demum corporis et sanguinis domini sacramentum sumatur, eo videlicet ordine ut sacerdos et levita ante altare communicent in coro et clericus⁴ extra⁵ eorum populus.

XVIII¹

Perniciosa consuetudo nequaquam est² omnem³ aecclesie ordinem perturbavit dum alii per ambitum sacerdoti⁴ appetunt alii oblatis muneribus pontificatum adsumunt. Nonnulli aetiam sceleribus implicati vel secula-

XVI

1. VXI] De fine responsoriorum
add. P.
2. haec LPMB.
3. Gloria] *om. N.*

XVII

1. XVII] De libro Apocalypsis
add. P.
2. Iohannis MB; *corr. Iohannis P;*
per abbrev. L.
3. praescribunt MB.
4. eum deinceps LPMB.
5. ad] *om. N.*
6. Pentecostes L.
7. habebit LPMB.

XVIII

1. XVIII] De sacerdotibus qui post dominicam orationem communicant *add. P.*
2. iter dicimus LP.
3. populum LPMB.
4. et clericus] et clerus MB; clericus LP.
5. extra] ex B.

XVIII¹

1. XVIII] Quales vacandi ad sacerdotium et quales abiciendi
add. P.
2. consuetudo nequaquam est] consuetudine quaquam est LPMB.
3. omne L.
4. sacerdoti NP; sacerdotum L; sacerdotium MB.

ris⁵ militiae⁶ dediti indigni ad⁷ honorem sumi a⁸ sacri ordinis perverunt. De quorum scilicet casu(m)⁹ adque remotione oportuerat¹⁰ quidem statuendum¹¹ sed ne perturbatio quam plurima aecclesiae oriretur, preteritis obmissis [omissis]¹² deinceps qui promobeantur¹³ ad sacerdotium ex reculis canonum necessario credimus inserendum, id est, qui in alico crimine detecti sunt, qui infamiae nota adpersi(s)¹⁴ sunt, qui scelera aliqua per publicam penitentiam admisisse confessi sunt, qui in heresim lapsi sunt, qui in heresi¹⁵ baptizati aut rebaptizati esse noscuntur, qui semetipsos absciderunt aut naturali defectum¹⁶ membrorum aut decisione aliquid minus habere noscuntur, qui secunde uxoris coniunctionem sortiti sunt, qui viduam vel marito relictam duxerunt aut corruptarum mariti fuerunt, qui concupinas ad fornicationes habuerunt, qui servili conditione obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neofiti vel laici sunt, qui secularis¹⁷ militiae¹⁸ dediti sunt, qui curie nexibus oblicati sunt, qui inscii littera(ra)rum¹⁸ ^{b¹⁸} sunt, qui nondum ad tregenta annos pervenerunt qui per grados aecclesiasticos non accesserunt, qui ambitu¹⁹ [honorem²⁰ querunt, qui muneribus] honorem obtinere moliuntur, qui a decessoribus in sacerdotio eleguntur; sed nec ille deinceps sacerdos erit quem nec clerus nec populos[-lus]²¹ propriae civitatis elegit vel auctoritas metropolitani vel conprovincialium sacerdotum ascensio [-sensus]²² exquisivit. Quicumque igitur deinceps ad ordinandum²³ sacerdotii postulator[-tur]²⁴ et in his que [pre]dicta²⁵ sunt in nullo honorum [horum]²⁶ deprehensus fuerit adque examinatus probabilis vita adque doctrina extiterit, tunc secundum²⁷ sinodalia vel decretalia constituta cum omnium clericorum vel cum voluntate ab universis conprovincialibus presbiteris²⁸ episcopis²⁹ aut certe a tribus sacerdotii³⁰ diae dominica consegrabitur, conbibenti³¹ ceteris qui absentes fuerint litteris suis et magis auctoritate vel presentia eius qui est in metropoli constitutus (archiepiscopus)³². Episcopus autem conprovincialis ibi consegrandus est ubi metropolitanus elegerit; metropolitanus autem non nisi in civitatis³² ^{b¹⁸} metropoli conprovincialibus ibidem conve-

5. secularibus L; saeculi M.	19. honorem-muneribus] <i>om.</i> N.
6. militia M.	20. honoris L.
7. ab LP.	21. p. pulus LPMB.
8. ac M.	22. assensio LPMB.
9. casu LPMB.	23. ordinationem MB.
10. oportuerat B.	24. postulatur LPMB.
11. studendum MB.	25. predicta LPMB.
12. omissis LPMB.	26. horum LPMB.
13. promobeantur] <i>prohibeantur</i> LMB; probantur P.	27. secundus L.
14. aspersi LPMB.	28. presbiteris] presbiter LP; <i>om.</i> MB.
15. heresim LP.	29. episcopus LP.
16. defectu MB.	30. sacerdotio LP; sacerdotibus MB.
17. saeculari PMB.	31. conhibentibus MB.
18. militia M.	32 ^{b¹⁸} . civitate MB.
18 ^{b¹⁸} . litterarum LPMB.	32. archiepiscopus <i>add.</i> N.

nientibus. Si quis autem deinceps contra predicta vetita³³ canonum ad gradum sacerdotii indignis³⁴ adspirare contenderint³⁵ cum ordinatoribus suis adebti honores [honoris]³⁶ periculo subiacebit.

XX¹

In veteri lege ab anno viginti et quinque levitate [vigesimo et quinto levitae]² tabernaculo servire mandatur cuius auctoritate³ in canonibus et sancti patris⁴ secuti sunt. Nos et divine legis⁵ conciliorum preceptis⁶ inmemores infantes et pueros levitas facimus ante legitimam aetatem, ante experientiam vitae. Ideoque ne ulterius fiat a nobis et divine in leges [legis]⁷ canonicis ammonemus sententiis sed ad⁸ viginti quinque⁹ annos¹⁰ aetatis levitae consegrantur et ad¹¹ tregenta presbiteros¹² ordinentur, ita ut secundum apostolicum preceptum probentur primum et sic ministri¹³ nullum crimen habentes.

XXI¹

Quicumque in sacerdotio dispositi sunt inreprehensibilis[-les]² esse debent, Paulo adtestante: «Oportet episcopum inreprehensibilis³ esse», inoffensos igitur, et immaculatus[-tos]⁴ decet Dei existere(t) sacerdotis [-tes]⁵ nec ullo eos fornicationis contagio pullui sed caste viventes mundi semedipsos exhibeant sacramentis. Abstineamus ergo nos ab omni opere malo et ab omni inquinamento carnis liberi maneamus et [ut]⁶ mundi corpore purgati mente possimus ad sacrificium Christi digni accedere et Deum pro dilectis [delictis]⁷ omnium supplicare.

XXII¹

Quamvis conscientiam puram apud Deum nos habere oporteat tamen et apud hominis[-nes]² famam optimam custodire convenit ut iuxta pre-

33. verita MB.
34. indignus MB.
35. contenderit LP.
36. honoris LPMB.

XX

1. XX] Ut diacones a XXV annorum consecrentur, presbiteros a XXX *add.* P.
2. vigesimo et quinto levitae LPMB.
3. auctoritatem MB.
4. patres LMB.
5. legis [et] MB.
6. praecepti M.
7. in leges] legis LPMB.
8. ad] et P; a MB.
9. XXX B.
10. annis M; annus B.

11. a LMB.
12. presbiteri MB.
13. ministrent MB.

XXI

1. XXI] Ut sacerdotes inreprehensibiles fiant *add.* P.
2. inreprehensibiles LPMB.
3. inreprehensibilem PMB.
4. immaculatos LPMB.
5. existere sacerdotes LPMB.
6. ut LPMB.
7. delictis LPMB.

XXII

1. XXII] Ut coram Deo conscientiam bonam et apud homines famam^o optimam *add.* P.
2. homines LPMB.

ceptum apostolicum³ non tantum coram Deo sed aetiam coram⁴ hominibus vite sanctae testimonium habeamus. Quidam enim hucusque sacerdotum non modicum scandalum creaverunt dum in conversione [conversatione]⁵ vite⁶ non bone fame existunt; ut igitur excludatur deinceps omnes [omnis]⁷ nefanda suspitio aut casus⁸ et ne detur ultra saecularibus obtractandi⁹ locus, oportet episcopum testimonium conversationis et vite in conclavi suo habere ut Deo placeat per conversatione[m]¹⁰ bonam et aecclesiae per optimam famam.

XXIII¹

Non aliter placuit ut quemadmodum antistitis¹ b¹a ita presbiteris² adque levitas quos forte infirmitas aut aetatis gravitas in conclavi episcopi³ manere non sinit ut et item⁴ in cellulis suis testes vite habeant⁵ vitamque suam sicut nomine ita et meritis teneant.

XXIII

Prona est omnis aetas ab adultiscentia in malum nihil enim incertius quam vita adultiscentium; ab [ob]¹ hoc (hoc)² constituendum oportuit³, ut si qui in clero puber⁴ aut adultiscentes existunt omnes in uno conclavi⁵ atrii commurentur ut (in)⁶ lubricae aetatis annos non in luxuria sed in disciplinis aecclesiasticis agant, deputati probatissimo seniori quem et magistrum doctrine et testem vite habeant. Quod si aliquis ex his pupilli existunt sacerdotali tutela foveantur ut et vita eorum a criminibus intacta sit et res ab iniuria reproborum. Quia autem his preceptis resultaverint monasteriis deputentur ut vacantes animi et supervi severiori recula distringantur.

XXV¹

Ignorantia, mater cunctorum errorum, maxime in sacerdotibus Dei vitanda est qui docendi officium in populis susceperunt. Sacerdotes² enim

3. apostolicum preceptum L.
4. coram [omnibus] L.
5. conversatione LPMB.
6. vite] *om.* MB.
7. omnis LPMB.
8. casus MB.
9. obtrectandi LPMB.
10. conversationem LPMB.

XXIII

1. XXIII] Ut episcopi, presbiteri et diaconi in cellulis suis testes vite sue habeant *add.* P.
- 1^{b¹a}. antistites MB.
2. presbiteros MB.

3. episcopi] *om.* MB.
4. et item] eidem LB; et idem PM.
5. vite habeant] *om.* MB.

XXIII

1. ob LPMB.
2. hoc] hoc *add.* N.
3. oportuit] *om.* LPMB.
4. puberes MB.
5. clavi B.
6. ut in] uti MB; ut LP.

XXV

1. XXV] Quod ignorantia mater cunctorum sit errorum *add.* P.
2. sacerdos MB.

legere sancta scriptura ammonet ³, Paulo apostulo dicente ad Timotheum: «Intende lectioni, exortationi, doctrinae, semper mane (t) ⁴ in his. Sciant igitur sacerdotes scripturas et canones ut omnes aput [omne opus] ⁵ eorum in predicatione et doctrina consistat adque aedificent cunctos tam fidei scientia ⁶ quam operum disciplinam ⁷

XXVI ¹

Quando presbiteri ² in parrociis ordinantur libellum officialem a sacerdote(s) ³ suo accipiant, ut ad aecclesias sibi deputatas instructi suscendant ⁴, ne per ignorantiam aetiam in ipsi diuinis sacramentis offendant, ita ut quando ad letanias vel ad concilium venerint, rationem episcopo suo reddant qualiter susceptum offitium caelebrant vel babtizant.

XXVII ¹

Quando presbiteri ² aut diacones per parrocias constituuntur oportit eos professionem episcopo suo facere ut casti et puri vivant sub Dei timore ut dum eos talis professio alligat vite sanctae disciplina ³ retineant ⁴.

XXVIII ¹

Episcopus presbiter aut diaconus si a ² gradu suo iniuste deiectus in secunda sinodo innocens repperiatur non potest esse quod fuerat nisi grados annis suos [amissos] ³ recipiat, ut si episcopus fuit recipiant quorum altario de manu episcoporum orarium, anolum et bacolum; si presbiter, orarium et planetam ⁴; diaconus, orarium et albam; si subdiaconus patenam et calicem; sic et reliqui gradus ea in reparationem sui recipiant que cum ordinarentur percepera [nt] ⁵.

-
3. sanctas scripturas admonetur MB.
4. mane LPMB.
5. omne LPMB.
6. scientiam MB.
7. disciplina B.

2. presbiteros LP.
3. disciplinam MB.
4. retineat LP.

XXVI

1. XXVI] De presbiteris qui in parrociis ordinantur *add.* P.
2. presbiteros LP.
3. sacerdote LPMB.
4. succedant LP; accedant MB.

XXVII

1. XXVII] De professione presbiterii et diaconii *add.* P.

XXVIII

1. XXVIII] Si episcopus, presbiter et diaconus a gradu suo iniuste deiecti sunt *add.* P.
2. a] de MB.
3. amissos LPMB.
4. planetam] si *add.* MB.
5. perceperant LPMB.

XXVIII¹

Si episcopus quis aut presbiter sive diaconus vel quilibet² ex ordine clericorum magos aut aruspices aut ariolo[s]³ aut certe augures vel sortilicos⁴ vel eos qui profitentur artem aliquam aut aliquos eorum similia exercentes consulere fueri(n)t⁵ deprehensus ab honore dignitatis suae depositus monasterii poenam excipiat ubique [ibi-]⁶ perpetua penitentiam⁷ deditus scelus amissum sacrilegii luat⁸.

XXX¹

Confinitimi [h] ostium² sacerdotes preter eos qui³ regia potestate licentiam acciperunt aut⁴ quodlibet mandatum ad gentem extraneam occulte accipere vel dirigere non presumant. Qui autem deprehenditur adque convincitur denuntiatus principis⁵ aput consilium [concilium]⁶ condigna animadversione multabitur.

XXXI¹

Sepe principes contra quoslibet magestatis² obnoxios sacerdotibus negotia sua committunt et quia sacerdotes a(d)³ Christo ad ministerium salutis aelecti sunt (t)ibi⁴ consentiant⁵ regibus fieri iudices ubi iureiurando supplitii⁶ indulgentia promittitur non ubi discriminis sententia preparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis exteterit sit reus effusi sanguinis aput Christum et aput aecclesiam perdat proprium gradum.

XXXII¹

Episcopus in protegentis populis hac defendendis inpositam a Deo sibi curam non ambigat. Ideoque dum conspitiunt iudicis hac potentis pau

XXVIII

1. XXVIII] De sacerdotibus qui magos, ariolos aut divinos consulunt *add.* P.
2. quilibet L.
3. ariolos LPMB.
4. sortilegos LPM; sortilogos B.
5. fuerit LPMB.
6. ibique LPMB.
7. penitentia LPMB.
8. luant LP; lavet MB.

3. qui] qui a M.
4. aut] *om.* MB.
5. denuntiatos principes LPMB.
6. concilium LPMB.

XXXI

1. XXXI] De principibus qui sacerdotibus negotia sua committunt *add.* P.
2. magistratus MB; magistratis LP.
3. a LPMB.
4. ibi LPMB.
5. consentiant PMB.
6. supplitii LPMB.

XXX

1. XXX] Ut sacerdotes mandatum ad gentem extraneam non mittant *add.* P.
2. hostium PMB.

XXXII

1. XXXII] Episcopi impositam a Deo sibi curam non ambigant *add.* P.

peris [iudices ac potentes pauperum] ² oppressores existere prius eos sacerdotali admonitione redarguant et si contempserint emendari ³ eorum insolentiam regiis auribus intiment ut quos sacerdotalis admonitio non flectet ⁴ ad iustitiam regalis potestas ab impietate querceat. Si quis ⁵ autem episcoporum id neclexerit concilio ⁶ reus erit.

XXXIII ¹

Avaritia radix cunctorum malorum cuius sitis aetiam sacerdotum mentes ² obtinet. Multi enim fidelium in amore Christi et martyrum in parrochiis ³ episcoporum basilicas construunt oblatione[s] ⁴ reinscribunt ⁵ sacerdotes haec auferunt adque in usus suos convertunt. Inde est quod doctores sacrorum defitiunt dum stipendia sua perdunt; inde labentium basilicarum non reparantur quia havaritia sacerdotali omnia auferuntur. Pro qua re constitutum est a presenti concilio episcoporum ita dioceses suas ⁶ regere ut nihil ex harum iure presumant auferre sed iuxta priorum auctoritatem conciliorum tam de oblationibus quam de tributis hac frugibus tertiam ⁷ sequantur. Quod si amplius quipiam ab eis presumptum exteterit per concilium restaurentur ⁸ appellatibus aut ipsis conditoribus aut certe propinquis eorum si iam illi a seculo decesserunt. Noverint ⁹ autem conditoris ⁹ ^{bi} basilicarum in rebus quam ¹⁰ eisdem aecclésiis conferunt nullam potestatem habere sed iuxta canonum instituta sicut aecclésiā ita et (sacer)dotem ¹¹ eius ad ordinationem episcopi pertinere.

XXXIII ¹

Quicumque episcopus alterius episcopi diocesem per XXX annos sine aliqua interpellatione possiderit quia secundum ius legis eius iam ² videtur esse diocesis admittenda non est contra eum actio resposcendi ³ sed hoc intra unam provinciam extra vero nullu modo ne dum diocesis deffenditur provinciarum termini confundentur[-dantur] ⁴.

-
2. iudices ac potentes pauperum LPMB.
3. emendare PMB.
4. flectit MB.
5. qui MB.
6. consilio L; consilium P.

5. conscribunt LMB.
6. succs L.
7. tertiam [partem] MB.
8. restauretur MB.
9. noverunt B.
9 ^{bi}. conditores LPMB.
10. quam MB.
11. dotem LPMB.

XXXIII

1. XXXIII] Quod avaritia mentes sacerdotum obtineat *add.* P.
2. mentes sacerdotum L.
3. parrochiis LPMB.
4. oblationes LPMB.

XXXIII

1. XXXIII] Si episcopus alterius episcopi diocesim per XXX annos possiderit *add.* P.
2. eius iam] eiusdam MB.
3. resposcendi LPMB.
4. confundantur LPMB.

XXXV¹

Sicut diocesem alienam tricennalis possessio tollit ita territorii conventum non adimit ideoque basilice que nove condite fuerint² ad eum procul dubio episcopum pertinebunt cuius conventus esse constiterit.

XXXVI¹

Episcopum per cunctas dioceses parrochiasque suas per singulos annos iret[ire]¹ ^{bi} oportet ut exquirat quid unaque [unaqueque]² basilica in reparationem sui indigeat quod [si] ipse³ aut langore detemptus aut aliis occupationibus implicatus id explere nequiverit presbiteros probabiles aut diacones⁴ mittat qui et redditus basilicarum et reparationis⁵ et ministrantium vitam inquirent.

XXXVII¹

Quicumque episcopus suffragio cuiuslibet² aliquid aecclesiasticae utilitatis³ providerunt⁴ et pro id⁵ quodquumque modicum in remuneratione promiserint⁶ promissi⁷ solutione[m]⁸ eos exolvere oportebit ita ut id ad consilium [concilium]⁹ conprovinciale deductum eorum conbentia confirmetur, quia sicut Paulus apostulus ait: dignus est operarius¹⁰ mercedem suam.

XXXVIII¹

Prebendum est a sacerdotibus vite solatium indigentibus et maxime his qui² prestituenda visissitudo [vici-]³ est. Quicumque ergo fidelium de facultatibus suis aecclesiae aliquid devotione propria contulerunt, si forte ipsi aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam ab aedem aecclesiae [eadem ecclesia]⁴ suffragium vite pro temporis usu percipiant. Si enim clericis

XXXV

1. XXXV] De diocesi aliena *add.* P.
2. fuerunt B.

XXXVI

1. XXXVI] Episcopum annis singulis dioceses suas circumire oportet *add.* P.
- 1^{bi}. ire LPMB.
2. unaqueque LPMB.
3. quod [si] LPMB.
4. diaconos P.
5. reparationes MB.

XXXVII

1. XXVII] Si episcopus suffragio cuiuslibet aliquid ecclesiastice utilitatis providerint *add.* P.

2. cuilibet L.
3. utilitati M.
4. providerint LP; providerit MB.
5. pro id] propterea MB.
6. promiserit B.
7. promissis B; promissi LPMN.
8. solutionem LPMB.
9. concilium LPMB.
10. dignus est operarius] *om.* LPMB.

XXXVIII

1. XXXVIII] Prebendum est a sacerdotibus vite solatium indigentibus *add.* P.
2. quibus PMB.
3. vicissitudo LPMB.
4. eadem ecclesia LPMB.

vel monachis seu peregrinis aut quamlibet necessitatem patientibus pro solo religionis intuitu in usu⁵ res aecclesiastice largiuntur quanto magis his consulendum est quibus retributione⁶ iusta⁷ debetur.

XXXVIII¹

Nonnulli diaconis [-nes]² in tantum³ aemulant superviam ut se esse [sese]⁴ presbiteris anteponant adque in primo coro ipsi priores stare presumant presbiteris in secundo coro constitutis; ergo ut sublimiores sibi presbiteros agnoscant tam hii quam hii utrorumque coro consistant.

XL¹

Oraria duo ne² episcopo³ quidem licere nec presbitero⁴ uti quanto magis diacono qui minister eorum est. Unum igitur orarium oportet de vitam [levitam]⁵ gèstare in sinistram humerum⁶ propter quod orat id est predicam [-cat]⁷ Dextram autem⁸ partem oportet habere liberam ut expeditus [expeditus]⁹ ad ministerium sacerdotale discurrat. Caveant igitur admodo^{9 b1*} levite geminum uti orarium sed unum tantum et purum¹⁰ nec ullis coloribus aut auro ornato¹¹.

XLI¹

Omnes clerici vel lectores sicut levite et sacerdotes detunso superius toto capite inferius solam circoli coronam reliquant non sicut hucusque in galliciae² partibus facere lectores videntur qui prolixis ut laici comis in solo capites³ apice modicum circulum tondunt. Ritus enim iste in Hispanias⁴ hucusque hereditorum fuit, unde oportuit⁵ ut pro amputando

-
5. usum MB.
6. retributio MB.
7. iusto LP.

XXXVIII

1. XXXVIII] De diaconibus qui se presbiteris anteponunt *add.* P.
2. diacones LPMB.
3. tantam MB.
4. se esse] sese LPMB.

4. presbiteros L.
5. levitam LPMB.
6. sinistro humero MB.
7. predicat LPMB.
8. dextram autem] dextra manu L.
9. expeditus LPMB.
9 b1*. amodo LPMB.
10. gemino uti orario sed uno tantum et puro MB.
11. ornatum LP.

XLI

- XL
1. XL] De orario *add.* P.
2. orariis duobus nec MB.
3. episcopus LP.

1. XLI] De tonsura *add.* P.
2. Galliae MB.
3. capite L; capitis MB.
4. Hispanias NP; Hispania LMB.
5. oportet MB.

aecclēsie scandalo hoc signum dedecoris auferatur. Una sit tonsura vel habitus sicut totius Hispaniae est usus. Qui autem hoc non custodierint⁶ fidei catholice reus erit.

XLII¹

Cum clericis extraneae femine nullatenus habitent nisi tantum mater et soror, filia vel amita in quibus personis nihil sceleris extimari fedus nature permittit. Id enim et constitutio anticorum patrum decrevit.

XLIII¹

Quidam clerici legitimum non habentes coniugium extranearum mulierum vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt. Ideoque² quequumque clericis taliter adiuncte sunt, ab episcopo auferantur et venundentur³ illis pro tempore religatus ad penitentiam quos sua libidine infecerint.

XLIII¹

Clerici qui sine consulto episcopi sui uxores duxerint, aut viduam vel repudiatam vel meretricem in² coniugio [coniugio]³ acceperint separari eos a proprio episcopo oportebit.

XLV¹

Clerici qui in quacumque seditione² arma volentes sumpserint aut sumpserunt³ reperti amisso ordinis sui gradu⁴ in monasterio penitentiae⁵ tradantur.

6. custodierit MB.

XLII

1. XLII] Ut cum clericis extraneae femine nullatenus habitent *add. P.*

XLIII

1. XLIII] De clericis quis ancillarum suarum consortia appetunt *add. P.*
 2. ideoque] ideo B.
 3. venundetur LP.

XLIII₁

1. XLIII₁] De clericis qui sine consulto episcopi sui uxores duxerint *add. P.*
 2. in] *om.* LP.
 3. coniugio LPMB.

XLV

1. XLV] De clericis qui in quacumque seditione arma sumpserint *add. P.*
 2. seditione] factione LPMB.
 3. aut sumpserint] NP; *om.* LMB.
 4. gradum B.
 5. penitentia LP.

XLVI¹

Si quis clericus in demoliendis² sepulchris fuerit deprehensus qui³ facinus hoc pro sacrilegio⁴ legibus publicis sanguine vindicatur⁵ oportet canonibus in tali⁶ scelere proditum a clericatus ordine submoveri et penitentiae triennium [-nio]⁷ deputari.

XLVII

Precipiente domino² nostro adque excellentissimo Sisenando³ rege id contulit sanctum concilium ut omnes ingenui clerici pro officio religionis ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes ut liberi Deo serviant nullaque prepediti necessitate ab ecclesiasticis officiis retrahantur.

XLVIII¹

Eos² equonomos greci vocant hoc est qui vice episcoporum res ecclesiastica[s]³ tractant sicut sancta synodus calcidonensis instituit (ut)⁴ omnes episcopos de proprio clero ad regendas ecclesias habere oportet qui autem deinceps contempserunt⁵ obnoxius eiusdem magni concilii erit.

XLVIII¹

Monachus² aut paterna devotio aut propria professio facit; quidquid horum fuerit adligatum tenebit; proinde eis ad mundum revertit² bis intercludimus aditum³ et omne⁴ ad seculum interdicimus regressum.

XLVI

1. XLVI] Si quis clericus in demoliendis sepulchris fuerit deprehensus *add.* P.
2. demoliendi L.
3. quia MB.
4. sacrilegi B.
5. vindicatur L.
6. talis B.
7. triennio LPMB.

2. domino B.
3. Sesennando P.

XLVIII

1. XLVIII De equonomis *add.* P.
2. Eos] Vos M; quos *add.* LPMB.
3. ecclesiasticas LPMB.
4. ut] *om.* LPMB.
5. contempserint MB; contempserit LP.

XLVIII¹

XLVII

1. XLVII] Ut ingenui clerici a publica indictione habeantur immunes *add.* P.

1. XLVIII] De monacho *add.* P.
2. monachos. MB
- 2^{ba}. reverti LPMB
3. aditum] *om.* B.
4. omne] omnem LPMB.

L¹

Clerici qui monachorum propositum adpetunt quia meliores² vitam sequi cupiunt liberos eis ab episcopo in³ monasteriis largire [-ri]⁴ oportet ingressus nec interdicit⁵ propositum eorum qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

LI¹

Nuntiatum est presenti concilio eo quod monachi episcopali imperio servili opere mancipientur et iura monasteriorum contra constitutione² canonum inlicita presumptione usurpentur, ita ut poene ex cenubio possessio fiat adque inlustris³ portio Christi ad ignominium servitutemque perveniat. Qua propter monimus [monemus]⁴ eos qui ecclesiis presunt ut ultra talia non presumant, sed hoc tantum sibi in monasteriis vindicent sacerdotes quod precipiunt canonis [-nes]⁵ id est; monachos ad conversationem⁶ sanctam praemonere, abbates aliaque officia instituere adque extra regulam facta(m)⁷ corrigere. Quod si aliquis [-quid]⁸ in monachis canonibus interdictum presumpserint aut usurpare quipiam de monasterio [-rii]⁹ rebus temptaverint non deerit ab illis sententia excommunicationis qui se deinceps subtulerint ab inlicitis.

LII¹

Nonnulli monachorum aegredientes a monasterio non solum ad seculum revertuntur sed aetiam et uxores accipiunt hii igitur revocati in eodem monasterio a quo² exierant poenitentiae depotentur ibique defleant³ crimina sua ande [unde]⁴ deceserunt.

L

1. L] De clericis qui monachorum proposito appetunt *add.* P.
2. quia meliores] et meliorem LPMB.
3. in-interdici] dici B.
4. largiri LM; *corr. ex* largire P.
5. interdici LPM.

3. inlustris L.
4. monemus LPMB.
5. canones LPMB.
6. conversationem P.
7. facta LPMB.
8. aliquid LPMB.
9. monasterii LPMB.

LII

LI

1. LI] De monachis qui episcopali imperio servili opere mancipientur *add.* P.
2. constitutionem PMB.

1. LII] De monachis qui egredientes a monasterio uxores accipiunt *add.* P.
2. a quo] atque B.
3. deflevint L.
4. unde LPMB.

LIII 1

Religiosi propriae religionis qui nec inter clericos nec inter monachos habentur sibi hii per² diversa loca vagi feruntur ab episcopis in quorum conventum³ manere noscuntur licentia eorum coerceatur in clero aut in monasteriis deputati preter⁴ hii⁵ qui ad episcopo suo [aut⁶ propter estatem] aut propter langore[m]⁷ fuerint absoluti.

LIIII 1

Hii qui in discrimine constituti penitentiam accipiunt nulla manifesta scaelera confitentes sed tantum peccatores se predicantes cuiusmodi [huius-]² si revaluerunt [-rint]³ possunt aetiam per morum probitate[m]⁴ ad grados aecclesiasticos pervenire. Qui vero ita penitentiam accipiunt ut aliquot mortale peccatum perpetrans sed [perpetrasse]⁵ publice fateantur ad clerum vel honores aecclesiasticos pervenire nullatenus poterint⁶ quia se confessione propria notaverunt.

LV 1

Quicumque ex secularibus accipientes poenitentiam totonderunt et rursus prevaricantes laici effecti sunt, comprehensi ab episcopo suo [ad]² penitentiam ex qua recesserant revocentur. Quod si aliqui(s)³ per potentiam in se vocabiles [inrevocabiles]⁴ sunt, nec admoniti revertuntur vere ut a potestate [apostate]⁵ quoram aecclesia(m)⁶ anathematis⁷ sententia condemnentur. Non aliter et hii qui et consia [detonsi a]⁸ parentibus⁹ fuerint aut sponte sua amissis a parentibus¹⁰ se ipsos religioni(s)¹¹ devoverunt et postea

LIII

1. LIII] De religiosis *add.* P.
2. sibi hii per] NL; sive hi per P; sive hi qui per MB.
3. conventu PMB.
4. preter-etatem] *om.* B.
5. hos M.
6. aut-etatem] *om.* N.
7. langorem LPMB.

LIIII

1. LIIII] De his qui in discrimine constituti penitentiam accipiunt *add.* P.
2. huiusmodi LPMB.
3. revaluerint LP; voluerint MP.
4. probitatem LPMB.

5. perpetrasse LPMB.
6. poterunt LPMB.

LV

1. LV] De secularibus qui accipientes poenitentiam totonderunt *add.* P.
2. ad] *om.* N.
3. aliqui LPMB.
4. potentiam inrevocabiles P; poenitentiam inrevocabiles LMB.
5. potestate] apostate LPMB.
6. aecclesiam LPMB.
7. anathemati MB.
8. et consia] detonsi a LPMB.
9. a parentibus] apparentibus L.
10. a parentibus] apparentibus L; parentibus PMB.
11. religioni LPMB.

habitum saeculare ¹¹ ^{bis} sumpserunt et idem a(d) sacerdote(m) ¹² comprehensi ad cultum religionis acta prius poenitentia revocetur ¹³ quod fieri unon [si reverti non] ¹⁴ possunt vere et a potestate [ut apostate] ¹⁵ anathematis [anathematis] ¹⁶ sententia poniantur. Que forma servabitur aetiam in viduis virginibusque sacris ac penitentibus feminis que sanctimoniale habitu ¹⁷ induerunt et postea aut veste ¹⁸ mutaverunt aut ad nuptias traserunt [transierunt] ¹⁹.

LVI

Duo sunt genera viduarum saecularis ² et sanctimoniales ³. Saeculare[s] ⁴ viduae sunt que adhuc disponentes nubere laicale habitu ⁵ non deposuerunt sanctimoniales sunt que(m) ⁶ iam mutato habitu saeculari ⁷ sub religioso culto in conspectu sacerdotis vel aeclesiae apparuerunt; haec si ad nubtia[s] ⁸ transierint iuxta apostolum non sine damnatione erunt quia ⁹ se primum Deo voventes postea castitatis propositum abiacerunt [abiecerunt] ¹⁰.

LVII ¹

De iudicis [iudeis] ² autem hoc precepit sinodus; nemini deinceps ad credendum vim inferre, cui enim vult Deus miseretur et quem vult indurat. Non enim talis [tales] ³ inviti salvandi sunt sed volentes ut integra sit forma iustitiae. Sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens periit sic vocante gratia Dei propriae mentes ⁴ conversione ⁵ homo quisque credendo salvatur. [ergo ⁶ non vi sed] ⁷ e libera ⁸ arbitrii facultate ut convertantur suadendi sunt non potius inpellendi. Qui autem iam pridem a ⁹ Christianitatem ¹⁰ venire coacti sicut factum est temporibus religiosissimi ¹¹ principis Sisebuti, quia ¹² iam constat

11 ^{bis}. saecularem PMB.

12. a sacerdote LPMB.

13. revocentur MB.

14. si reverti non LPMB.

15. ut apostate LPMB.

16. anathematis LP; anathemati MB.

17. sanctimoniale MB.

18. vestem MB.

19. transierunt LPMB.

LVI

1. LVI] De duobus genera viduarum *add.* P.

2. saeculares P.

3. sanctimoniales MB.

4. saeculares LPMB.

5. laicalem habitum MB.

6. que LPMB.

7. saeculari] in conspectu saeculari

add. LPMB.

8. nubtias LPMB.

9. qui B.

10. abiecerunt LPMB.

LVII

1. LVII] De iudeis *add.* P.

2. iudeis LPMB.

3. tales LPMB.

4. mentis MB.

5. conversatione L.

6. Ergo-sed] *om.* N.

7. vi sed] *vise* P.

8. liberi B.

9. ad LPM.

10. christianitate B.

11. religiosissimi] gloriosissimi L.

12. qui B.

eos sacramentis divinis adsociatos et baptisimi gratiam suscepisse et crismate unctos esse et corporis (Christi) ¹³ Domini et sanguinis extetisse participes, oportet ut fidem etiam quam vi(m) ¹⁴ vel necessitate susceperint ¹⁵ tenere cogantur nec [ne] ¹⁶ nomen Domini blasphemetur et fidem quam susceperunt vilis hac contemptibilis habeatur.

LVIII ¹

Tanta est quorundam cupiditas ut quidam eam adpetentes, iuxta quod ait apostolus, etiam a fide erraverunt; [-rint] ² multi quippe hucusque ex sacerdotibus adque laicis accipientes a iudeis munera perfidiam eorum patrocinio suo fovebant, qui non inmerito ex corpore antichristi esse noscuntur, quia contra Christum faciunt Quicumque igitur deinceps episcopus sive clericus secularis illis contra fidem Christianam suffragium vel munere vel favore prestiterit vere ut profanus et sacrilecus anathema effectus, ab ecclesia catholica et regno Dei efficiatur extraneus quia dignum est ut a corpore Christi separetur qui inimicus [-cis] ³ Christi patronus ⁴ efficitur.

LVIII ¹

Plerique qui ex iudeis dudum ad Christianam fidem promoti sunt nunc blasphemantes in Christo ² non solum iudaicus [-cos] ³ ritus perpetrasse noscuntur sed etiam et abhominandas circumcisiones exercere presumpserunt; de quibus consultu piissimi hac ⁴ religiosissimi domni ⁵ nostri Sesenandi regis hoc sanctum decrevit concilium, ut huiusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti ad cultum Christiani dogmatis revertentur, ut quos voluntas propria non emendat, animadversio sacerdotalis coerceat. [Eos] ut ⁶ autem quos circumciderunt, si filii eorum sunt, a parentum consortio separentur, si servi, pro iniuria corporis sui libertati ⁷ tradantur.

13. Christi] *om.* LPMB.

14. vi LPMB.

15. susceperunt PB.

16. ne LPMB.

LVIII

1. LVIII] De cupiditate sacerdotum *add.* P.

2. erraverint LPMB.

3. inimicis LPMB.

4. patronos LP.

LVIII

1. LVIII] De iudeis qui ad christianam fidem promoti sunt *add.* P.

2. Christum MB.

3. iudaicos LPMB.

4. hac religiosissimi] *om.* P.

5. domini MB.

6. eos LPMB.

7. libertate LPMB.

LX¹

Iudeorum filios vel filias ne(c)² parentum ultra involvantur erroribus ab eorum consortio separari decernimus depotatos aut monasteriis aut Christianis viris hac mulieribus Deum timentibus ut sub eorum [conversatione]³ cultum fidei discant adque in melius instituti tam in moribus quam in fide proficiant.

LXI¹

Iudei baptizati si postea prevaricantes² in Christo³ qualibet poena dammati extiterint a rebus eorum fideles filios excludi non oportebit quia ut scriptum est: «filius non portabit iniquitatem patris».

LXII¹

Sepe malorum consortia etiam bonas [bonos]² conrumpunt quanto magis eos qui ad vitia³ proni sunt. Nulla igitur ultra communio sit ebris [hebreis]⁴ ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participio subvertantur quicumque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitaverint et hii Christianis donentur et illi publicis cedibus deputentur.

LXIII¹

Judei qui Christianas mulieres in coniugio habent admoneantur ab episcopo civitatis ipsius et² si cum eis permanere cupiunt Christiani effitiantur. Quod si admoniti³ noluerint⁴ separentur, qua [quia]⁵ non potest infidelis in eius permanere coniunctione [coniunctione]⁶ que iam in Christianam translata est fidem. Fili autem qui ex talibus nati existunt fidem adque conditione[m]⁷ matris sequantur. Similiter et id [hii]⁸ qui

LX

1. LX] De iudeorum filiis vel filiabus *add.* P.
2. ne LPMB.
3. conversatione] *om.* N.

2. bonos LPMB.
3. ad vitia] a divitia B.
4. hebreis LPMB.

LXI

1. LXI] De iudeis baptizatis si postea prevaricaverint *add.* P.
2. prevarican B.
3. Christum MB.

1. LXIII] De iudeis qui christianas mulieres in coniugio habent *add.* P.
2. ut MB.
3. admonitio LP.
4. nulerint MB.
5. quia LPMB.
6. coniunctione LPMB.
7. conditionem LPMB.
8. hii LPMB.

LXII

1. LXII] Quod malorum consortia bonos corrumpunt *add.* P.

procreati sunt de infidelibus mulieribus et fidelibus viris Christianam sequantur religionem non iudicam⁹ suprestitionem [superstitionem]¹⁰.

LXIII¹

Non potest erga homines esse fidelis qui Deo exteterit infidelis. Iudei ergo qui dudum Christiani effecti sunt et nunc in Christi fidem prevaricati sunt ad testimonium dicendum admitti non debent quamvis esse [sese]² Christianos adnuntient, quia sicut in fide [Christi suspecti sunt, ita et in testimonio humano dubii habentur Infirmari ergo oportet eorum testimonio³ qui in fide falsi docentur nec eis esse credendum qui veritatis a se fidem habiciunt.

LXV¹

Precipiente domno adque excellentissimo Sesenando rege in [id] constituit sanctum concilium ut iudei(s)³ aut his⁴ qui ex iudeis sunt officia publica nullatenus adpetant quia sub hac occasione Christianis iniuriam faciunt ideoque iudices provinciarum cum sacerdotibus subreptiones fraudulentem elicitas suspendant et officia publica eos agere non permittant. Si quis autem iudicium hoc permiserit velut [in]⁵ sacrilicum⁶ excommunicatio proferatur et his qui surrexerit [subrepserit]⁷ publicis caedibus deputetur.

LXVI¹

Ex decreti gloriosissimi principis hoc sanctum elegit concilium ut iudeis non liceat Christianos servos habere nec Christiana mancipia aemere nec cuiusquam consequi largitatem. Neffas est enim ut membra Christi serviant antichristi ministris². Quod si deinceps servos christianos vel ancillas habere presumpserint, sublatis ab eorum dominatu³ libertatem a principe consequantur.

LXVII¹

Et si qui nulla ex re huius [rebus]² suis pauperibus christi distribuunt aeterni iudicis voces in futurum condempnabuntur quanto magis hii qui

9. iudaicam LPMB.
10. suprestitionem NP; superstitionem LMB.

3. iudei LPMB.
4. hi MB.
5. in] om. N.
6. sacrilegum PM; sacrilegium LB.
7. subrepserit LPMB.

LXIII

1. LXIII] Ut iudei ad testimonium dicendum non admittantur *add.* P.
2. esse N; se esse MB; sese LP.
3. testimonium MB

LXV

1. LXV] Ut iudei officia publica non appetant *add.* P.
2. id. LPMB.

LXVI

1. LXVI] Ut iudeis non liceat christianos servos habere *add.* P.
2. ministri L.
3. dominatui L.

LXVII

1. LXVII] De his qui nihil ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt *add.* P.
2. rebus LPMB.

auferunt pauperibus quod non dederunt. Quapropter episcopi qui nihil ex proprio suo ecclesie Christi compensaverunt hanc divinam [sententiam] ³ metuant et liberos ex familiis ecclesie ad condemnationem suam ⁴ facere non presumant. Impium est enim ut qui res suas ecclesie Christi non contulit damnum inferat et iis [ius] ⁵ ecclesie alienare intendat. Tales igitur liberos successor episcopus absque aliqua oppositione ad eius [ius] ⁶ ecclesie revocavit [-bit] quia eos non equitas sed improbitas absolvit.

LXVIII ¹

Episcopus qui mancipium iuris ecclesie non retempto ecclesiastico patrocínio manomitti desiderat duo ² meriti eiusdem peculii coram concilio ³ ecclesie cui preminet per commutationem suscribentibus sacerdotibus offerat, ut rata et iusta inveniatur definitio commutantis. Tunc enim liberam manumissionem sine patrocínio ecclesie concedere poterit, quia eum quem libertati tradere disponit iam iuri proprio adquesivit huiusmodi autem libertus ⁴ adversus ecclesiam cuius iuris extetit accusandi vel testificandi denegetur licencia. Quod si presumpserit placet ut stante commutatione in servitute ⁵ proprie ecclesie revocetur quam nocere conatur.

LXVIII ¹

Consensus totius concilii definivit ² ut sacerdotes qui aut res suas ecclesie relinunt, aut nihil habentes aliqua tamen prediati ut [aut] ³ familiis [familias ecclesiis] ⁴ suis conquirunt licebit ⁵ illis aliquos de familiis eiusdem ecclesie manumittere iuxta rei conlate modum quem antiqui canones decreverint, ita ut cum peculio et posteritate sua ⁶ ingenui sub patrocínio ⁷ ecclesie maneant utilitatis ⁸ iniunctas sibi iuxta quod poterint prosequentes.

LXX ¹

Liberti ecclesie quia numquam moritur eorum patrona a patrocínio ² eiusdem numquam discedant nec posteritas quidem ³ eorum sicut priores

3. sententiam] *om.* N.
4. suam] *om.* LPMB.
5. ius LPMB.
6. ius LPMB.
7. revocabit LPMB.

LXVIII

1. LXVIII] De episcopo qui mancipium ecclesie manumitti desiderat *add.* P.
2. dum LPMB.
3. concilii LPMB.
4. libertu LP; liberti MB.
5. servitatem PMB.

LXVIII

1. LXVIII] De sacerdotibus qui res suas ecclesie relinquunt *add.* P.
2. definit M.
3. aut LPMB.
4. familiis] familias ecclesiis LPMB.
5. liceat MB.
6. suam MB.
7. patrono L.
8. utilitates MB.

LXX

1. LXX] De libertis ecclesie *add.* P.
2. patronicio L.
3. quidam LP.

canones decreverunt; hac ne⁴ forte libertas eorum in futura prole non pateat ipsaque posteritas naturali⁵ ingenuitate obtinen[s]⁶ sese ab ecclesie patrocinio subtrahat, necesse est ut tam idem liberti quam ab eis progeniti professionem episcopo suo faciant per qua⁷ se ex familia ecclesie liberos effectus⁸ esse feteantur eiusque patrocinium non relinquunt sex [sed]⁹ iuxta virtutem suam obsequium ei vel obedientia[m]¹⁰ praebeant.

LXXI¹

Liberti ecclesie qui a patrocinio eius discedentes quibuslibet personis adhaerent si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita sit quia per² inoboedientie contemptu ingrati actione tenentur.

LXXII¹

Liberti qui a quibuscumque manumissi sunt adque ecclesie patrocinio commendati existunt sicut recule anticomum patrum constituerunt sacerdotali defensione ha cuilibit insolentia protegantur sive in statu libertatis eorum seu in peculio quod habere noscuntur.

LXXIII¹

Quicumque libertatem ad hominis [a dominis]² suis ita percipiunt ut nullum sive in eis obsequium patronus retemptet, isti si sine crimine sunt ad clericatus ordinem libere suscipiuntur, quia directa³ manumissione⁴ absoluti noscuntur. Qui vero retemptu obsequio manumissi sunt pro eo quod adhuc a patrono servitute tenentur obnoxii nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promovendi ne quando voluerint eorum domini fiant ex clericis servi.

-
4. hac ne] he nec LP; haec ne MB.
 5. saturabili LPMB.
 6. obnitens LPMB.
 7. quam PMB.
 8. effectos MB.
 9. sed LPMB.
 10. obedientiam LPMB.

LXXII

1. LXXII] De libertis qui a quibuscumque manumissi sunt *add.* P.

LXXIII

1. LXXI] De libertis qui a patrocinio ecclesie discesserint *add.* P.
2. pro LPMB.
1. LXXIII] Quicumque libertatem a dominis suis percipiant *add.* P.
2. a d minis LPMB.
3. directe LMB.
4. manumissionis L.

LXXIII¹

De familiis ecclesie constituere presbiteris et diaconis² per parrochias liceat quos tamen vite rectitudo et probitas morum commendat, ea tamen ratione ut antea³ manumissi libertatem status percipiant et dinuo ad ecclesiasticos honore succendant [honores succedant]⁴. In religiosum est enim oblicatos⁵ existere servituti qui sacri ordinis suscipiunt dignitatem. Quid quid autem talibus aut per libertatem concessum aut successione exteterit debitum aut quolibet quoquo modo colatum non licebit eis quippiam inde [in]⁶ extraneas personas transmittere sed omnia ad ius ecclesie a qua⁷ manumissi sunt post eorum obitum pertinere His quoque sicut ceteris ecclesie libertis accusandi vel testificandi adversus ecclesiam aditur intercluditus⁸ quod si adspiraverint non solum libertatis beneficium⁹ careant sed etiam honoris gradum¹⁰ que[m]¹¹ non dignitate nature sed temporis necessitate promeruerunt.

LXXV¹

Post instituta quedam ecclesiastici ordinis vel decreta que ad eorundam pertinent disciplinam post rem anno bis [postrema nobis]² cunctis sacerdotibus sententia est pro robore nostrorum regum et stabilitate gentis gotorum pontificale ultimum sibi Deo iudice ferre decretum. Multarum³ quippe gentium, ut fama est, tanta extat perfidia animorum ut fidem sacramento promissam regibus suis servare contempnant et ore simulent iuramenti professione[m]⁵ dum retineant mente perfidei [perfidiae]⁶ impietatem. Iurant enim regibus suis et fidem quam pollicentur prevaricant, nec metuunt volumen illud iudicii Dei per quo [quod]⁷ inducitur maledictio multa⁸ poenarum comminatio⁹ super eos qui iurant in nomine Dei mendaciter. Que igitur spes talibus populis contra hostes laborantibus erit que fides ultra cum aliis gentibus in pace credenda: quod fedus non violando; que in hostibus iurata sponsio permanebit quando nec ipsis propriis regibus iuratam fidem conservant. Quis enim adeo furiosus est qui caput suum manu(m)¹⁰ propria desecit [desecet]¹¹.

LXXIII

1. LXXIII] De familiis ecclesie constituere presbiteros et diaconos per parrochias *add.* P.
2. presbiteros et diaconos LPMB.
3. ante L.
4. honores succedant LPMB.
5. obligatus LP.
6. in] *om.* N.
7. ad quam MB.
8. aditur intercluditus NL; aditus intercluditur PMB.
9. beneficium B.
10. gradus B; gradu P.
11. quem LPMB.

LXXV

1. LXXV] Pro robore nostrorum regum et stabilitate gentis gotorum *add.* P.
2. postrema nobis LPMB.
3. multarum [et] L.
5. professionem LPMB.
6. perfidiae LPMB.
7. quod LPMB.
8. multa [est] B.
9. comminatio LB.
10. manu LPMB.
11. desecet LPMB.

Illi ut notum est inmemores salutis sue propria manu(s)¹² seipsos interimunt, in semetipsos¹³ suosque reges proprias convertendo vires¹⁴ et dum dominus dicat: Nolite tangere Christos meos; et Davit¹⁵: «Quis, inquit, extende[t]¹⁶ manum suam in Christum domini et innocens erit», illis nec vitare metus est periurium nec regibus suis inferre exitium. Hostibus quippe fides pacti datur nec violatur; quod si in bello fides valet quanto magis in suis servanda est. Sacrilegium quippe esse¹⁷ si violetur a gentibus regum suorum promissa fides quia non solum in eis fid [fit]¹⁸ pacti trasgressio sed et in Deum quidem in cuius nomine pollicetur ipsa promissio. Inde est quod multa regna terrarum celestis iracundia ita permutavit ut impietatem fidei et morum alterum¹⁹ ab altero solueretur unde et nos capere [cavere]²⁰ oportit casu²¹ huiusmodi gentium, ne similiter plaga feriamur precipiti²² et pena puniamur crudeli. Si enim Deus angelis in se prevaricantibus non pepercit qui per inoboedientiam celeste habitaculum perdiderunt, unde et per Esaiam²³ dicit: «inebriatus est gladius meus in celo», quanto magis nos²⁴ nostrae salutis interitum timere debemus ne per infidelitatem eodem servientis [se-]²⁵ Dei gladio pereamus. Quod si divinam iracundiam vitare volumus et severitatem eius ad clementiam revocare cupimus²⁶ una cum eis qui eadem coniuratione²⁷ nituntur ut pari²⁸ poena perditionis constringat²⁹ quos in pernicie prava societate copolat³⁰. Et ideo si placet omnibus qui adestis³² hec tentio reiterata sententia vestre vocis eam consensu firmate. Ab universo clero vel populo dictum est: Qui contra hoc [hanc]³³ vestram definitionem presumpserit, anathema maranata, hoc est perditio in adventu Domini, sit, et cum Iuda Scarioth partem habeat et ipsi [ipse]³⁴ et sodi eorum. Amen.

Quapropter nos ipsos³⁵ sacerdotes, omnem ecclesiam Christi hac populum admonemus ut hec tremenda et totiens iterata sententia nullum ex nobis presenti adque eterno condempnet³⁶ iudicio sed fidem promissam erga gloriosissimum domnum nostrum Sisenandum³⁷ regem custodien-

12. manu LPMB.

13. interimunt in semetipsos] *om.* B.

14. iures B.

15. Davit] David dicit M.

16. extendet LPMB.

17. est LPB.

18. fit LPMB.

19. alter L.

20. cavere LPMB.

21. casu NM; casum LPB.

22. precipite MB.

23. Isaiam P.

24. nos *om.* MB.

25. sevientis LPMB.

26. cupimus] cupiamus; etiam fautores tanti criminis *add.* L.

27. coniuratione] manere *add.* L.

28. par B.

29. constringantur L.

30. copolat] omnino censeri oportet *add.* L.

32. adestis] adstatis L.

33. hanc LMB; *corr.* ex hoc P.

34. ipse LPMB.

35. ipsi B.

36. condampnet L.

37. Sisenandum P.

tes hac sencira [sincera] ³⁸ illi devotione famulantes, non solum divine pietatis clementia ³⁹ in nobis provocemus sed etiam gratiam antefati principis percipere mereantur ⁴⁰. Te quoque presentem ⁴¹ regem futurosque etatum sequentium principes humilitate qua debemus deprecemur ut moderati et mites erga subiectos existentes cum iustitiae pietate populus ⁴² a Deo vobis creditus ⁴³ regatis bonamque vicissitudinem, qui ⁴⁴ vos constituit, largitori Christo respondeatis regnantes in humilitate cordis cum studio bone actionis, ne [nec] ⁴⁵ quisquam vestrum solus in causis capitum aut rerum sententiam ferat sed consensu ⁴⁶ publico cum rectoribus ex iudicio manifesto delinquentium culpa patescat servata ⁴⁷ vobis inoffensis mansuetudinem ⁴⁸, et [ut] ⁴⁹ non severitate magis in illis quam indulgentia ⁵⁰ polleatis ut dum omnia hec auctore Deo pio a vobis moderamine conservantur et reges in populis ut[et] ⁵¹ populi in regibus et in utrisque ⁵² letentur ⁵³. Sane de futuris regibus hanc sententiam promulgamus ⁵⁴ ut si quisque ex eis contra reverentiam legum superva dominatione et fastu regio in flagitus [flagitiis] ⁵⁵ et facinora ⁵⁶ sive cupiditate crudelissima ⁵⁷ potestatem in populis exercuerit anathematis ⁵⁸ sententia a Christo Domino condempnetur et habeat a Deo separationem adque iudicium propter quod presumpserit prava agere et in perniciem regnum convertere. De Suintilana est [suintilane] ⁵⁹ vero qui(s) ⁶⁰ scelera propria metuens se ipsum regnum ⁶¹ privabit ⁶² et potestati ⁶³ fascibus exuit id cum gentes ⁶⁴ consultu decrevimus: ut neque eundem vel uxorem eius preter ⁶⁵ mala que commiserunt, neque filios eorum unitati nostre umquam consociemus nec eos ad honores a quibus ob iniquitatem deieci sunt aliquando probeamus ⁶⁶ quisque ⁶⁷ etiam sicut fastigio regni habentur extranei ita et a possessione(m) ⁶⁸ rerum quas de miserorum sumptibus auferant maneat alieni preter in id quod pietate piissimi principis nostri(s) ⁶⁹ fuerint consecuti.

Non aliter et Geilanem memorati Suintilane ⁷⁰ et sanguine et scelere

-
38. sincera LPMB.	55. flagitiis LPMB.
39. clementiam B.	56. facinore B.
40. mereamur LMB; mereantur NP.	57. crudelissimam PB.
41. presente M.	58. anathemati B.
42. populos LPMB.	59. Suintilana est] ventilanem L; Suintilane PMB.
43. creditus LMB.	60. qui LPMB.
44. quos L.	61. regnum] regno PMB; regnum in regno L.
45. nec LPMB.	62. privavit LPMB.
46. consensum M.	63. potestatem B.
47. servatam L.	64. gentes] regis B.
48. mansuetudine PMB.	65. preter] propter PMB.
49. ut LPMB.	66. provehamus L.
50. indulgentiam B.	67. quique LB.
51. et LPMB.	68. possessione LPMB.
52. utrisque [Deus] B.	69. nostri LPMB.
53. letentur L.	70. Suintilani LPMB.
54. promulgamur LP.	

fratrem⁷¹ qui nec in germanitatis⁷² fidere stabilis⁷³ extetit nec fidem gloriosissimo domino nostro pollicitam conservavit; hunc igitur cum coniuge⁷⁴ sua sicut et antefatus⁷⁵ a societate gentis adque consortio nostro placuit separari nec in amissis facultatibus in quibus per⁷⁶ iniquitatem⁷⁷ creverant reduces⁷⁸ fieri preter [in]⁷⁹ id quod consecuti fuerant⁸⁰ pietate clementissimi principis nostri(s)⁸¹ cuius gratia et bonos donorum premiis ditat et malos a beneficientia⁸² sua⁸³ non separat.

Gloria autem et honor omnipotenti Deo nostro in cuius nomine congregati sumus; post hec pax, salus et diuturnitas piissimo et amatōri Christi domno nostro Sesenando⁸⁴ rege [regi]⁸⁵, cuius devotio nos ad hoc decretum salutiferum convocavit; conroboret Christi gloria regnum illius gentisque gothorum in fide catholica, annis et meritis protegat illum [usque]⁸⁶ ad ultimam senectutem summi Dei gratiam⁸⁷ et post presentis regni gloriam ad eternum regnum transeat et sine fine regnet qui intra seculum feliciter imperat, ipso prestante qui est rex regum et dominus dominorum cum Patre et⁸⁸ Spiritu Sancto in secula seculorum. Amen.

Definitis itaque his que superius comprehensa sunt, adnuente religioso principe placuit deinde nulla re inpediente(s)⁸⁹ a colibet nostrum que constituta sunt temerari sed cuncta salubri consilio conservare. Que, quia profectibus ecclesie et anime nostre conveniunt, etiam propria suscriptione⁹⁰ ut permaneant roboramus.

Ego¹ esidorus² in Christi nomine ecclesie spalensis metropolitanus episcopus hec statuta subscripsi.

Ego³ Sclua in Cristi nomine ecclesie narbonensis metropolitanus episcopus hec statuta subcripsi.

Ego Stephanus⁴ in Christi nomine ecclesie meretensis metropolitana[n]sis [-nus]⁵ hec statuta subscripsi⁴.

Iustus in Christis nomine ecclesie toletane metropolitanus episcopus hec statuta subcripsi.

71. fratrum MB.
72. germinatatis M.
73. fidere stabilis] fide praestabilis MB.
74. coniuge] iuge M.
75. antefactus L.
76. per om. LPMB.
77. iniquitate B.
78. reduces] se duces M.
79. in] om. NB.
80. fuerint B.
81. nostri LPMB.
82. beneficiencia M; beneficentia B; beneficia corr. beneficio L.
83. sua] corr. suo L.
84. Sisenando B; Sesennando P.

85. regi LPMB.
86. usque] om. N.
87. gratia PMB.
88. Patre et] om. LPMB.
89. inpediente LPMB.
90. propriam conscriptionem LPM; propria conscriptione B.

SUBSCRIPTIONES

1. Ego] LXXXVI antep. B.
2. Isidorus PMB; Ysidorus L.
3. Slava MB; Clua P.
4. Ego Stephanus-subscripsi] om. L.
5. metropolitanus PMB.

Ego⁶ Iulianus in Christi nomine ecclesie bracarensis metropolitanus episcopus hec statuta subscripsi⁶.

Ego Audax in Christi nomine ecclesie terraconenses⁷ [metropolitanus]⁸ episcopus hec statuta subscripsi.

Stephanus⁹ in Christi nomine ecclesie ausonenses¹⁰ episcopus hec statuta subscripsi.

Petrus in Christi nomine ecclesie beternis [beternensis]¹¹ episcopus hec statuta subscripsi⁹.

Acutulos in Christi nomine ecclesie elenensis episcopus hec statuta subscripsi.

Nunnitus in Christi nomine ecclesie gerundensis¹² episcopus hec statuta subscripsi.

Conantius¹³ in Christi nomine ecclesie palentino¹⁴ episcopus hec statuta subscripsi¹³.

Clarentius¹⁵ in Christi nomine ecclesie acitane episcopus hec statuta subscripsi¹⁵.

Ego Vigitinus¹⁶ vicastrens¹⁷ ecclesie episcopus¹⁸ hec statuta subscripsi¹⁹.

Sesuldus in Christi nomine ecclesie inporetane²⁰ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Boniffa in Christi nomine ecclesie cauriensis²¹ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Helarius²² gratia Christi conplutensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Eusebius in Christi nomine sancte fastitane²³ ecclesie episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Gabinus in Christi nomine ecclesie²⁴ gallagorretane²⁵ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Iohannes in Christi nomine ecclesie elepensis [-plensis]²⁶ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Sisisclus ecclesie helborensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Marcellus in Christi nomine ecclesie urcitane episcopus hec statuta subscripsi.

6. Ego Iulianus-subscripsi] *om.* B.

7. terraconensis PMB.

8. metropolitanus] *om.* N.

9. Stephanus-Petrus-subscripsi]
om. B.

10. ausonensis LPM.

11. beternensis LP; bertenensis M.

12. gerundinensis L.

13. Conantius-subscripsi] *om.* L.

14. palentine B.

15. Clarentius-subscripsi] *transp.*
post. Vigitinus-subscripsi B.

16. Vigitinus MB.

17. vigastrens LPMB.

18. episcopus ecclesiae LB.

19. Clarentius-subscripsi] *transp.*
hic B.

20. imporetane MB.

21. cauriensis ecclesie L.

22. Hilarius LPMB.

23. fastitane] vastane LPMB.

24. ecclesie] *om.* L.

25. calagorretane LPM; Calagorretane B.

26. eleplensis LPB; elephensis M.

Deodatus in Christi nomine ecclesie egerrensis [egarrensis] ²⁷ episcopus hec statuta subscripsi.

Johannes in Christi nomine ecclesie dertosone [dertosane] ²⁸ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Leodefredus ²⁹ in Christi nomine ecclesie cordobensis episcopus hec statuta subscripsi.

Jacob ³⁰ in Christi nomine mentesane ecclesie episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Germanus in Christi nomine monasterio domiensis [episcopus] ³¹ hec statuta subscripsi.

Ego Samuel in Christi nomine ecclesie siriensis episcopus hec statuta subscripsi.

Profuturus in Christi nomine lamitensis ³² ecclesie episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Servus Dei in Christi nomine ecclesie calabriensis episcopus hec statuta subscripsi ³³.

Montensis in Christi nomine ecclesie egitaniensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Remerarius ecclesie nemausensis sancti Baudili episcopus hec statuta subscripsi.

Ranarius in Christi nomine ecclesie orgelletane episcopus hec statuta subscripsi.

Eugenius in Christi nomine ecclesie egarrensis ³⁴ episcopus hec statuta subscripsi.

Florentius in Christi nomine ecclesie sitabitane episcopus hec statuta subscripsi.

Ego theodoigius ³⁵ in Christi nomine ecclesie ebellensis ³⁶ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Pimenius ³⁷ in Christi nomine ecclesie sidonensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Eterius in Christi nomine ecclesie eliberritane ³⁸ episcopus hec statuta subscripsi.

Anatholius in Christi nomine ecclesie lotevensis ³⁹ episcopus et statuta subscripsi.

27. egarrensis LPM; ergarrensis B.

28. dertosane ecclesie LPMB.

29. Leodefredus LPMB.

30. Iacob MB.

31. episcopus] *om.* N.

32. lamicensis L.

33. subscripsi] haec statuta subscripsi. Ego Iulianus in Christi nomine ecclesie bracarensis metropolitanus episcopus hec statuta subscripsi. Stephanus in Christi nomine ecclesie ausonensis episcopus hec statuta subscripsi.

si. Petrus in Christi nomine ecclesiae bertenensis episcopus hec statuta subscripsi *add.* B *qui om. supra.*

34. agarensis LPMB.

35. Theodoius P; Teudolus L; Teudorus M; Teodorus B.

36. abelensis LPMB.

37. Pimenius L.

38. eliberitane LPMB.

39. lotevensis ecclesie PM; lotovensis ecclesie L; ecclesie lotivensis ecclesie B.

Fructuosus in Christi nomine ecclesie elerdensis ⁴⁰ episcopus hec statuta subscripsi.

Perseverantius in Christi nomine ecclesie ⁴¹ castilonensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Mostasius ⁴² in Christi nomine ecclesie valentine episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Vearicus in Christi nomine ecclesie hiliponensis ⁴³ episcopus hec statuta subscripsi.

Antonius in Christi nomine episcopus egofrensis ⁴⁴ ecclesie ⁴⁵ hec statuta subscripsi.

Ego Asiulfus in Christi nomine ecclesie portocalensis episcopus hec statuta subscripsi.

Serpentinus in Christi nomine ecclesie helicitane [illicitane] ⁴⁶ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Suavila in Christi nomine oretane ecclesie ⁴⁷ episcopus hec statuta subscripsi.

Metopius in Christi nomine ecclesie brittaniensis episcopus hec statuta subscripsi.

Anastasius in Christi nomine ecclesie tudensis episcopus hec statuta subscripsi.

Hilpidius in Christi nomine ecclesie tirasonensis ⁴⁸ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Usdulfus in Christi nomine ecclesie oscensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Braulio in Christi nomine cesaragustane ⁴⁹ ecclesie episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Ansiricus ⁵⁰ in Christi nomine segofriensis ecclesie ⁵¹ episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Nildisclus ⁵² in Christi nomine [ecclesie] ⁵³ segontiensis episcopus hec statuta subscripsi.

Ego Eparricius [Eparcius] ⁵⁴ in Christi nomine ecclesie italiensis ⁵⁵ episcopus hec statuta subscripsi.

Lausus in Christi nomine ecclesie besensis ⁵⁶ episcopus hec statuta subscripsi.

40. elardensis LPMB.

41. ecclesie] *om.* LPM.

42. Mostativus L; Mostatius PMB.

43. heliponensis LPMB.

44. egofrense P.

45. egofrensis ecclesie episcopus
transp. L.; ecclesie egofrensis
episcopus *transp.* B.

46. illicitane LPMB.

47. ecclesie oretane B.

48. tyrasonensis LPMB.

49. cesaraugustane MB; ceragustane L.

50. Ansericus P.

51. ecclesie] *om.* MB.

52. Nidisclus LMB.

53. ecclesie] *om.* N.

54. Eparcius LPMB.

55. taliensis LPMB.

56. bensensis L.

Ego Modarius ⁵⁷ in Christi nomine ecclesie paciensis episcopus hec statuta subscripsi.

Hiccila ⁵⁸ in Christi nomine ecclesie salamanticensis episcopus hec statuta subscripsi.

Uvasconius ⁵⁹ in Christi nomine [ecclesie] ⁶⁰ lucensis episcopus hec statuta subscripsi.

Egila ⁶¹ in Christi nomine ecclesie exomensis episcopus hec statuta subscripsi.

Explicit ⁶².

INCIPIUNT CAPITULA CONCILII TOLETANI.

I.—De fide.

II.—De letanias [letanias] ¹.

III.—De iudeorum perfidia.

IIII.—De eum ² qui honores munerum inpensione conquirat.

V.—De stipentia [stipendia] ³ clericorum.

V.—De religiosis qui prevaricaverint.

VII.—De his qui penitentiam ⁴ accipiunt et his ⁵ pristinos sordes redeunt.

VIII.—De penitentem ⁶.

VIII.—De libertis ecclesie.

X.—De familiis ⁷ ecclesie.

XI.—Ut vita innocentum non maculetur pernicie accusandum ⁸.

XII.—De pravorum audacia.

XIII.—De his qui in palatio honorabilis ⁹ habentur.

XIIII.—De fideles ¹⁰ regum.

XV.—De his qui principibus digne serviunt.

XVI.—De recum suboles ¹¹.

XVII.—Ut nullus presumat principe vivente alium eligere regem.

XVIII.—Ut nemo intendat in interitum regis ¹².

57. Modarius LPMB.
58. Hiccilla L; Hyccilla PMB.
59. Vasconius LPMB.
60. ecclesie] *om.* N.
61. Egilla LPMB.
62. Explicit] Explicatur Tholetanum Concilium P.

3. stipendia L; stipendiis MB.
4. penter M.
5. et his] ad LMB.
6. penitente LMB.
7. famulis L.
8. accusantum LM; accusantiam B.
9. honorabiles MB.
10. fidelibus MB.
11. sobole L; sobolis M.
12. regis] expliciunt capitula *add.* L.

NLMB

TITULI

1. letanias L; letaniis MB.
2. co B.

INCIPIT CONCILIUM TOLETANUM EDITUM SUB CINTILANE¹⁴
 PRINCIPES¹⁵ AB EPISCOPIS¹⁶ LX¹⁷.

Convenientibus nobis Hispaniarum Gallieque pontificibus summis orthodoxi et gloriosissimi Chintilanis regis salutaribus ortamentis adque in pretorio toletano in ecclesia Sancte Leucadie¹⁸ martyris debitis sedibus conlocatis sub die V. idus Ianuarias anno prefati principis et triumphatoris in Christo secundo era DCLXXVI¹⁹.

Cum primum omnipotenti domino pro corona fratrum tam numerus gratie a nobis fuissent per hac te [peracte]²⁰ nihil melius nihilque salubrius omnium insedit animis quam more²¹ sinodali diversalis post solemnias perfunctae orationis quod mente ruminabamus [rumi-]²² lingua manaremus et quod corde credebamus ore rectuaremus²³ superne faventes sententiae: «Eructuavit²⁴ cor meum verbum bonum», quod iuxta prophetam fecit Dominus abbreviatum super terram. Quam ob rem ex habundantia nostri cordis sit confessio vocis ut fidem quam omnium mens intrensecus gestat in confessione interpret lingua foras effundat.

I 1

Itaque credimus et profitemur sacratissimam et omnipotentissimam Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum Sanctum unum dominum [Deum]² solum non solitarium, unus [unius]³ essentiae, virtutis, potestatis, maiestatis uniusque nature, discretam inseparabiliter personis, indiscretam essentialiter substantiam deidatis, creatricem omnium creaturarum; Patrem ingenitum, increatum fontem et originem totius divinitatis: Filium a Patre, intemporaliter ante omnem creaturam sine initio genitum, non creatum, nam nec Patrem⁴ unquam sine Filio, nec Filios⁵ extitit⁶ sine Patre sed tamen Filius Deus de Patre Deo, Pater Filii non Deus de Filio, ille autem Filius Patris et Deus de Patris⁷ per omnia quoequalis Patri⁸, Deus verus⁹ de Deo vero; Spiritum vero¹⁰ Sanctum neque geni-

14. Chintilane LM; Thintilane B.

15. principe MB.

16. episcopus L.

17. LX] om. LB.

18. Leochadie L.

19. DCLXXVII MB.

20. peracte LMB.

21. morés LM.

22. ruminabamus LMB.

23. eructaremus L.

24. eructavit LMB.

I

1. I] II M.

2. Deum LMB.

3. unius LMB.

4. Pater per abrer. B.

5. Filius B; Filio LM.

6. extitit LM; existit B.

7. Patre LMB.

8. Patris L.

9. verc L.

10. verum L.

tum neque creatum sed de Patre Filioque procedentem utriusque esse spiritum hac per hoc substantialiter unum sunt¹¹ quia et unus ab utroque procedit.

In hanc¹² autem trinitatem tanta est unitas substantie, [ut]¹³ pluralitate(m)¹⁴ careat et aequalitatem [equalitatem]¹⁵ teneat; nec minor in singulis quam in omnibus, nec minor¹⁶ in omnibus quam in singulis maneat personis. Ex¹⁷ his igitur tribus divinitatem personis¹⁷ solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culparum debita que per oboedientia [inoboe-]¹⁸ Adae¹⁹ originaliter et nostro libero arbitrio contraxeramus resolvenda, a secreto Patris archanoque prodisse²⁰, et hominem sine peccato de Sancta semper Virgine Maria adsumpsisse ut item²¹ Filius Dei Patris esset Filius hominis, Deus perfectus et homo perfectus, ut homo²² et Deus esset unus Christus naturis in duabus, in persona unus, ne quaternitas Trinitati accedere²³ etsi²⁴ in Christo persona geminate²⁵ esset.

Ergo a Patre et Spiritu Sancto inseparabiliter discretus²⁶ et persona, ab homine autem adsumpto²⁷ natura; item cum eodem homine(m)²⁸ unus extat persona, cum Patre et²⁹ Spiritu Sancto natura, ac sicut diximus ex duabus naturis [naturis]³⁰ in una persona unus est dominus Iesus Christus in forma divinitatis equalis³¹ Patri, in forma servi minor Patre. Hinc enim est vox eius in psalmo: «De ventre matris mee Deus meus es tu». Natus itaque a Deo sine matre, natus³² a virgine sine patre, solus Verbum caro factum est et habitabit³³ in nobis; et cum tota cooperata(s)³⁴ sit trinitas formationem suscepti hominis quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen accepit hominem in singularitate persone, non in unitate divine nature, in id quod est proprium Filii, non quod commune Trinitate. Nam si naturam hominis Deique alteram in alteram³⁵ confudisset, tota trinitas corpus adsumpsisset, quoniam constat natura³⁶ trinitatis esse unam, non tamen personam.

Hic igitur Dominus Iesus Christus missus a Patre suscipiens quod non erat, nec admittens³⁷ quod erat, inviolabilis de suo, mortalis de nostro,

11. sint B.

12. hunc L; hac B.

13. ut] *om.* N.

14. pluralitate LMB.

15. equalitatem LMB.

16. minor [in singulis quam] L.

17. ex-personis] *om.* LMB.

18. inoboedientia L; inoboedientiam MB.

19. Adae] ad LM; *om.* B.

20. procedisse MB.

21. idem LPM.

22. perfectus, ut homo] *om.* B.

23. accideret MB.

24. etsi] si B.

25. geminata B.

26. discretus LM; discretae B.

27. assumpta B.

28. homine LMB.

29. et] *om.* LMB.

30. naturis LMB.

31. aequalis MB.

32. natus B.

33. habitavit LMB.

34. cooperata LMB.

35. in alteram] *om.* M.

36. naturam B.

37. amittens M.

venit in hunc mundum peccatores salvos facere et credentes iustificare³⁸, fatiensque mirabilia traditus est propter peccata nostra, mortuus est propter expiationem nostram, resurrexit propter iustificationem nostram, cuius libore sanati³⁹, cuius morte Deo Patri reconciliati, cuius resurrectione sumus resuscitati, quem etiam venturum in finem expectamus seculorum et cum resurrectione omnium equissimo suo iudicio redditurum iusti[s]⁴⁰ premia et impiis poenam⁴¹.

Ecclesiam⁴² quoque catholicam credimus sine macule [-la]⁴³ in opere et ruca in fide corpus eius esse, regnumque habituram cum capite suo omnipotente Christo Iesu postquam hoc corruptibile induerit incorruptione⁴⁴ et mortale immortalitatem, ut sit Deus omnia in omnibus. Hac fide corda purificantur, hac heres[es]⁴⁵ exterpantur, in hac omnes⁴⁶ ecclesia conlocata iam in regno celesti(s)⁴⁷, et degens in seculo presenti gloriatur. Et non est in alia fide salus nec enim nomen aliud est sub celo datum hominibus in quo oporteat nos salvos⁴⁸ fieri.

II¹

Religiosissimi principis nostri devotionem et nostrorum consacerdotum primo anno regni sui constitutione² cum magna reverentia et veneratione(m)³ suscipientes, quam iam constat in omni regno suo annua vice celebrari, placuit etiam nostram essentione [nostra asensione]⁴ firmari. Proinde universalis auctoritate consemus^{4^{bis}} consilii [concilii]⁵ ut hii dies letaniarum qui in sinodo premissa sunt instituti eodem in tempore quo iussi sunt excoli a non⁶ recurso omni observatione habeantur celeberrimi, ut pro illis quibus hucusque simul implicati sumus delecti⁷ sint nostra expiatio⁸ ante oculos Dei omnipotentis.

III¹

In flexibus [inflexibilis]^{1^{bis}} iudeorum perfidia deflexa tandem videtur pietate et potentia superna; hinc liquet quod inspiramine summi Dei excellentissimos [-mus]² et christianissimus princeps ardore fide^{2^{bis}} inflammatus cum

38. et credentes iustificare *om* L.

39. sanati [sumus] LMB.

40. iustis LMB.

41. poena LB.

42. Ecclesia L.

43. macula LMB.

44. incorruptionem LMB.

45. hereses LMB.

46. omnis MB.

47. celesti LMB.

48. salvo M.

3. veneratione LMB.

4. nostra asensione LMB.

4bis. conseimus B; censem M
corr. B.

5. concilii LMB.

6. a non] anno MB.

7. dilectis L; delectis *corr.* delecti B;
delecti NM.

8. expiatione MB.

III

1. III] IIII M.

1bis. inflexibilis LMB.

2. excellentissimus LMB.

2bis. fidei B.

II

1. II] III M.

2. constitutionem B.

regni sui(s) ³ sacerdotibus prevaricationes ⁴ et subprestitutiones ⁵ eorum eradici ⁶ elegit funditus, nec sinit degere in regno suo eum qui non sit ⁷ catholicus. Ob cuius fervorem fidei gratias omnipotenti Deo celorum regi eo quod de iusta [quod eius tam] ⁸ inlustrem creaverit animam ⁹ et sua repleverit sapientia, donet ¹⁰ ei presentis evi diuturnam vitam et in futuro gloriam eternam. Illud autem provida nobis cura et valde est decernendum vigilante sollertia ne eius calor et noster labor quandoque in posteris tepefactus liquescat; quocirca consonam cum eo corde et ore promulcavimus Deo placituram sententiam, simul etiam cum suorum obtimatum inlustriumque virorum consensu ex ¹¹ deliberationi ¹² sancimus ut quisquis suscedentium temporum regni sortierit apicem non ante conscendat regiam sedem quam inter reliqua conditionum sacramenta pollicitus fuerit hanc se catholicam non permissurum eos violare fidem. Sed et nullatenus eorum perfidie fabens vel quolibet neclectu cupiditate inlectus tendentibus ad precipitia infidelitatis aditum prebeat bravaricationis, [preva-] ¹³ sed quod magno pere nostro est tempore conquistum, debeat in inlibatum perseverare in futurum. Nam incassum bonum agitur si non eius perseverantia providetur ergo postquam ordine premissa ad gubernacula accesserit regni, si ipse ¹⁴ temerator exteterit huius promissi sit ¹⁵ anathema maranata in conspectu sempiterni Dei et pabulam ¹⁶ effitiatur ignis eterni(s) ¹⁷, simili ¹⁸ cum eo damnatione percussi quicumque sacerdotum vel quilibet Christianorum eius implicati fuerint errori. Nos enim ita presentia decernimus ut preterita que universali sinodo de iudeis conscripta sunt confirmemus quoniam queque necessaria pro eorum [salvatione] ¹⁹ scribi potuerunt in eadem esse cautum scimus; quapropter que tunc decreta sunt valitura censemus.

IIII ¹

Sepe pullantia [pullulantia] ² pravitatum germina licet sepissima patrum iusta ³ noverimus severitate damnata tamen quia crebis ³ bis conspitiuntur denuo vigere radicibus iustitie hacriori ⁴ vigore radicitus ea amputare sancimus. Proinde quicumque Simonis imitator simoniace quoque heresis exteterit auctor, ut ecclesiasticorum ordinum gradus non dignitate mo-

3. sui LMB.	14. si ipse] sub se M; si B.
4. prevaricationis L.	15. promissi sit] promississet LM.
5. superstitiones MB; super restitutiones L.	16. pabulum MB.
6. eradicare LMB.	17. eterni LMB.
7. sit] sinit L.	18. similis LM.
8. quod eius tam MB.	19. salvatione] om. N.
9. animum M.	
11. et MB.	IIII
12. deliberationis L; deliberatione MB.	1. IIII] V M.
13. prevaricationis LMB.	2. pullulantia LMB.
	3. iustaque B.
	3 ^{bis} . crebris LMB.
	4. agriori L; acriore BM.

rum obtineat sed munerum inpensione conquirat et per oblata munera capiat, quibus hunc nec rationis ordo nec dignitas morum ulla commendat, talis inventu⁵ sacrorum ordinum apices penitus adipiscere⁶ nullumodo permittatur; sed et si adeptus fuerit communionem privatus cum ordinatoribus suis propriorum honorum amissione damnentur.

V¹

Sepe fit ut proprietate originis obsistat longinquitas temporis; quapropter providenter decernimus ut quisquis clericorum stipendium de rebus ecclesie cuiuscumque episcopi percipit largitate, sub precarie nomine debeat professionem scribere ut nec per emptionem² diuturnam periudicium³ afferat ecclesie et quecumque⁴ in⁵ usurpare ceperit debeat utiliter laborare, ut nec res divini iuris videantur aliqua occasione [occa-]⁶ negligi⁷ et⁸ subsidium ab ecclesia cui deserviunt percipere possint clerici. Quod si quis eorum contempserit facere ipse stipendio suo videbitur privare⁹

VI¹

Proclivis cursus est ad voluntatem [voluptatem]² et imitatrix natura vitiorum, quamobrem quisquis virorum vel mulierum habitum semel [induerit vel] induerant³ spontanee⁴ religiosum, aut si vir deditus ecclesie coro, vel femina⁵ fuerit aut fuit delicata [-gata]⁶ puellarum monasterio, in utroque sexu prevaricator ad propositum intuitus [invitus]⁷ reverti catur, ut vir⁸ detundatur et puella monasterio redintegretur⁹. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint sacerdotali sententia¹⁰ id ad¹¹ christianorum cetu habeantur¹² extorres ut nec locutio cum eis ulla sit communis. Vidue quoque sicut universalis iam dudum statuit synodus professionis vel habitus¹³ sui desertrices superiori¹⁴ sententia condemnentur¹⁵.

5. inventus MB.

6. adipisci B.

V

1. V] VI M.

2. temptationem LMB.

3. per iudicium] preiudicium LB.

4. quicumque B.

5. in] om. L.

6. occasione LMB.

7. negligi LMB.

8. ut L.

9. privari LMB.

VI

1. VI] VII M.

2. voluptatem MB; voluptate L.

3. induerant] induerit vel induerunt LMB.

4. spontane M; sponte B.

5. femine LMB.

6. deligata LMB.

7. invitus LMB.

8. viri M.

9. puella ad monasterium regrediatur B.

10. sentia MB; corr. sententia B.

11. id ad] id a LM; ita B.

12. habeatur L.

13. habitu B.

14. superioris M.

15. condemnetur L.

VII¹

Quamvis priora numquam siluerint de tanto facinore concilia, ratio tamen poscit ut ea que frequenti [prevaricatione iterantur frequenti]² et sententia condempnentur. Et ideo quoniam tanta extetit perversitas hominum ut hi³ quos sub religioso habitu penitentie professio pro peccatorum venia ad manum sacerdotis deducit vel aduxit iterum rediviva malitia ad vite prestine sordes revocent⁴ huius rei causa sancta sinodus decernit, ut si qui ingenuorum utriusque sexus sub nomine penitentis in habitu religioso sunt conversati post hec autem comam nutrientis [-tes]⁵ vel vestimenta secularia sumentes ad id quod reliquerant redierunt aut redierint, ab episcopo civitatis, in cuius territorio sunt confessi⁶ comprehensi rursus legibus penitentie in monasteriis subdantur inviti. Quod si facere propter aliquem potestatis vigorem⁷ difficile fuerit, tunc sicut priscorum canonum statuerunt decreta quosque [quousque]⁸ ad dimissum ordinem revertantur excommunicati habeantur sed [et] hii⁹ qui post communionem¹⁰ vel interdictum cum ipsis communicaverint. Sacerdos autem ad quem pertinere noscuntur si eos quodlibet¹¹ manere vel favore aut negligentia admonere noluerit ut aut revertentes suscipiat aut contemnentes de ecclesia reitiat, simile¹² sententia plectatur [plectatur]¹³ quousque emenda[tionis]¹⁴ vel damnationis eorum ab eo sententia promulgetur.

VIII¹

Antiqui² et sanctissimi est patris sententia pape Leontis [leonis]³ ut his qui⁴ in etate adulescentia⁵ positus, dum mortis [mortis]⁶ formidat casum pervenerit ad penitentie remedium sic coniugatur [si coniugatus]⁷ et forte fuerit incontinens ne postea adulterii incurrat lapsum redeat ad pristinum coniugium, quousque possit [adipisci]⁸ temporis maturitatem [-te]⁹ continentie statum. Quod nos sicut deversitatet [de viris

VII

1. VII] VIII M.
2. prevaricatione iterantur frequenti] *om.* N.
3. hos B.
4. revocet B.
5. nutrientes LMB.
6. confestim B.
7. vigore L.
8. quousque LMB.
9. sed [et] LMB.
10. communionem L; excommunicacionem MB.
11. quolibet LB; quolibet M.

12. simili MB.
13. plectatur LMB.
14. emenda N; emendationis LMB.

VIII

1. VIII] VIII M.
2. antiqua B.
3. Leonis LMB.
4. quia B.
5. adulescentiae L.
6. mortis LMB.
7. si coniugatus LMB.
8. adipisci] *om.* N.
9. maturitate LMB.

ita et] ¹⁰ de feminis equo modo censemus, non quidem generaliter et legitime preceptum sed constat a nobis pro humana fragilitate indultum, ea dumtaxat ratione ut si his ¹¹ qui penitentiae ¹² non est legibus deditus, ante ab hac vita discesserit quam ex continentiam ¹³ eorum fuerit regressus, suprestiti [superstiti] ¹⁴ non liceat dinuo ad uxorios transire amplexus; sin ¹⁵ autem illius vita exteterit suprestis [superstes] ¹⁶ qui non accepit benedictione[m] ¹⁷ penitentiae ¹⁸ nubat si se continere non potest et alterius consortio fruatur uxoris. Quood de utroque sexu pari modo a nobis manifestum est decrevisse ita vidilicet ut in his omnibus sacerdotis ordinatio expectetur ut iuxta quod etatem abtam prospexerit continentie, absolutionis vel districtio[n]is tribuat lege ¹⁹.

VIII 1

Longinquitate sepe fit temporis ut non pateat conditio originis; unde iam decretum est in anteriori universali concilio canonem ² ut professionem suam liberti ecclesie [debeant ³ facere qua profiteantur se et de familiis ecclesie manumissis ⁴ et ecclesie ³] obsequium numquam relicturus ⁵. Unde his quoque non [nos] ⁶ adicimus, ut quotiens cursum vite sacerdos impleuerit [impleverit] ⁷ et de hac vita migraverit mox ⁸ successor eius advenerit omnes liberti eius ecclesie vel ab eis progeniti cartulas suas in conspectu omnium debeanti ipsi subsistuto [substituto] ⁹ pontifici publicare et professiones suas in conspectu ecclesie renovare quatinus status sui vicorem et illi obtineant et oboedientiam ¹⁰ eorum ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis sue intra annum ordinationis novi pontificis manifestare contempserint aut professiones renovare noluerint vacue et inanes cartule ipse ¹² remaneat [-maneant] ¹³ et illi origini sue redditi sint perpetuo servi.

10. deversitatet] de viris ita et LMB.

11. is LB.

12. penitentiam B.

13. continentia LB.

14. superstiti LMB.

15. sin] si LMB.

16. suprestis N; superstes LB; superstis M.

17. benedictionem LMB.

18. penitentis LMB.

19. legem LB.

3. debeant-ecclesie] om. N.

4. ex manumissos corr. manumissos B.

5. relicturus MB.

6. nos LMB.

7. impleverit LMB.

8. mox [qui] B.

9. substituto LMB.

10. oboedientia MB.

12. ipsi L; ipsa M.

13. remaneant LMB.

VIII

1. VIII] X M.

2. canone L; canonum MB.

X¹

Etenim decet ut hii quorum parentes titulum libertatis de familiis ecclesie perceperunt intra ecclesiam cui obsequium debent causa eruditionis enutriantur. Contemptus³ quippe est patronorum, si ipsis neglectis⁴ alias [aliis]⁵ ad educandum detur progenies manumissorum. Itaque censemus ut sine⁷ sui status⁸ preiudicii [-tio]⁹ ab episcopis habeantur in doctrine obsequio quatinus et illi debitum reddant famulatum et nullum patiantur sue ingenuetates detrimentum. Eos vero qui aliter¹¹ quam sententia(m) nostra(m)¹² decrevit agere temptaverint, inuitos iubemus ab episcopis ad hoc ipsut deduci [reduci]¹³. Quod si forte parentes eorum eos pontificibus suis dare contempserint et alios sivi patronos adobtaverint ingratorum feriantur lege liberti¹⁴.

XI¹

Dignum est ut vita innocentum non maculetur pernicie accusantium: adeo quisquis a quolibet criminatur non ante² accusatus supplicio deditur quam accusatur [-tor]³ presentetur adque legum et canonum sententiae exquirantur ut si indigna ad accusandum persona invenitur ad eius accusationem non iudicetur nisi ubi pro capitae regie magestate⁴ laus avertatur [aversatur]⁵.

XII¹

Prevarum [pra-]² audacia mentium sepe aut³ malitia cogitationum aut causa culparum refugium adpetit ostium^{3 bis}. Unde quisquis patrator causarum exteterit talium⁴ virtutem se nitens⁵ defendere adversariorum, et patrie vel gentis sue detrimenta intulerit rerum, in potestate principis

X

1. X] XI M.
3. contentus LM.
4. neglectis LMB.
5. aliis LMB.
7. sines M.
8. sui status] ss. *per abbrev.* tactus L; suis tactus M; visitatus B.
9. preiudicio LMB.
11. qui aliter] qualiter L.
12. sententia nostra LMB.
13. reduci LMB.
14. liberto LM; liberti N; libertorum B.

XI

1. XI] XII M.
2. antea MB.
3. accusator LMB.
4. maiestatis MB.
5. aversatur L; adversatur MB.

XII

1. XII] XIII M.
2. Pravarum LMB.
3. aut] ut L.
- 3 bis. hostium MB.
4. talium] alium M.
5. virtutem se nitens] virtute se nitens LM; virtute sentiens B.

agentis reductus⁶ excommunicatus⁷ et retrorsus [retrusus]⁸ longinquioris penitentie libus [legibus]⁹ subdatur. Quod si ipse mali sui prius reminiscens ad ecclesiam fecerit confugium intercessu¹⁰ sacerdotum et reverentia loci regia in eis pietas reservetur committante iustitia.

XIII¹

Qui primatum dignitate adque reverentia vel gratie ob meritum in palatio honorabiles² habentur, his a iunioribus modestus honor per omnia deferatur, qui etiam minores a senioribus et dilectionis amplectantur affectu et utilitatis inbuantur exemplo.

XIII¹

Premium fraudare fidelibus non solum inhumanum sed etiam extetit iniustum; ideoque cum fidei meritum tam in rebus divinis quam in humanis non habeatur ingratum, dignum videtur ut sacerdotale² sententia consolamus fidelibus regis. Proinde ut anno primo serenissimi principis nostris [-tri]² ² ³ decrevit concilium sanctum omnes qui per³ fidei obsequium⁴ et sincero servitio voluntatibus vel iussis paruerint principis totaque intentione salutis eius custodiam vel vigilantiam habuerint, regni⁵ successoribus nec a dignitate nec ac⁶ rebus pristinis causa reppellantur iniusta. Sed et nunc ita pro uniuscuiusque utilitate principis moderentur discretione sicut eos prospexerit necessarios esse patrie: et sic illis impetiatur [impertiatur]⁷ benignitas ut in ceteris maneat gratie⁸ potestas quatinus ita omnia in rebus iuste conquisita lucrentur, ut poteris [posteris]⁹ relinquendi vel quibus voluntas eorum decreverit conferendi(s)¹⁰ spontaneo fruantur arbitrio. Ceterum si infidelis quisquam in capite regio aut inutilis in rebus commissis presenti piissimo domno nostro Chintilani¹¹ regi extiterit in¹² clementie eius manum posteratis nutu [nutu]¹³ constit [-tet]¹⁴ huiusmodi moderatio. Nefas est in dubium deducere ius potestatem¹⁵ cui omnium gubernatio superno constat deligata iudicio. Quod

6. redactus MB.
7. excommunicatus] *om.* L; excommunicatus M; excommunicant B.
8. retrusus LMB.
9. legibus LMB.
10. intercessus L.

XIII

1. XIII] XIII M.
2. honorabilis LM.

XIII

1. XIII] XV M.
2. sacerdotali MB.

2². nostri LMB.
3. per] *om.* M; pro B.
4. obsequio LMB.
5. regni [a] B.
6. ac] a MB.
7. impertiatur LMB.
8. gratie] gratia et B.
9. posteris LMB.
10. conferendi LMB.
11. Chintali L; Chinthilani MB.
12. in] *om.* L.
13. posteritatis nutu LMB.
14. constet LMB.
15. potestatis B.

si post eius discessum quispiam repertus fuerit eius vite fuisse infidelis quidquid largitate ipsius in rebus habuit conquisitis careat, confiscandum¹⁶ et fidelibus largiendum.

XV¹

Quia his [qui]² principibus digne serviunt adque defferentibus fidele illis obsequium constat nos obtimum³ ministrasse suffragium, dum iuste a principibus adquesita in eorum iure persistere sancimus indivulsa, equum est maxime ut rebus ecclesiarum Dei adibeatur a nobis providentia oportuna. Adeo quecumque⁴ rerum ecclesiebus⁵ Dei⁶ a principibus iuste concessa [concessa]⁷ sunt vel fuerint vel cuiuscumque alterius persone quodlibet [quolibet]⁸ titulo illis non iuste conlata sunt vel exteterint ita in eorum iure persistere firma iubemus ut evelli quoquamque casu vel temporum [tempore]⁹ nullatenus possint. Oportunum est enim ut sicut fidelia servitia hominum non existere censuimus ingrata ita ecclesie conlata que proprie sunt pauperum alimenta eorum in iure pro mercede offerendum maneant¹⁰ inconclusa.

XVI¹

Sicut insolentia malorum regum adiosa [odiosa]² semper et exegrabilis³ existit subiectis ita bonorum provida utilitas [utilitas]⁴ amabiles⁵ efficitur populis. Quocirca quis ferat aut quis tolleranter Christianus videat regis suboles aut posteritate expoliari rebus aut privari dignitatibus: quod inde fiat cum generalis promatur de principis filiis sententia nostra id est de presentis excellentissimi⁶ et gloriosissimi principis⁷ Chintilanis regis posteritate dantur aperta a⁸ nobis decreta: ut ea que sinodus preterita⁹ anno in hac ecclesia habita constituit circa omnem posteritatem eius, universitas regni sui conservet, hoc est ut prebeat filijs eius dilectio benigna et firma et tribuantur ubi loci oportunitas exhibuerit defensiones adminicula¹⁰ iusta ne de rebus iuste proflicatis aut parentum dignitate procuratis vel largitate principis aut alicuius inpensis aut etiam

16. confiscandum B.

XVI

XV

1. XV] XVI M.
2. his [qui] LMB.
3. constat nos obtimum] om. L.
4. quocumque L.
5. ecclesialibus L.; ecclesiis MB.
6. Dei] om. L.
7. concessa LMB.
8. quolibet LMB.
9. tempore LMB.
10. maneat B.

1. XVII] XVII M; XV L.
2. odiosa LMB.
3. exsecrabilis LMB.
4. utilitas LMB.
5. amabilis MB.
6. excellentissimis L.
7. principis] prin L.
8. a] om. L.
9. preterito MB.
10. aminicula M.

proprietate debitis fraudentur qualibet insidia¹¹ caliditates [-tis]¹² neve-
a quoque ledendi eos preveantur¹³ argumenta macinationis quia¹⁴ dignum
est ut cuius regimine habemus securitatem eius posteritati decreta¹⁵ consilii
inperciamus quietem.

Denique tanta erga nos nostri principis extant beneficia, ut¹⁶ longum
sit singillatim caput mere¹⁷ lingua; ipse enim auctore Deo nobis pacem,
ipse quasi captivat¹⁸ reduxit caritatem¹⁹ ipsius ope quieti ipsius sumus
largitione ditati ipse medicamine bonitatis sue et reis²⁰ pepercit et
rectus²¹ sublimavit cui si dignis²² volucrimus [voluerimus]²³ repende-
re²⁴ beneficiis^{24 bis}, non tantis extamus copiis virtutis²⁵ quanto²⁶ votos²⁷
officimus²⁸ voluntatis.

XVII¹

Quamquam in concilio anteriori quod anno primo gloriosissimi prin-
cipis nostri(s)² de huiusmodi re fuerit promulgata sententia, tamen
placet iterata [iterare]³ quod convenit custodire. Itaque regis⁴ vita
constante nullus sibi aliquo opere vel deliberatione seu cuiusquam
dignitatis laicus seu gratu [gradu]⁵ episcopatus, presbiterii aut diaco-
nii(s)⁶ consecratus ceterique clericatus officii deditus regem provideat
contra viventis regis utilitatem, nullo blandimento vel suasionem⁷
pro eadem⁸ spe aut alios in se trahat aut ipse in alium adquiescat [ad-
quiescat]⁹ iniquum enim et valde exgravile a Christianis debet habi-
ri¹⁰ futuris temporibus illicita prospicere et vite sue ignarus ventura
disponere. Quod si quisquam iam talia iniqua deliberatione cum quo-
quamque est meditatus hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione
concessum ut¹¹ veniabiliter¹² possit hoc sine mora presentis principis
auribus publicare; si autem obstinata deliberatione sua macinamenta
noluerit dicere pessimo plectatur¹³ anathemate. Rege vero defunctus

11. insidias L.
12. calliditatis LMB.
13. preveniantur LMB.
14. qui B.
15. decreti B.
16. benefitii aut L.
17. caput mere] NM; caput promere
L; promere B.
18. captivam B.
19. caritate L.
20. reis] regis LMB.
21. rectos MB.
22. dignis NM; digni L; digna B.
23. voluerimus LMB.
24. repende L.
24 bis. beneficia B.
25. virtutes LM.

26. quanto] om. M.
27. votos] om. B; votus LM.
28. efficimus L.

XVII

1. XVII] XVI L; XVIII M.
2. nostri LMB.
3. iterare LMB.
4. reges L.
5. gradu LMB.
6. diaconii LMB.
7. suasionem LMB.
8. pro eadem MB.
9. adquiescat LMB.
10. habere LM; haberi B.
11. ut] om. M.
12. venerabiliter LMB.
13. plectitur L.

[to] ¹⁴ nullus tyrannica presumptione regnum adsumat, nullus sub religionis habitu detusus, aut turpiter decalvatus, aut servilem originem trahens, vel extraneae gentis homo, nisi genere gotus, et moribus dignus proveatur ad apicem regni; temerator autem huius perceptionis [pre-] ¹⁵ sanctissime feriatur perpetuo anathemate.

XVIII¹

Iam quidem in antecedenti universali(s) ² sinodo pro salute(m) ³ nostrorum principum constat esse consultum, sed libet iterare bene ⁴ sancita et digna auctoritate monire ⁵ salubriter ordinata. Ideoque contestamur coram Deo et omni ⁶ ordine angelorum, coram ⁷ prophetarum adque apostulorum vel omni martyrum, coram omni catholica ecclesia et christianorum cetu ut nemo intendat in interitu regis, nemo vitam principis nece ⁸ adtractat ⁹ nemo regni eum gubernaculis privet, nemo tyrannica presumptione apicem (sibi) ¹⁰ regni sibi usurpet, nemo quolibet macinamento in eius adversitatem sibi coniuratorum manum adsotiet. Quod si in quippiam horum quisquam nostrorum temerario ausu ¹¹ presumptor exteterit anathemate divino percussus absque ullo remedii loco habeatur condemnatus eterno iudicio. His [is] ¹² autem qui eius sedem fuerit adsecutus si vult tanto expiari piaculo, quasi proprii patris eius ulciscatur interitum in cuius defensionis auxilio universi regni gotorum consenciat fortitudo; si autem desidi cura ¹³ et minori zelo tam funestum noluerint vindicare scelus sint omnes ex nostra sententia ob proprium [opprobrium] ¹⁴ ceteris gentibus.

His omnibus rite dispositus ¹⁴ ^{bis} et diuturna conlatione deliberatis benedictionem, gloriam et honorem invisibili omnium auctorem ¹⁵ rependimus luminum Patri et in ¹⁶ his conservandis eius inploramus opem suffragii, ut constitutionibus nostris roborem tribuat sue virtutis fragilitatemque humanam ita huic dispositionis ¹⁷ reddat efficacem ut non iudicet prevariatricem. Nos igitur omnia suprascripta salva auctoritate priscorum canonum subscriptione nostra firmamus et gratias agimus christianissimo et gloriosissimo Chintiliani principi nostro cuius studio advocati et instantia sumus ¹⁸ collecti cuius voluntas probet ¹⁹ ordinatio

14. defuncto LMB.

15. preceptionis LMB.

XVIII

1. XVIII] *om.* M; XVII L.

2. universali LMB.

3. salute LMB.

4. bene] *om.* L.

5. munire LM; munere B.

6. omne LM.

7. coram] *chorum* LM; *choro* B.8. nece] *nec* LM.

9. adtractet LMB.

10. sibi] *om.* LMB.

11. ausus L.

12. is LMB.

13. desidi cura] *de se dicitur* L; *de se dicit* MB.14. ob proprium] *opprobrium* LMB.14 *his.* *dispositis* LMB.

15. auctori MB.

16. in] *om.* L.

17. dispositioni B.

18. sumas L.

19. probet] *proba et* LMB.

extotit religiosa; donet²⁰ ei Dominus ut obtimo principi diuturnum in seculo presenti trihumphum et in parte iustorum perpetuum regnum felicisque²¹ annos²². Felix ipse in longa felicitate²³ fræatur et divine dextere protectione ubique muniatur²⁴.

Ego Sclua¹ etsi indignus ecclesie narbonensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Iulianus etsi indignus ecclesie bracarensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Eugenius Dei miseratione tolletane² ecclesie metropolitanus episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Honoratus ecclesie spalensis³ episcopus in⁴ his constitutionibus a nobis⁵ editis subscripsi.

In nomine Domini ego Protasius sancte prime sedis terraconensis⁶ ecclesie inmerito episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

In Dei nomine ego Conantius ecclesie palentine episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Leudfredus servus servorum Dei cordobensis ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Vigitinus⁷ in Christi nomine ecclesie vigastrensis episcopus in his⁸ constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Acutulus in Christi nomine ecclesie⁹ elenensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Iohannes ecclesie elepensis [eleplexis]¹⁰ episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Sesuldus in Christi nomine sancte Inporetane ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Boniffa¹¹ in Dei nomine ecclesie cariensis [cauriensis]¹² episcopus¹² in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Eusebius in Christi nomine sancte bastitane ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Helarius¹³ gratia(s)¹⁴ Christi Sancte ecclesie conpuletensis [complutensis]¹⁵ episcopus in his constitutionibus a nobis¹⁶ editis subscripsi.

Jacobus¹⁷ Dei miseratione sancte mentesane episcopus in his constitutionibus a nobis¹⁸ editis subscripsi.

20. donec LM.

21. felicesque LM; felicibusque B.

22. annis B.

23. felicitate [annos] L.

24. puniatur L.

SUBSCRIPTIONES

1. Sclava B.

2. toletane LMB.

3. spalensis L.

4. in] om. L.

5. a nobis B.

6. taraconensis L.

7. Vigintinus L.

8. his] om. M.

9. ecclesie] om. L.

10. eleplensis LB; elephensis M.

11. Bonifa LMB.

12. cauriensis LMB.

13. Hilarius LMB.

14. gratia LMB.

15. conplutensis LMB.

16. a nobis] om. LM.

17. Iacobus MB.

18. a nobis] om. LM.

Iohannes¹⁹ Christo miserante dertosane ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis²⁰ editis subscripsi.

Ego Sisisclus²¹ ecclesie elborensis²² episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

David Dei Gratia aurensine ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Hilpidus [Hilpidius]²³ in Christi nomine triasonensis [tyriassonensis]²⁴ ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis²⁵ editis subscripsi.

Hosdulfus in Christi nomine uscensis ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis²⁶ editis subscripsi.

Fructuosus in Christi nomine ecclesie hilerdensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Deodatus in Christi nomine aegabrensis ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Profuturus lamicensis ecclesie episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Servus Dei Christi nomine ecclesie caliebrinsis [caliebrensis episcopus]²⁷ in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Ego Pimenius²⁸ in Christi nomine ecclesie asidonensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Anatholius exiguus omnium³⁰ servus ecclesie³¹ lutevensis [episcopus]³² in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Suavila sancte ecclesie oretane episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Montensis in Christi nomine sancte ecclesie egiditane³³ in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Hicchila in Christi nomine ecclesie salmaticensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Asiulfus in Christi nomine ecclesie portucalensis episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Serpentinus ecclesie elicidane episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

Braulio inmerito ecclesie cesaragustane³⁴ episcopus in his constitutionibus a nobis editis subscripsi.

[Explicit]³⁵.

19. Iohannes-subscripsi] *om.* B.

20. a nobis] *om.* L.M.

21. Sisclus LMB.

22. helborensis LMB.

23. Hilpidius LMB.

24. tiriassonenses L; tyriassonensis MB.

25. a nobis] *om.* L.M.

26. a nobis] *om.* L.

27. caliebrensis episcopus LMB.

28. Pigenius L.

30. omnium] hominum LMB.

31. ecclesie servus L.

32. episcopus] *om.* NMB.

33. giditane LMB.

34. cesaragustane LMB.

35. Explicit LM; *om.* NB.